

Nr 75.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade; gifven Stockholms slott den 15 mars 1912.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:st härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om aflösning af vissa frälseräntor,
- 2) lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår,
- 3) lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken,
- 4) lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom,
- 5) lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och

6) lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Gust. Sandström.

Förslag
till
Lag
om aflösning af vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Frälseränta, som ej, efter hvad särskildt är stadgad, må inlösas för statsverkets räkning, må, i enlighet med hvad nedan sägs, aflösas mot ersättning i penningar, om räntans ägare eller ägaren af den fastighet, af hvilken räntan utgår, det begär.

2 §.

Af ersättningen varde en fjärdedel af statsmedel gulden och tre fjärdedelar af statsmedel förskjutna.

Såsom afbetalning och ränta å hvad sålunda förskjutits skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för hvarje år lika belopp, så bestämdt, att det förskjutna beloppet jämte fyra procent årlig ränta å hvad vid hvarje tid däraf återstår oguldet är fyrtio år från förskottets utgifvande till fullt betaldt till statsverket.

3 §.

Ansökning om aflösning af frälseränta skall göras hos Konungens befallningshafvande i det län, där fastigheten är belägen; och bifoge sökanden

- 1) bevis, att han äger röntan eller fastigheten, samt uppgift å ägaren i förra fallet af fastigheten och i senare fallet af röntan,
- 2) för sökanden tillgängliga upplysningar om röntans tillkomst och de i röntan ingående förmåner samt
- 3) gravationsbevis angående röntan.

4 §.

Då ansökning om aflösning af frälseränta inkommit, göre Konungens befallningshafvande anmälan därom hos domaren i orten; och varde å nästa rätttegångsdag under lagtima ting anteckning om ansökningen införd i lagfarts- och inteckningsprotokollen.

Konungens befallningshafvande inhämtte ock från kammarkollegiet de upplysningar, som må vara för kollegiet tillgängliga och äga betydelse för pröfning af ansökningen.

5 §.

Finner Konungens befallningshafvande frälseröntan vara af beskaffenhet att kunna aflösas, gifve ägare af fastigheten eller röntan, den där icke är sökande, tillfälle att yttra sig öfver ansökningen. Har sådan egen- dom blifvit af en till annan öfverlåten, må ansökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgifvas förre ägaren.

Besväras röntan af sökt eller beviljad inteckning eller kan röntan jäm- likt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskilling, skall under- rättelse om ansökningen genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af sådana fordringar och, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger.

Konungens befallningshafvande förordne ock ombud att i fråga om aflösningen bevaka kronans rätt.

6 §.

Vistas part, som i 5 § första stycket sägs, å okänd ort, eller är han utrikes å sådan ort, att hans hörande skulle föranleda synnerlig svårighet eller tidsutdräkt, och finnes ej någon, som äger för honom i ärendet föra talan, förordne, på anmälan af Konungens befallningshafvande, domstolen i den ort, där fastigheten är belägen, god man att i fråga om aflösningen företräda den frånvarande.

7 §.

Råder ej tvist, huruvida skyldighet att utgifva frälseränta föreligger, och har mellan räntans och fastighetens ägare samt ombudet för kronan och fordringsägare, som föra talan i ärendet, träffats öfverenskommelse, hvilka förmåner skola anses i räntan ingå, eller har eljest af part därom meddelad uppgift, som delgifvits öfriga parter, af dem lämnats obestridd, varde räntan bestämd i enlighet härmed. Vinnes ej, enligt hvad nu är sagdt, enighet om räntans innehåll, skola, om icke någon af parterna det bestridt, de ränteförmåner, som utgå för år, beräknas efter medeltalet af de belopp i penningar eller persedlar, med hvilka räntan utgått under de tio åren närmast före det denna lag trädte i kraft.

Har tvist yppats, huruvida skyldighet att utgifva frälseränta föreligger, eller kan eljest räntan ej bestämmas efter hvad i första stycket sägs, hänvise Konungens befallningshafvande sökanden att efter stämning å öfriga parter vid domstol föra talan till styrkande af räntans tillvaro eller de i räntan ingående förmåner.

8 §.

Anställes talan vid domstol, hålle Konungens befallningshafvande den af kammarkollegiet lämnade utredning och öfriga handlingar i ärendet domstolen till handa.

9 §.

Ersättningen för ränteförmån, som utgöres med visst belopp för år, skall uppgå till tjugufem gånger nämnda belopp. Utgår årlig förmån i annat än penningar, och är ej särskild grund för beräkning af dess värde i penningar med laga verkan bestämd, varde värdet för år beräknadt efter medeltalet af den årliga markegången för de sist förflutna tio åren med tillägg af stadgad forsellönersättning. Kan sådan beräkning ej göras efter länets markegångstaxa, bestämme Konungens befallningshafvande efter hvad skäligt pröfvas förmånens värde för år.

Innefattar frälseräntan förmån, som ej utgår med visst belopp för år, bestämme Konungens befallningshafvande ersättningen för sådan förmån enligt hvad skäligt pröfvas.

Skall enligt hvad ofvan är sagdt förmåns värde för år eller ersättningen för förmån bestämmas efter hvad skäligt pröfvas, äge Konungens befallningshafvande inhämta yttrande af sakkunniga, om sådant finnes erforderligt.

10 §.

Är aflösningen ej begärd af fastighetens ägare, och finnes, att hvad denne enligt 2 § skulle blifva pliktig årligen erlägga såsom afbetalning och ränta å det af statsmedel förskjutna beloppet öfverstiger hvad han är skyldig såsom frälseränta för hvarje år utgifva, med beräkning efter hvad i 9 § sägs af värdet å årlig förmån, som utgår i annat än penningar, varde ansökningen afslagen, därest ej fastighetsägaren medgifver, att aflösningen ändå må äga rum.

11 §.

Möter ej enligt hvad i 10 § sägs hinder mot bifall till ansökningen, skall Konungens befallningshafvande genom utslag fastställa ersättningen och föreskrifva, från och med hvilket kalenderår frälseräntan skall upphöra att utgå; skolande, där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för räntans upphörande bestämmas till ingången af kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft. Konungens befallningshafvande gifve ock i utslaget tillkänna, hvad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande af ränta och afbetalning å det belopp statsverket förskjuter.

12 §.

Besvär öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som ofvan sägs, må anföras hos kammarkollegiet före klockan tolf å sextionde dagen från det beslutet gafs; och må öfver kammarkollegiets beslut besvär anföras hos Konungen före klockan tolf å sextionde dagen från det kollegiets beslut gafs.

Underrättelse om att Konungens befallningshafvande eller kammarkollegiet meddelat utslag angående aflösning af frälseränta och om tiden då det skett skall genom myndighetens försorg ofördröjligen införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten samt med posten sändas till parterna så ock till känd innehafvare af fordran, som i 5 § sägs, ändå att han ej fört talan i ärendet.

13 §.

Angående förskott, som ofvan är sagdt, skall anteckning, på sätt om lån från odlingslånefonden är stadgadt, göras i den jordebok, där fastigheten senast blifvit införd; och åtnjute därefter statsverket för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i den fastighet, från hvilken frälseräntan utgått, som för afgäld af fast egendom, hvarom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

14 §.

Sedan utslag, som i 11 § omförmäles, vunnit laga kraft, låte Konungens befallningshafvande verkställa anteckning enligt 13 § samt införa meddelande om utslaget i länskungörelserna. Konungens befallningshafvande insände ock till domaren i orten anmälan ej mindre om frälseräntans upphörande än äfven om förskottet samt de årliga afbetalnings- och räntebeloppen äfvensom den i jordeboken införda anteckning; och varde å nästa rättegångsdag under lagtima ting anteckning om räntans upphörande gjord i lagfarts- och inteckningsprotokollen samt anteckning om förskottet och hvad därtill hör införd i inteckningsprotokollet.

När förskjutet belopp blifvit till fullo betaldt, skall ock anmälan härom göras och i inteckningsprotokollet införas enligt hvad nyss sagts.

15 §.

Konungens befallningshafvande utbetale vid början af det kalender-år, från och med hvilket frälseräntan enligt laga kraftägande utslag upphör att utgå, ersättningen till frälseräntans ägare, dock att, om räntan besväras af sökt eller beviljad inteckning eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskilling, hvad om fördelning af köpeskilling för utmätningssvis såld fast egendom är stadgad skall äga motsvarande tillämpning. Kallelse till sammanträde för ersättningens fördelning skall genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af fordringar, för hvilka räntan svarar, samt, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger, sista gången minst fjorton dagar före sammanträdet.

Innehades frälseräntan såsom fideikommiss, hälle Konungens befallningshafvande den ägaren tillkommande ersättning inne, till dess Konungen förordnat, huru med medlen skall förfaras.

Uppstår tvist om rätten till ersättningen, eller möter eljest hinder för utbetalande af denna, låte Konungens befallningshafvande, om så begäres, insätta medlen i bankinrättning för att innestå mot ränta; och komme räntan den till godo, som finnes vara berättigad till ersättningen.

16 §.

Fastighetens ägare vare berättigad att när som helst, sex månader efter uppsägning, inbetala hela det å förskottet återstående beloppet jämte därå upplupen ränta.

17 §.

Ersättning till sakkunniga, som i 9 § omförmälas, samt kostnaden för kungörelser, delgifningar och dylika åtgärder, som enligt denna lag ske genom myndighets försorg, skola gäldas af allmänna medel.

18 §.

Hvad i denna lag stadgas äge ej tillämpning i afseende å frälseränta, som, då aflösning begäres, är med fastigheten förenad i samme ägares hand.

Begäres aflösning af frälseränta, som varit med fastigheten förenad men blifvit åter därifrån skild, och har föreningen inträdt eller fortfarit efter den 31 mars 1911, skall ej någon del af ersättningen gäldas af statsmedel, men varde ersättningen i sin helhet förskjuten af dylika medel och äge i öfrigt stadgandena i denna lag motsvarande tillämpning.

I fråga om de från hospitalen till kronan indragna räntor äge hvad i denna lag stadgas ej tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

Förslag

till

Lag

om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Frälseränta må, i enlighet med hvad nedan sägs, sammanläggas med den fastighet, hvaraf räntan utgår.

2 §.

Sammanläggning må ej ske, om i lagfartsprotokollet finnes antecknadt, att klander blifvit instämndt å fång till egendom, hvarom fråga är, eller rätten därtill eljest finnes tvistig eller sådan egendom är utmätt eller beslut är meddeladt om dess försäljning i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad.

Ej heller må sammanläggning äga rum, utan så är att antingen endera egendomen icke är besvärad af sökt eller beviljad inteckning eller ock, om båda egendomarna äro sålunda besvärade, den ena häftar allenast för sådana inteckningar, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i den andra, samt i denna icke finnes annan inteckning med bättre eller lika rätt.

Hvad ofvan sagts i fråga om inteckning äge tillämpning beträffande fordran eller annan rättighet, för hvilken egendom, som förut är nämnd, kan häfta jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken.

3 §.

Hafva frälseräntan och fastigheten kommit i samme ägares hand, äge rätten, på ansökning af ägaren, föreskrifva, att räntan skall vara med fastigheten sammanlagd.

Sådan föreskrift må dock ej meddelas, med mindre sökanden erhållit lagfart å såväl räntan som fastigheten eller, därest någondera förvärfvats genom fång, hvarmed han enligt äldre lag ej varit skyldig att lagfara, hans åtkomst till denna egendom styrkes.

4 §.

Gör ägare af frälseränta, som ej besväras af sökt eller beviljad in-teckning och ej heller kan häfta för fordran enligt 11 kap. 2 § jordabalken, ansökning om räntans sammanläggning med fastigheten, vare, äfven om ej jämväl denna är i sökandens hand, lag som i 3 § första stycket sägs.

Hvad i 3 § andra stycket stadgas äge motsvarande tillämpning i fråga om sökanden och fastighetens ägare.

5 §.

Meddelas lagfart å fång till endera egendomen för den, som förut har eller samtidigt erhåller lagfart jämväl å den andra, eller varder, efter det fång till båda egendomarna blifvit för samme ägare lagfarna, in-teckning i sådan egendom sökt, beviljad, förnyad, helt och hållet eller till viss del dödad eller under annan nedsatt, och möter ej för sammanläggning hinder efter hvad i 2 § första eller andra stycket sägs, höre rätten ägaren, huruvida han har något att erinra mot att dylik åtgärd vidtages. Är ej sådant fall för handen, att enligt 2 § sammanläggning ej må ske, och visar ej ägaren skäligen anledning till att sammanläggning skulle lända honom till förfång, föreskrifve rätten, att räntan skall vara med fastigheten sammanlagd.

Möter allenast på den grund, att egendom kan häfta jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, hinder att meddela föreskrift om sammanläggning, förklare rätten frågan därom hvilande, intill dess den i samma § angifna tid för in-tecknings sökande är ute.

6 §.

Är lagfart å fång till frälseräntan och fastigheten samme ägare beviljad, och synes förhållande, som enligt 2 § utgör hinder för sammanläggning, ej föreligga, äge rätten, äfven utan sammanhang med ärende angående lagfart å sådan egendom eller inteckning däri, väcka fråga om sammanläggning och därom förordna efter hvad i 5 § första stycket sägs.

7 §.

Frälseränta upphöre, då den sammanlægges med fastigheten.

8 §.

Sammanlægges frälseränta, hvori inteckning är beviljad, med fastigheten, gälle inteckningen i denna. Varder efter sammanläggning men på grund af tidigare rätt till räntan ansökning om inteckning gjord eller fullföljd, skall inteckningen, om ansökningen bifalles, fastställas att gälla i fastigheten.

9 §.

Angående väckt fråga om sammanläggning och rättens beslut däröfver skall anteckning göras i lagfarts- och inteckningsprotokollen. Skall enligt hvad i 8 § sägs i frälseränta beviljad inteckning gälla i fastigheten, göre ock rätten anteckning därom i inteckningsprotokollet.

10 §.

Inteckning i frälseränta må ej beviljas, med mindre inteckningen är utfäst då denna lag träder i kraft, eller inteckning för fordran, för hvilken räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken vid nämnda tid häftar, sökes inom den i samma § angifna tid.

11 §.

Äro frälseräntan och fastigheten förenade i samme ägares hand och intecknade för samma fordran, må inteckningen ej i någondera egendomen helt och hållet eller till viss del dödas, om ej liknande åtgärd vidtages i afseende å den andra egendomen eller efter inteckningens dödande i frälseräntan denna icke vidare besväras af inteckning; dock göres härigenom ej

ändring i hvad som är stadgadt angående rätt att, sedan fast egendom blifvit utmättningsvis såld, låta döda inteckning, som till följd af försäljningen blifvit utan verkan.

Inteckning, för hvilken frälseräntan och fastigheten gemensamt häfta, må ej i frälseräntan nedsättas under annan gemensam inteckning, med mindre liknande åtgärd vidtages i afseende å fastigheten, och ej heller nedsättas under inteckning, för hvilken frälseräntan ensam svarar; ej heller må, då frälseräntan och fastigheten äro i samme ägares hand, inteckning, som meddelats i egendomarna gemensamt, i fastigheten nedsättas under annan gemensam inteckning, utan att liknande åtgärd vidtages i afseende å frälseräntan.

12 §.

Frälseränta, som innehafves såsom fideikommiss, må ej sammanläggas med fastigheten, med mindre fideikommisset omfattar äfven denna.

Utgår af fastighet, som innehafves såsom fideikommiss, frälseränta, som ej omfattas af fideikommisset, och besväras räntan af sökt eller beviljad inteckning, som ej gäller äfven i fastigheten, eller kan räntan häfta för fordran jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, må sammanläggning ej ägarum, ändå att hinder därför enligt hvad ofvan är sagdt ej möter.

Innehafves frälseräntan eller fastigheten såsom fideikommiss, äge stadgandena i 11 § ej tillämpning, med mindre fideikommisset omfattar jämväl den andra egendomen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 2 § jordabalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Nu hafver den, som sålde, icke uppburit fulla penningar, ändock han i köpebrevet tillstått, att han köpeskillingen till fullo bekommit; njute sin säkerhet i det, som såldt är, framför andra köparens borgenärer. Söker han ej in-teckning för sin fordran, i stad inom tre månader, och å landet sist vid det ting, som infaller näst efter sex månader sedan lagfart för köparen beviljades, äge därefter ej bättre rätt än de andra.

Hvad nu är stadgadt gälle ej, där någon i stad eller å annan ort, för hvilken lagen angående förändring af tomts område äger tillämpning, sålt viss till gränserna bestämd del af tomt att med annat område till en tomt sammanläggas, och ej heller där frälseränta säljes.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

Häri genom förordnas, att 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid rätten skall föras bok i öfverensstämmelse med lagfartsprotokollet, så inrättad att däraf lätteligen kan ses: hvarje egendom därå lagfart blifvit sökt, tiden då det skett, sökandens namn, fångets samt sådant vid fångets fästade villkor, som i 11 § omförmäles, så ock tiden då lagfart blifvit beviljad eller afslagen.

Då anteckning i protokollet skett efter 13 och 16 §§ i denna förordning eller enligt lagen angående förändring af tomts område eller på grund af lagen om aflösning af vissa frälseräntor eller jämlikt lagen om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, varde ock det i boken anmärkt.

De närmare föreskrifterna om bokens förande meddelas af Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

Härigenom förordnas, att 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid rätten skall i öfverensstämmelse med inteckningsprotokollet föras bok så inrättad, att däraf lätteligen kan ses hvarje egendom, däri inteckning blifvit sökt, tiden då det skett, sökandens namn, beloppet af fordran eller beskaffenheten af annan rättighet hvarför inteckning är sökt, så ock, där inteckning blifvit beviljad eller afslagen, förnyad, nedsatt, annorledes förändrad eller dödad, eller ock ansökning om inteckning blifvit förklarad hvilande eller därefter åter hos rätten anmäld, tiden då sådant skedde.

Då anteckning i protokollet skett angående utmätning eller eljest enligt 38 § i denna förordning eller efter lagen om aflösning af vissa frälseräntor eller på grund af lagen om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, eller jämlikt förordningen angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, varde ock det i boken anmärkt.

De närmare föreskrifterna om bokens förande meddelas af Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af förordningen deu 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

Häri genom förordnas, att förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, skall erhålla följande ändrade lydelse:

Då lån utaf allmänna medel för beredande af odlingsföretag medelst utdikningar eller vattenaftappningar, likmätigt kungl. kungörelserna den 13 juni 1845 och den 3 november 1848, blifvit i jordebok antecknadt, äger kronan för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i det hemman, hvilket lånet blifvit påfördt, som för annan afgäld eller ränta af fast egendom, efter ty i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

Det åligger Konungens befallningshafvande att, såvidt angår egendom, som är i inteckningsboken upptagen, sedan anteckning, som nyss sagts, skett, därom så ock angående de årliga afbetalnings- och räntebeloppen ofördröjligen göra anmälan hos domaren i orten; och varde sådan anmälan införd i inteckningsprotokollet å nästa rättegångsdag under lagtima ting. När lånet blifvit till fullo betaldt, skall ock anmälan härom göras och i inteckningsprotokollet införas efter hvad nu sagts.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913 och tillämpas jämväl i fråga om lån, som före nämnda dag antecknats i jordeboken och ej före samma dag blifvit till fullo betaldt.

---

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
torsdagen den 22 juni 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Petersson följande:

»Frälseräntor finnas som bekant af hufvudsakligen två olika slag, nämligen skattefrälseräntor och frälsekatteäntor. De förra hafva uppkommit därigenom, att kronan till någon enskild öfverlätit sin rätt till den från ett skattehemman utgående räntan. De senare härleda sig därifrån, att ägare af frälsehemman afhändt sig jordäganderätten med förbehåll att för sig och efterkommande af hemmanet åtnjuta viss ränta eller ock — hvilket varit mera sällsynt — med bibehållande af jordäganderätten till annan upplåtit rätt till viss ränta af hemmanet. Har den jord, från hvilken ränta af det senare slaget utgår, tidigare varit i kronans ägo, plägar räntan äfven benämnas kronofrälseränta. I fråga om dessa räntors uppkomst, natur och beskaffenhet tillåter jag mig i öfrigt hänvisa till en af professoren B. Ekeberg på mitt uppdrag utarbetad, i tryck tillgänglig redogörelse.

Beträffande skattefrälseräntorna gäller enligt nådiga förordningen den 11 september 1885, att desamma må inlösas för statsverkets räkning, i den mån vederbörande ränteägare därom framställa anbud. Tiden för sådant anbuds framställande var ursprungligen begränsad till ett år från förordningens datum, men på grund af särskilda beslut af Riksdagen har därefter

Gällande bestämmelser.

gång efter annan blifvit utsatt ny tid, numera enligt nådiga kungörelsen den 14 maj 1909 sträckande sig till utgången af år 1912. Inlösningssumman erhålles genom räntans kapitalisering efter fyra procent och motsvarar alltså tjugufem gånger räntans värde för år. Detta värde skulle enligt 1885 års förordning bestämmas efter medeltalet af 1874—1883 årens markegångspris med tillagd forsellönsersättning af 8 öre kubikfoten för råg och korn samt 6 öre kubikfoten för hafre, men beräknas numera enligt nådiga kungörelsen den 6 maj 1904 efter medeltalet af 1893—1902 årens markegångspris med tillägg af nämnda forsellönsersättning, under iakttagande dock att inlösningspriset ej i något fall må understiga det belopp, som motsvarar räntans värde enligt den i 1885 års förordning angifna beräkningsgrund.

Ett villkor för inlösen har varit, att räntan icke blifvit med jordäganderätten förenad. Genom nådig förordning den 2 innevarande månad har emellertid häri gjorts den förändring, att hinder mot inlösen ej skall möta på den grund att räntan vid något tillfälle före den 1 april 1911 varit förenad med jordäganderätten.

För de inlösta räntorna gälla samma bestämmelser som för annan grundskatt till staten, och de äro alltså i sin helhet afskrifna.

För att äfven i de fall, då ägarna af inlösningsbara skattefrälseräntor icke anmält desamma till inlösen, räntegifvarna skulle blifva delaktiga af grundskatteafskrifningens förmåner, har genom nådiga kungörelsen den 3 februari 1888 föreskrifvits, att ägare af skattefrälsehemman, hvars ränta, ehuru varande af den i 1885 års förordning afsedda beskaffenhet, icke blifvit af statsverket inlöst, skulle från och med år 1888 erhålla årlig ersättning af statsmedel. Denna ersättning, som till en början utgjorde trettio procent af räntan och genom lagen den 2 december 1892 angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter och hvad därmed äger sammanhang bestämdes till så stor del af räntans belopp, som motsvarade det för grundskatteafskrifningen vid hvarje tid gällande procenttal, utgår efter denna afskrifnings fullbordande med en summa motsvarande hela den erlagda räntan.

Gång efter annan har inom Riksdagen föreslagits, att åtgärder skulle vidtagas för att bringa äfven frälseeskatteräntorna till upphörande.

*Riksdagens
skrifvelse
den 5 maj
1893.*

Dessa yrkanden ledde först till en af Riksdagen den 5 maj 1893 till Kungl. Maj:t aflåten skrifvelse med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag i syfte att, sedan frälseränta en gång blifvit förenad med frälseeskatt hemmanet, jorden och räntan icke skulle få åter skiljas. Riksdagen framhöll, att den konsolidation af

söndrad äganderätt, som man velat åstadkomma genom att stadga lösningsrätt för frälseränteägare till skattejord och för skattejordägare till frälseränta, icke kunde vinnas, så länge det stode en hvar fritt att åter upplösa den förening af jordäganderätten och frälseräntan, som med begagnande af lösningsrätt eller på annat sätt blifvit vunnen.

I anledning af denna Riksdagens framställning utarbetades, sedan utlåtande af kammarkollegiet inhämtats, inom justitiedepartementet ett förslag till lag om frälseräntas sammanläggning med jorden, hvaraf den utgår. Förslaget innebar hufvudsakligen att, om någon blifvit ägare af såväl frälseräntan som jorden, domstol skulle på hans ansökning kunna medgifva, att räntan sammanlades med jorden till en fastighet. För bifall till sådan ansökning skulle erfordras bl. a. att sökanden vunnit lagfart å räntan och jorden samt att räntan icke vore besvärad af beviljad eller sökt inteckning och ej heller kunde jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i sökandens hand häfta för fordran eller annan rättighet. Hade ränta och jord förenats till en fastighet, skulle räntan icke få söndras från jorden.

Förslag till lag om frälseräntas sammanläggning med jorden, hvaraf den utgår.

Då förslaget den 28 april 1899 hänvisades till högsta domstolen för granskning, erinrade dåvarande chefen för justitiedepartementet om, att för en föreskrift om frälseräntas oskiljaktighet från jorden förutsattes bestämmelser till tryggande af de särskilda rättigheter, för hvilka räntan och jorden kunde häfta. Räntan och jorden borde alltså icke få sammanläggas, med mindre det visades, att hinder af dylika särskilda rättigheter ej mötte, och häraf syntes följa att sammanläggningen icke borde kunna äga rum utan på begäran af ägaren till räntan och jorden.

Högsta domstolen fann en konsolidering af den söndrade äganderätten till jord, hvarifrån frälseränta utgår, vara önskvärd såväl från rättslig synpunkt som af ekonomiska grunder; frälseräntan, såsom själfständigt rättsobjekt likställdt med själfva jorden, vore med gällande rättsordning en anomali och verkade ekonomiskt såsom en på jorden lagd grundskatt. Att bringa denna kvarleva från en förgången tids uppfattning ur världen vore därför utan tvifvel ett berättigadt önskemål. Den anordning, förslaget för uppnående häraf ville bringa till stånd, syntes emellertid icke vara ägnad att i nämnvärd mån leda till målet. Sedan räntan och jorden förenats i en hand, funnes för innehafvaren endast ringa uppfordran att själf vidtaga någon åtgärd för att inskränka sin fria dispositionsrätt öfver båda. Det vore därför fara värdt, att om det lämnades i hans fria skön, huruvida han ville påkalla sammanläggning eller fortfarande i sin hand behålla räntan och jorden såsom skilda rättsobjekt, han skulle låta saken vara sådan den vore, och att därmed den möjligheten alltjämt skulle kvarstå

att jord och ränta åter komme åtskils. Ville man uppnå något verkligen afsevärdt i det föresatta syftet, måste man ställa det så att, sedan ränta och jord förenats i samme ägares hand, *lagen* gjorde dem oskiljaktiga. Skulle emellertid så beskaffade lagstadganden finnas icke kunna meddelas, syntes det icke vara skäl att tillskapa en lag allenast på papperet, utan praktisk användning. Högsta domstolen hemställde därför, att förslaget icke måtte framläggas för Riksdagen.

Mot förslagets detaljbestämmelser anmärktes bl. a., att, med bevarande af förslagets egen ståndpunkt i fråga om villkoren för sammanläggning, intet hinder syntes böra möta för sådan åtgärd i det fall, att väl räntan men icke jorden vore på angifna sätt besvärad; och om än dylikt fall torde mera sällan förekomma, syntes häraf icke kunna hämtas tillräcklig anledning att utesluta det från beaktande. Det kunde ock anmärkas att, när jord och ränta besvärades allenast af gemensamma gravationer, hänsyn till dessa icke skäligen kunde utgöra hinder för sammanläggningen.

Ärendet föredrogs därefter ånyo inför Kungl. Maj:t den 30 oktober 1903. Emot högsta domstolens enhälligt afgifna uttalande fann departementschefen sig ej kunna tillstyrka, att det uppgjorda förslaget förelades Riksdagen till antagande. Men då det ansågs förtjäna tagas i förnyadt öfvervägande, huruvida det af Riksdagen angifna syftemålet kunde uppnås, samt detta ämne hade sammanhang med det arbete, som uppdragits åt lagberedningen, blefvo, på hemställan af departementschefen, handlingarna i ämnet öfverlämnade till lagberedningen för att komma under öfvervägande vid fullgörande af dess uppdrag rörande bearbetning af jordabalken med därtill hörande författningar. Sedermera har lagberedningen afgifvit utlåtande och förslag i ett annat härmed sammanhängande ärende, för hvilket jag strax skall redogöra; och har därefter beredningen i motiven till sitt den 9 oktober 1909 afgifna förslag till jordabalk m. m. förklarat sig finna någon vidare åtgärd med anledning af omförmälda framställning af 1893 års Riksdag i frågans nuvarande läge icke vara påkallad.

Äfven mera direkta åtgärder för frälseräntors afflyftande i större omfattning, än gällande bestämmelser medgifva, hafva varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet.

Under åren 1886—1899 väcktes upprepade gånger inom andra kamraren motioner i syfte, dels att det i nådiga förordningen den 11 september 1885 för inlösen af skattefrälseräntor uppställda villkoret, att räntan icke blifvit med jordäganderätten förenad, måtte mildras, dels att äfven frälse-skatteäntor måtte få inlösas. Dessa motioner blefvo på hemställan af statsutskottet städse afslagna af båda kamrarna. Såsom skäl härför åbero-

pades hufvudsakligen att, om en skattefrälseränta förenats med jordäganderätten och därefter åter blifvit från denna skild, den nya räntans tillkomst, storlek och beskaffenhet berodde uteslutande af det vid fränskiljandet träffade aftalet samt räntan följaktligen vore att anse såsom en frälsekatteeränta. Hvad åter dessa beträffade, syntes det icke tillrädligt att ikläda staten skyldighet att inlösa räntor, som utan någon statens mellankomst tillkommit eller kunde tillkomma genom aftal mellan enskilda. Vid 1901 och 1903 årens Riksdagar beslöt därefter andra kammaren, på hemställan af tillfälligt utskott, aflåtande till Kungl. Maj:t af skrifvelse med begäran om utredning angående afläytande af frälsekatteeräntor, men detta beslut biträdtes icke af första kammaren. Äfven vid 1904 års Riksdag stannade kamrarna i olika beslut, i det första kammaren, i öfverensstämmelse med statsutskottets hemställan, förkastade ett framlagdt skrifvelseförslag men andra kammaren godkände förslaget.

Slutligen enades kamrarna vid 1905 års Riksdag om en framställning i ämnet, och skrifvelse till Kungl. Maj:t afläts den 10 maj 1905. I denna förklarade Riksdagen sig visserligen vidhålla den inom Riksdagen vid flera föregående tillfällen uttalade mening att, då uppkomsten af ifrågavarande räntor, särskildt hvad frälsekatteeräntorna beträffade, grundade sig på aftal af privaträttslig natur mellan enskilda, staten icke kunde anses förpliktad att genom uppoffring från det allmännas sida vidtaga åtgärder för att åstadkomma inlösen af dessa utskylder. Det vore emellertid önskvärdt, att de olägenheter, som tillvaron af dessa å jorden hvilande räntor medförde, komme att upphöra, och då Riksdagen genom en utredning i ämnet blefve satt i tillfälle att närmare pröfva de åtgärder, som lämpligen skulle kunna vidtagas för vinnande af rättelse i berörda förhållanden, hade Riksdagen ansett en sådan utredning böra åstadkommas. Riksdagen anhöll därför, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt och under hvilka villkor de, som utgjorde sådana frälseräntor, som enligt gällande författningar icke af statsverket inlöstes, kunde sättas i tillfälle att lösa sig från dessa räntor, och för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde gifva anledning.

*Riksdagens
skrifvelse
den 10 maj
1905.*

Öfver Riksdagens sistnämnda skrifvelse hafva, på grund af nädiga remisser, Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen, kammarkollegiet och lagberedningen afgifvit utlåtanden. Genom remisserna till Kungl. Maj:ts befallningshafvande anbefalldes dessa jämväl att från vederbörande myndigheter infordra såvidt möjligt fullständiga upplysningar, från hvilka fastigheter inom vederbörande län ränta af sådan beskaffenhet, som i berörda skrifvelse åsyftades, utginge, äfvensom om räntans tillkomst, beskaffenhet och belopp samt att därmed, jämte utlåtandet i ärendet, till Kungl. Maj:t inkomma. De härigenom vunna upplysningarna angående dylika räntors

Förberedande åtgärder i anledning af skrifvelsen den 10 maj 1905.

förekomst, beskaffenhet och belopp hafva sedermera i någon mån fullständigats och vidare bearbetats, och den sålunda erhållna utredningen har till sina hufvuddrag sammanfattats i följande öfversiktstabell:

Sammandrag öfver länsvis uppgjorda förteckningar å frälseräntor.

L ä n.	1909 års taxeringsvärden å frälseräntor					Summa.
	af frälse- skatte- natur.	af krono- frälse- natur.	af skatte- frälse- natur.	af skatte- frälse- natur men med jord och ränta för- enade.	hvarom utredning saknas.	
Stockholms	272,730	136,500	233,400	38,500	21,300	708,430
Uppsala	237,700	191,960	99,960	16,700	59,300	605,620
Södermanlands	35,890	22,900	34,930	3,600	3,100	100,420
Östergötlands	53,600	44,000	85,760	3,400	22,500	209,260
Jönköpings	34,200	6,900	10,800	—	—	51,900
Kronobergs	113,450	44,600	7,900	3,400	2,500	171,850
Kalmar	42,600	11,600	10,900	—	100	65,200
Gottlands	—	—	—	—	—	—
Blekinge	—	—	—	—	—	—
Malmöhus	3,200	1,000	—	—	—	4,200
Kristianstads	—	—	—	—	—	—
Hallands	5,100	17,600	96,500	—	—	119,200
Göteborgs och Bohus	1,100	—	—	1,000	—	2,100
Älfsborgs	55,900	33,250	27,050	2,200	4,100	122,500
Skaraborgs	58,220	6,440	8,000	500	5,600	78,760
Värmlands	49,020	39,140	32,280	49,160	5,700	175,300
Örebro	33,350	53,660	24,100	4,300	5,100	120,510
Västmanlands	44,100	35,800	28,800	10,100	15,900	134,700
Kopparbergs	—	1,100	—	5,700	—	6,800
Gäflborgs	—	3,500	600	120,300	—	124,400
Västernorrlands	—	160	—	—	—	160
Jämtlands	—	—	—	—	—	—
Västerbottens	—	—	—	—	—	—
Norrbottens	—	35	—	105	—	140
Summa	1,040,160	650,145	708,980	258,965	145,200	2,801,450

Kungl. Maj:ts befallningshafvande hafva i allmänhet tillstyrkt vidtagande af åtgärder för frälse-skatte-räntornas aflyftande. Till stöd härför hafva anförts i hufvudsak följande skäl. Ifrågavarande räntor vore till hinder för åstadkommande af enhetlighet i jordbeskattningen. De måste för jordägaren blifva mera betungande i samma mån som den allmänna fastighetssbeskattningen efter grundskatternas och roteringsbördans aflyftande höjdes. För ränteägaren vore det förenadt med olägenheter af flera slag att utkräfvade den årliga, motvilligt erlagda räntan, så mycket mer som både han och räntegifvaren ofta sväfvade i ovisshet om räntans beskaffenhet och rätta belopp. Den olika behandlingen af skattefrälseräntor och frälse-skatte-räntor uppfattades af dem, hvilka vore skyldiga erlagga räntor af det senare slaget, såsom en orättvisa. Frälseräntornas upphörande skulle jämväl möjliggöra en förenkling af markegångstaxorna.

Kungl. Maj:ts befallningshafvandes utlåtanden.

Beträffande frågan, om och i hvad mån staten bör icke blott genom lagstiftning befrämja utan äfven ekonomiskt understödja frälse-skatte-räntornas aflyftande, hafva meningarna bland Kungl. Maj:ts befallningshafvande varit delade. Vissa af nämnda myndigheter hafva ansett, att någon uppoffring från statsverkets sida för berörda ändamål icke bör ifrågakomma. Andra hafva tillstyrkt, antingen att staten skall på jordägarens begäran lösa in sådan ränta med skyldighet för jordägaren att godtgöra statsverket den härför gjorda utgiften, eller ock att staten skall försträcka jordägaren den erforderliga löseskillingen. Några hafva föreslagit, att en del af löseskillingen skall utan återbetalningsskyldighet för jordägaren gäldas af statsmedel. En befallningshafvande har förordat, att frälse-skatte-räntorna skola inlösas af statsverket i likhet med skattefrälseräntorna.

Kammarkollegiet har uttalat den mening, att i fråga om de verkliga frälse-skatte-räntorna eller sådana, som utan föregående upplåtelse af kronan grundade sig på aftal af privaträttslig natur mellan enskilda, inlösen till statsverket ej syntes kunna under några omständigheter ifrågasättas. Där emot syntes en aflösning af dessa räntor genom förmedling af statsverket kunna förordas på sådant sätt att, sedan aflösningssumman blifvit fastställd, densamma skulle på framställning af jordägaren tillhandahållas genom statsverkets försorg för att sedermera inom viss tid till statsverket återbetalas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som nu gällde i fråga om odlingslånen. Enligt ett af kollegiet, på grund af uppdrag i remissen, utarbetadt förslag till de i ämnet erforderliga bestämmelser skulle löseskillingen, om annat ej aftalats, uppgå till tjugufem gånger värdet af räntan för år, och skulle aflösningssumman, i den mån den förskötes af

Kammarkollegiets utlåtande.

statsmedel, jämte 5 procent ränta återbetalas till statsverket under loppet af högst tjugufem år. Tre ledamöter i kollegiet hafva varit i vissa hänseenden skiljaktiga och föreslagit att, om aflösningssumman ej, på begäran af ränteägaren eller inteckningshafvare, blefve bestämd af gode män, ersättningen skulle utgå med tjugutvå gånger räntans årliga belopp eller ock med det lägre belopp, hvarom jordägaren, ränteägaren och vederbörande inteckningshafvare kunde enas, samt att räntan å statslånet skulle beräknas efter 3,6 procent om året.

Lagbered-
ningens
yttrande.

Lagberedningen har i fråga om lämpligheten af statens ingripande på förevarande område samt behovet af statsunderstöd anfört följande.

»De skäl, som föranledt staten att åtaga sig inlösandet af skattefrälseräntorna, äga icke tillämpning å frälseräntor af nu ifrågavarande natur. Därmed är emellertid ingalunda sagdt, att icke äfven ur det allmännas synpunkt en aflösning af dessa räntor är påkallad. På sätt beredningen i andra afdelningen af sitt förslag till jordabalk uttalat, måste 'eviga räntor' å jorden anses såsom en olämplig form af belastning, och beredningen har därför i fråga om dylika räntor föreslagit, att de skola vara efter viss tid underkastade aflösning, om jordägaren det äskar. Å frälseräntorna har emellertid det af beredningen föreslagna stadgandet icke afsetts att äga tillämpning. Men just i afseende å dessa synes i särskild grad angelägenheten af en aflösning framträdande och behovet att därtill bereda utväg påträngande. Till den ekonomiska olämpliga, orubbliga räntor i allmänhet medföra, kommer nämligen här, dels att räntan ofta nog är bestämd att utgöras med prestationer, hvilkas värde är växlande och ovisst, dels ock att frälseräntorna enligt gammalt åskådningssätt uppfattas såsom särskilda, från den räntan underkastade jorden utbrutna fastigheter, hvilka för sig lagfaras och intecknas, samt att denna rättsliga anomali icke kan aflägnas annorledes än med själfva räntans upphörande. Att dessa räntor bringas ur världen är därför ett önskemål, för hvars förverkligande statens biträde äfven i ekonomiskt afseende på goda grunder synes kunna påkallas. Och om än ifrågavarande räntor till sin kamerala natur äro skilda från skattefrälseräntorna, ligger dock grunden för denna olikhet så långt tillbaka i tiden och är den praktiska betydelsen af båda dessa slag af räntor så ensartad, att det helt naturligt för den, som har att utgöra en frälse-skatte-ränta, framträder såsom en orättvisa, att staten, som inlöser och afskrifver skattefrälseräntorna, vägrar honom allt biträde för att han må befrias från den honom åliggande räntan. Icke heller lär det berättigande kunna fränkännas den synpunkten att, då det är staten som genom lagstiftningen om frälsejord skapat de förhållanden, hvilka gifvit upphof

åt dessa privaträttsliga räntor, det också bör vara statens uppgift att medverka till deras upphörande. Utan ekonomisk medverkan från statens sida skulle också hvarje lagstiftning i syfte att utplåna dem komma att sakna egentlig praktisk betydelse, då räntegifvaren i allmänhet skall finna den uppoffring, aflösningssummans utgifvande på en gång medför, allt för betungande för att han skall vilja underkasta sig den. Att emellertid statens medverkan skulle sträckas ända därhän, att staten skulle öfvertaga jämväl frälseskatteräntorna, kan icke ifrågasättas. De ofvan anförda synpunkterna föranleda allenast, att staten bör i den mån underlätta aflösningen att jordägaren må finna med sin fördel förenligt att bringa den till stånd.

Hvarje förslag till aflyftande af frälseskatteräntorna bör hvila på den förutsättning, att det nuvarande värdet af räntan till fullo ersättes ränteägaren. Räntan bör, särskildt med hänsyn till den så godt som otvifvelaktiga säkerhet ränteägaren åtnjuter, kapitaliseras efter en räntefot, som sätter honom i tillfälle att genom den erhållna lösesummans utlåning mot bästa säkerhet åter bereda sig samma ränteinkomst. Äfven hänsyn till in-teckningshafvares rätt kräver, att lösesumman sättes så hög som skäligen kan ifrågakomma. För lösesummans beräkning torde därför böra användas en räntefot af till exempel 4 procent eller densamma, som lagts till grund för inlösningen af skattefrälsreräntorna. För jordägaren är emellertid en sålunda beräknad lösesumma allt för hög; genom belåning af fastigheten, hvilken i allmänhet redan förut är in-tecknad, kan han icke bereda sig medel till dess erläggande utan att ådraga sig en ökad årlig utgift. Endast om en högre räntefot lägges till grund för beräkningen, kan inlösningen anses för honom innebära någon afsevärd fördel. En räntefot af 5 procent synes i sådant hänseende vara den lägsta. Den skillnad, som sålunda uppstår mellan hvad ränteägaren skäligen kan fordra och jordägaren kan antagas vara villig att erlægga, bör det tillkomma staten att utjämna. Statsverket skulle alltså vidkännas minst en femtedel af lösesumman. Då det sammanlagda kapitalvärdet af bestående frälseskatteräntor enligt den förebragta utredningen utgör omkring 2,000,000 kronor, kan den utgift, som för ändamålet skulle drabba statsverket, icke anses afskräckande. Utan någon som helst uppoffring torde för öfrigt aflösningen, i anslutning till hvad kollegiet föreslagit, böra på det sätt af staten underlättas, att hela lösesumman förskjutes af statsverket och där-efter till den del, som icke skall stanna å det allmänna, återgäldas af jordägaren genom amortering under viss tid, hvilken lämpligen torde kunna sättas till högst fyrtyo år; och synes räntan å oguldna belopp icke böra beräknas efter högre räntefot än 4 procent.»

Departement-
chefens
yttrande.
*Behofvet af
lagstiftning
om aflösning
af frälse-
räntor.*

Äfven jag hyser den uppfattningen att, såsom inom Riksdagen så många gånger påyrkats och ämbetsmyndigheterna nu i allmänhet tillstyrkt, åtgärder böra vidtagas i syfte att jämväl de frälseräntor, som icke enligt gällande författningar inlösas af statsverket, må aflyftas från jorden. Hvad till stöd härför från olika håll anförts synes mig i hufvudsak vara befogadt. Det kan icke gärna förnekas, att frälseräntorna, denna kvarlefva från tider, då jordförhållandena voro ordnade efter andra grunder än nu, äro ett helt och hållet föråldradt institut. För sin tillkomst hafva de haft att tacka en lagstiftning och åskådning, som nu för länge sedan upphört att gälla. I den mån de ändamål dessa räntor haft att tjäna numera anses berättigade, äro helt andra utvägar för desammas tillgodoseende beredda. Men det är icke nog med att de såsom rättsinstitut äro obehöfliga; deras fortbestånd medför direkta och icke obetydliga olägenheter. Härvid har man först och främst att fästa sig vid det för nutida uppfattning fullkomligt främmande förhållandet, att de anses såsom fast egendom samt lagfaras och intecknas såsom sådan, en oegentlighet, hvilken, såsom lagberedningen framhållit, icke torde kunna — åtminstone icke i sin helhet — bringas ur världen på annat sätt än genom räntornas upphörande. En väsentlig, härmed sammanhängande olägenhet är, att gravationsbevis rörande en fastighet icke lämna någon upplysning, huruvida en dylik ränta hvilar å fastigheten; och bestämmelsen, att fång till frälseränta skall lagfaras, är alldeles otillräcklig att åt dessa räntors tillvaro bereda den publicitet, som är af så stor vikt i fråga om gravationer å fastigheter. Vidare förtjänar erinras om, att frälseräntorna i sin yttre gestaltning snarast framträda såsom en till enskilda personer utgående grundskatt. Ser man till huru räntorna uppkommit, finner man visserligen att icke på långt när alla äga ren skattenatur. I hufvudsak är så händelsen endast med skattefrälseräntorna, hvilka därför också, med viss begränsning, inlösas af statsverket. Men säregna förhållanden i äldre tidens skattelagstiftning medföra, att det dock icke kan sägas, att skattebegreppet är helt och hållet främmande för alla de nu icke inlösningsbara räntorna. Den skiljaktighet, som i detta afseende förefinnes, härleder sig i hvarje fall från en så aflägsen tidpunkt, och grunderna för densamma hafva numera så fullständigt förlorat sin betydelse, att det helt naturligt för den allmänna meningen bland de af frågan närmast berörda synes orättvist, att de båda hufvudslagen af räntor från statsverkets sida behandlas till den grad olika som för närvarande. Säkerligen är det denna känsla, som till väsentlig del föranledt de inom andra kamraren ständigt upprepade framställningarna i ämnet, och i myndigheternas utlåtanden gifves från skilda håll uttryck åt att densamma gör sig all-

mänt gällande. Härtill kommer, såsom det kanhända viktigaste skälet för frälseräntornas aflyftande, att dessa i och för sig utgöra en olämplig, ojämnt verkande och på vissa håll verkligen betungande börda på de fastigheter, af hvilka de utgå. Ofta hafva de aftal, genom hvilka räntorna bildats eller deras innehåll bestämts, under tidernas lopp förkommit eller råkat i glömska, och den ovisshet, som i dylika fall råder om räntornas rätta belopp eller de i dem ingående persedlar, ökar naturligtvis såväl risken för fastighetskrediten som obenägenheten att erlagga räntorna och svårigheten för deras ägare att utkräfvat sin rätt. De bestämmelser, som finnas, äro icke sällan högst ålderdomliga. De medan grundskatter till statsverket ännu utgingo under senare tider genomförda förändringarna i fråga om dessas erläggande hafva icke annat än på grund af särskildt aftal ägt giltighet i afseende å frälseräntorna. Tydligt är emellertid att en ränta, som utgår i de persedlar och med det belopp, som bestämdes, då räntan, kanske för något århundrade sedan, kom till, numera kan äga en helt annan betydelse än då. Jag vill endast påminna om den högst ansevärd förökning af räntebördan, som kunnat förmedlas genom värdeförhöjningen å sådana i räntor ofta ingående persedlar som t. ex. dagsverken och ved. I allmänhet torde väl utvecklingen kunna sägas gå i den riktningen, att varuprisen och med dem värdet af räntor in natura stegras. Att frälseräntorna flerstädes äro en tryckande börda på jorden har också framhållits bl. a. i petitioner, som till Kungl. Maj:t inkommit från ägare af dylik jord.

Jag delar jämväl deras mening, som anse att staten icke bör nöja sig med att genom lagstiftning bereda utväg för de icke inlösningsbara frälseräntornas aflyftande. Det torde icke lida något tvifvel att, såsom särskildt lagberedningen framhållit, ekonomiskt understöd från statsverkets sida erfordras, om ändamålet skall i önskvärd omfattning vinnas. Det allmänna synes ock äga sådant intresse af ränteaflösningens genomförande, att statsbidrag icke bör anses obefogadt.

I fråga om beloppet af det statsunderstöd, som alltså synes mig påkalladt, torde jag till en början böra nämna, att det enligt min uppfattning skulle vara att gå alltför långt, om staten åtog sig att inlösa äfven andra frälseräntor än skattefrälseräntor. Öfriga räntor äro dock antingen helt och hållet eller i hufvudsak af enskild natur, och någon förpliktelse för statsverket att aflägsna dem kan icke gärna anses föreligga. Ej heller är från det allmänna synpunkt betydelsen af deras upphäfvande så stor, att statsverket bör ikläda sig den jämförelsevis ansevärd kostnad, som deras fullständiga inlösen skulle kräfvat. Det torde ock kunna med allt skäl förväntas, att

*Behovvet af
statsunder-
stöd.*

*Inlösen bör
ej ifråga-
komma.*

de enskilda intressena skola vara tillräckligt starka att i hufvudsak genomföra frälseräntornas undanröjande, om blott lagliga former härför skapas och något understöd af statsmedel lämnas. De, som hafva att emotse den största nyttan af räntornas försvinnande, äro ägarna af de fastigheter från hvilka dessa utgå, och det bör därför i första rummet vara deras sak att genom aflösning af räntorna göra sig och fastigheterna fria från desamma.

Aflösningssummans belopp.

I sakens natur ligger att stadganden om aflösning måste byggas på sådana grunder, att ränteägaren är betryggad mot ekonomisk förlust. Frälseränta utgör en visserligen till sin yttre form ålderdomlig men säker och äfven i vissa andra afseenden fördelaktig tillgång. Räntans fortbestånd rubbas icke ens genom exekutiv försäljning af fastigheten, och den åtnjuter enligt 17 kap. 6 § handelsbalken förmånsrätt framför inteckningar. Är räntan bestämd i persedlar, såsom vanligen är fallet, förtjänar också den nyssnämnda sannolikheten för värdestegring någon hänsyn. Att fullt tillräcklig ersättning för räntan lämnas påfordras dessutom ej blott af ränteägarens utan äfven af möjligen förefintliga inteckningshafvares intresse. Aflösningssumman bör därför bestämmas så, att ränteägaren genom dess utlåning mot fullgod säkerhet kan tillförsäkra sig fullt samma inkomst som förut och inteckningshafvarna, om sådana finnas, icke kunna lida något förfång. Vid inlösen af skattefrälseränta, som af ägaren hembjudes till statsverket, skall, såsom jag förut nämnt, ersättningen utgå med ett belopp motsvarande tjugufem gånger räntans värde för år. Att beträffande öfriga räntor bestämma beloppet lägre torde så mycket mindre kunna komma i fråga, som på sätt jag strax skall vidare påvisa räntegifvaren synes böra erhålla befogenhet att påkalla aflösning och räntetagaren alltså skall kunna utsättas för att utan sitt medgifvande få afstå räntan. Å andra sidan måste en ersättning bestämd efter angifna grund anses i regel vara fullt betryggande. En viss svårighet föranledes emellertid där af att frälse-skatte-räntorna, såsom uppkomna genom enskilda aftal, ännu mer än skattefrälseräntorna växla till sitt innehåll. Räntor finnas, som i sin helhet eller till någon del utgå icke i vissa årliga prestationer utan i förmåner af annat slag. Såsom exempel kunna nännas räntor, hvilka innebära rätt till skogsfång å viss fastighet. Tillika torde man, då befogenhet att tvångsvis fränhända ränteägaren hans ränta ifrågasättes, icke kunna bortse från att ränteägaren fortfarande enligt 13 kap. 1 § byggningsbalken och 36 § i nämnda förordningen den 1 augusti 1805 har rätt till bärande träd å den af räntan besvärade fastigheten, om ej annat föreskrifvits i aftalet eller eljest framgår af förhållandena. För bestämmande af ersättningen för dylika icke årliga förmåner är omförmälda beräkningsgrund tydligen icke lämpad. Den bästa utvägen synes vara att låta dem

värderas af gode män, i den mån icke parterna angående värdet träffa öfverenskommelse, som kan godkännas från det allmännas sida.

Statsverket synes böra, såsom från olika håll föreslagits, dels vid-
 kännas en del af aflösningssumman dels på billiga villkor förskjuta återsto-
 den af densamma. Af skäl, som skola framgå af hvad jag kommer att
 anföra angående rätt för ränteägaren att påfordra aflösning, anser jag det
 vara af vikt, att aflösningvillkoren bestämmas så, att räntegifvarens årliga
 utgift för aflösningen under tiden för statslånets amortering i vanliga fall
 åtminstone icke öfverstiger hvad han förut haft att årligen erlægga såsom
 frälserränta. Det synes vara önskvärdt, att nämnda utgift tvärtom må
 komma att något understiga det årliga frälserräntebeloppet. Endast om så
 blir fallet och räntegifvaren alltså redan innan en jämförelsevis lång
 amorteringstid gått till ända kommer att åtnjuta direkta fördelar af ränte-
 aflösningen, torde man kunna hysa förvissning om att denna skall kunna
 i hufvudsak genomföras på frivillighetens väg.

*Statsunder-
 stödets om-
 fattning.*

Rörande frågan, hvilken återbetalningstid bör stadgas för de lån, som
 af berörda anledning kunna komma att utlämnas, hafva meningarna bland
 de hörda myndigheterna varit delade. Sålunda har kammarkollegiet före-
 slagit, att återbetalning skall ske under loppet af högst tjugufem år, men
 har lagberedningen ställt sig på en för låntagaren fördelaktigare ståndpunkt
 och ansett tidens bestämmande till högst fyrtio år vara lämpligt. För min
 del finner jag mig böra förorda, att sistnämnda tid blir den regelmässiga,
 med rätt för ränteägaren att dessförinnan viss tid efter uppsägning åter-
 betala den ogulda delen af lånet, därest han det önskar.

Äfven med hänsyn till räntefoten för nämnda lån har meningsskilj-
 aktighet förekommit bland myndigheterna. Kammarkollegiets majoritet har
 föreslagit 5 procent, minoriteten inom samma ämbetsverk 3,6 procent samt
 lagberedningen högst 4 procent. Då en billig räntefot torde böra med-
 gifvas, men det, med hänsyn till den ränta staten själf får erlægga å lån,
 icke lär vara möjligt att härvid gå längre än till 4 procent, synes denna
 räntefot lämpligen kunna bestämmas.

Om låntagaren skulle hafva att hvarje år erlægga en fyrtiondedel af
 statslånet jämte ränta å oguldet belopp, skulle emellertid hans utgifter
 under första lånetiden gifvetvis blifva relativt höga och aflösningen under
 denna tid alltså kunna blifva för honom betungande. Saken bör därför
 ordnas så, att de årliga afbetalningarna stiga i den mån med skuldens
 förminskning de årliga räntebeloppen nedsättas, samt afbetalnings- och
 räntebeloppen tillsammans hvarje år blifva lika stora.

I afseende å det direkta statsbidraget har lagberedningen föreslagit,
 att statsverket skall betala en femtedel af löseskillingen för hvarje särskild

frälseränta. Såsom lagberedningen äfven framhållit, skulle med sådant statsbidrag och de af lagberedningen ifrågasatta villkoren för statslånet — en återbetalningstid af fyrtio år och en räntefot intill 4 procent — de jordägaren åliggande annuiteterna komma att, om än icke väsentligt, öfverstiga den aflösta årliga räntan.

Skall man, utan förändring af aflösningsvillkoren i öfrigt, vinna det af mig förut angifna syftet, att aflösningen redan under amorteringstiden skall innebära en direkt lättnad för räntegifvaren, måste statsbidraget något ökas utöfver hvad lagberedningen ifrågasatt. Jag finner mig i sådant afseende böra föreslå att statsverket skall gälda en fjärdedel af ersättningen för hvarje frälseränta.

Det torde tillåtas mig att med ett exempel belysa, huru enligt sålunda föreslagna grunder låntagarens skyldigheter för aflösningen skola ställa sig. Ersättningen för en frälseränta till belopp af 100 kronor om året skall utgöra 2,500 kronor. Häraf skola 625 kronor betalas och 1,875 kronor förskjutas af statsverket. För förskottets amortering under fyrtio år med årlig ränta af 4 procent å oguldet belopp erfordras en annuitet af 5,053 procent å det ursprungliga skuldbeloppet, och låntagaren skall alltså hafva att erlägga 94 kronor 73 öre årligen.

Den kostnad det allmänna i anledning häraf skulle få vidkännas synes mig icke öfverstiga hvad skäligen kan läggas å statsverket. Enligt den af mig förut omförmälda tabellen uppgå kända frälseskatteräntors taxeringsvärden tillsammans till 1,040,100 kronor. Om härtill från samma tabell läggas kronofrälseräntornas taxeringsvärden 650,145 kronor och taxeringsvärdena å de frälseräntor, om hvilka utredning saknas, 145,200 kronor, erhålles en summa af 1,835,505 kronor. Då taxeringsvärdena äro bestämda till tjugu gånger räntornas värde för år men aflösningssumman, enligt hvad jag nyss anfört, i regel skulle utgöras af tjugufem gånger samma värde, torde det kunna förmodas att en siffra af i rundt tal 2,300,000 kronor ger en ungefärlig föreställning om den blifvande kostnaden för räntornas aflösning. Statsverkets direkta bidrag skulle alltså vid en öfverslagsberäkning, den enda som för närvarande är möjlig att åstadkomma, kunna antagas uppgå till omkring 575,000 kronor. Sannolikt är dock denna beräkning något för låg.

Såsom jag redan antydt, kommer enligt de nu föreslagna aflösningsvillkoren fastighetsägarens årliga betalningsskyldighet under amorteringstiden visserligen i vanliga fall men dock icke alltid att till värdet understiga hvad förut ålegat honom. Det förutsättes nämligen, att frälseräntan utgått i årliga prestationer. Utgjordes densamma däremot i sin helhet eller till någon väsentlig del af rätt att i visst afseende förfoga öfver fastigheten, kan en sådan rätt, som för fastighetsägaren icke medfört någon

årlig betalningsskyldighet, tydligen icke aflösas utan att han under amorteringstiden ikläder sig nya utgifter.

Utöfver hvad jag nu nämnt angående statsunderstöd till räntornas aflösning finner jag mig böra föreslå, att ersättningen till de gode män, hvilkas anlåtande i vissa fall kan blifva behöfligt för aflösningsförfarandet, må utgå af statsmedel.

Innan jag öfvergår till att angifva, huru befogenheten att påkalla aflösning af de frälseräntor, som nu afses, enligt min mening bör bestämmas, anhåller jag att få i korthet beröra frågan om rätt att taga initiativ till inlösen för statsverkets räkning af de inlösningsbara skattefrälseräntorna. Denna rätt tillkommer, såsom 1885 års förordning utvisar, räntans ägare. Naturligt är också, att det i första rummet bör vara ägaren af dylik egendom, som har att afgöra, huruvida statsverkets erbjudande att öfvertaga densamma skall beagnas. Ifrågasätts kan visserligen att utsträcka nämnda befogenhet äfven till räntegifvaren. Otvifvelaktigt skulle sådant kunna befrämja inlösningsfullbordande, och, såsom jag redan antyd, anser jag det i och för sig icke möta något hinder att under vissa förutsättningar stadga tvång för ägaren af ränta att afstå därifrån på räntegifvarens yrkande. Någon större anledning att tillägga räntegifvaren initiativrätt synes mig emellertid i detta fall icke föreligga. Hvad han får erlægga såsom ränta blir ju honom ersatt af statsmedel, och hans intresse af att inlösen kommer till stånd är därför jämförelsevis underordnad. Med mera fog kunde göras gällande, att statsverket borde äga rätt att påfordra inlösen och sålunda få sin skyldighet att lämna årlig ersättning utbytt mot gäldande af ett belopp en gång för alla. Allt från det statsverket först åtog sig att inlösa skattefrälseräntor har också varit förutsatt att, om räntetagarnas initiativ visade sig icke vara tillräckligt att få dessa räntor borttagna, statsverket skulle förklaras berättigadt att med tvång inlösa de återstående räntorna och en expropriationsrätt i sådant afseende alltså stadgas till det allmännas förmån. Att man icke rent af från början gått denna väg har förnämligast berott därpå, att det ansetts önskvärdt att i största möjliga omfattning åstadkomma inlösen genom frivillig uppgörelse. Enligt min mening är det lämpligt att i denna del fortfarande se tiden an. Jag har förut erinrat om, att det för inlösen af skattefrälseräntor hittills gällande villkoret, att rätten till räntan icke varit i samma hand förenad med jordägenderätten, nyligen i hufvudsak eftergifvits. Innan ytterligare förändringar vidtagas i fråga om grunderna för inlösen, synes man böra afvakta hvad som kan vinnas genom denna icke oväsentliga utvidgning af möjligheten att bringa sådan till stånd på frivillighetens väg. I de förslag jag

Bör räntegifvaren erhålla rätt att påkalla inlösen af skattefrälseränta?

har att för Eders Kungl. Maj:t anmäla innefattas därför icke ändrade bestämmelser i nu angifna hänseende.

*Rätt för
räntegifvare
att påkalla
räntans af-
lösning.*

Hvad åter beträffar de frälseräntor, som skola få aflösas, vill det synas att, liksom rätt till påfordrande af räntas inlösen på statsverkets kostnad företrädesvis bör tillkomma räntetagaren, det ligger nära till hands att tillerkänna räntegifvaren befogenheten att taga initiativ till en aflösning, som han själf skall till större delen bekosta.

Kammarkollegiet har också, liksom flere af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, utgått från att jordägaren skall vara berättigad att få frälseräntan aflöst. Lagberedningen har intagit samma ståndpunkt och till stöd för densamma anfört följande. Det kunde ifrågasättas att, i likhet med hvad som skett beträffande skattefrälseräntorna, göra aflösningen beroende på ränteägarens initiativ. Då emellertid jordägaren äfven enligt hvad beredningen föreslagit skulle vidkännas den ojämförligt största delen af utgiften för aflösningen och under en följd af år få utgöra annuiteter, hvilka, om än icke väsentligt, komme att öfverstiga den aflösta årliga räntan, hade något tvång i sådant afseende icke synts böra påläggas honom. Aflösningen borde därför blifva beroende af jordägarens därom framställda begäran. Att däremot underkasta ränteägaren skyldighet att på en gång mottaga räntans kapitalvärde hade icke synts möta betänklighet, då därigenom bereddes honom full ersättning för hvad som frånginge honom. Beredningen har jämväl, i likhet med kammarkollegiet, åberopat att genom lagen den 19 april 1907 tvångsaflösning på räntegifvarens begäran medgifvits i fråga om afgäld från afsöndrad lägenhet.

Att äfven jag anslutit mig till uppfattningen, att räntegifvaren bör äga begära aflösning, utvisas af hvad jag förut yttrat. De skäl, som därvid för mig varit bestämmande, äro desamma, som jag anförde, då jag inför Kungl. Maj:t föredrog omförmälda 1907 års lag. Skall det syfte man vill vinna i någon betydligare grad förverkligas, läser man ej kunna inskränka sig till att meddela bestämmelser, hvarigenom giltighet för framtiden beredes åt öfverenskommelse, som mellan vederbörande ränteägare och jordägare kan träffas om räntans upphörande, utan torde det blifva nödigt tillerkänna jordägaren rätt att äfven mot bestridande af ränteägaren få räntan aflöst. Härvid kan väl någon betänklighet möta därutiinnan, att genom den ifrågasatta lagstiftningen ingrepp skulle ske i en på aftal mellan enskilda grundad rätt. Men då ett allmänt intresse kan sägas blifva tillgodosedt genom aflösningen och räntans ägare skall erhålla fullt vederlag för den rättighet, som frångår honom och hvilken

således endast realiseras i annan form än den aftalade, synes nämnda betänklighet ej böra tilläggas afgörande betydelse.

Det torde emellertid förtjäna att tagas under öfvervägande, huruvida det icke skulle vara möjligt att tillerkänna äfven ränteägare rätt att påkalla räntans aflösning. Utan tvifvel skulle den ifrågasatta lagstiftningens effektivitet härigenom väsentligt förökas. Att ränteägarna i många fall hafva intresse af att få afstå räntorna mot ersättning i penningar en gång för alla visas bäst af erfarenheten från skattefrälseräntornas inlösen, som ju helt och hållet är beroende af ränteägarnas initiativ. Icke sällan torde förhållandena vara sådana, att insikten om de med aflösningen för- enade fördelarna kan antagas lättare bana sig väg till räntornas ägare än till ägarna af de räntepliktiga fastigheterna.

Rätt för räntetagare att påkalla räntans aflösning.

Lagberedningen har, såsom jag nyss nämnde, ansett ränteägaren icke böra erhålla dylikt vitsord; med hänsyn till de kostnader för jord- ägaren, som aflösningen skulle medföra och hvilkas belopp för år under amorteringtiden skulle öfverstiga det årliga frälseräntebeloppet, borde något tvång icke påläggas honom. Under den af beredningen angifna förutsättningen torde nog det slut, hvartill beredningen kommit, vara det enda möjliga. Saken ter sig emellertid annorlunda, om aflösningen ordnas så, att den däraf föranledda årliga utgiften understiger hvad räntegifvaren förut haft att för hvarje år erlagga. Så skulle i de fall, då frälseräntan endast utgår med årliga prestationer, blifva förhållandet enligt de af mig föreslagna aflösningsvillkoren. Redan detta torde vara tillräckligt att för dylika fall undanröja obenägenheten mot att låta räntegifvaren tvingas till aflösning. Jag vill emellertid erinra om de fördelar i öfrigt aflösningen skall bereda honom. Först och främst förvandlas ju hans årliga betalningsskyldighet från ständig till öfvergående. Då de fyrtio åren gått till ända, är jorden fri från ränta. Har räntan utgått i per- sedlar, kan också vara af betydelse, att risken för den räntegifvaren åliggande bördans förökning i samband med stegring af varuprisen omedel- bart upphör.

Om för aflösningen stadgas så fördelaktiga villkor som de af mig föreslagna, anser jag sålunda hinder ej möta att låta rätten att påfordra aflösning i regel vara ömsesidig, tillkommande både räntegifvaren och räntetagaren. I fråga om den senares vitsord torde dock ett undantag böra göras. Jag har redan nämnt, att det är endast då man icke behöfver taga hänsyn till annat än ränteprestationer, bestämda till visst belopp för år, man kan förutsätta att räntegifvarens årliga betalningsskyldighet under amorteringstiden icke kommer att öfverstiga hans förutvarande förpliktelser.

Utgår däremot räntan i förmåner af annan natur eller kan en med räntan förenad rätt till bärande träd inverka på aflösningssummans storlek, kan aflösningen för fastighetsägaren medföra årliga penningutgifter, som förut icke haft någon motsvarighet. I dylika fall synes därför aflösning, äfven om den i det stora hela är fördelaktig för honom, icke böra komma till stånd, med mindre han själf begär densamma eller, oafsedt den nya eller förökade årliga utgiften, samtycker till dess genomförande. Det torde alltså böra stadgas att, om aflösning sökts af ränteägaren och lösesumman befinnes uppgå till sådant belopp, att fastighetsägarens årliga utgift för amortering och räntebetalning å statslånet kommer att öfverstiga hvad han varit skyldig hvarje år utgifva såsom frälseränta, ansökningen icke må bifallas, om ej fastighetsägaren medgifver att aflösningen ändå må äga rum.

Bestämmande af viss tid för aflösningens frågans genomförande.

I sammanhang med hvad nu anförts om aflösningens frågans anhängiggörande torde jag böra nämna, att en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit bestämmande af viss tid, minst tio år, inom hvilken åtgärd skulle vara vidtagen för att ordna frälseräntas förhållande till jorden. Före denna tids utgång skulle ägare af frälsekatteränta hafva att hembjuda denna åt jordägaren till inlösen — liksom skattefrälseränta borde inom samma tid hembjudas statsverket — vid äfventyr att rätten till räntan upphörde. Efter verkställt hembud skulle dock räntan under vissa förutsättningar få fortbestå, men den borde i sådant fall alltid utgå i penningar.

Att vid underlåtenhet att iakttaga en föreskrifven tidsbegränsning binda en sådan påföljd som den föreslagna synes mig emellertid vara fullständigt uteslutet redan med hänsyn till möjligheten, att ränta kan vara in-tecknad. Det är för öfrigt icke lämpligt att vid regleringen af dessa säregna, ålderdomliga förhållanden gå särskildt bröstganges till väga. Skulle aflösningens möjligheten icke komma att begagnas i tillräcklig omfattning och aflösningen draga ut allt för långt på tiden, synes visserligen det allmänna kunna äga anledning att, liksom anlåtande af kraftigare medel ställts i utsikt beträffande skattefrälseräntorna, slå in på en liknande väg i fråga om de öfriga räntorna. Men först bör man se till, hvad det enskilda initiativet kan åstadkomma.

Aflösningens omfattning.

Såsom slutligt mål för ifrågavarande lagstiftning synes böra uppställas, att frälseränteinstitutet i hela sin omfattning skall bringas till upphörande. Möjlighet till aflösning bör därför, i den mån ej särskilda förhållanden annat föranleda, beredas i fråga om alla frälseräntor, som statsverket ej anses böra helt och hållet inlösa. Lagstiftningen skall sålunda till en början omfatta de skattefrälseräntor, som ej äro inlösningsbara.

Enligt nådiga förordningen den 2 innevarande juni möter emellertid ej hinder för inlösen af andra skattefrälseräntor än sådana, som efter den 31 mars 1911 varit förenade med jordäganderätten, och bland skattefrälseräntorna skola alltså endast dessa — under förutsättning att de sedermera blifvit eller blifva från jorden skilda — ingå under förevarande förslag. Den viktigaste klassen af räntor, å hvilka förslaget skall erhålla tillämpning, utgöres af frälse-skatte-räntorna. Såsom en tredje klass af räntor nämnas stundom de s. k. kronofrälseräntorna. Dessa hvila å jord, som kronan genom de s. k. frälseköpen eller annat laga fäng afhändt sig till frälsemän. Erinras må att vid dylikt köp visserligen köpeskillingen beräknades endast efter den från kronohemmanet utgående räntan eller viss del därpå, men äfven hemmanets jord ingick i köpet. Jorden iklädde sig efter öfverlåtelsen naturen af rent frälse. Skildes räntan sedermera genom något jordägarens åtgörande från jorden, uppkom en kronofrälseränta. Sådana räntor äro alltså likställda med de egentliga frälse-skatte-räntorna i det hänseendet, att räntan skilts från jorden genom en åtgärd af enskild natur, och det förhållandet, att såväl räntan som jorden tidigare varit i kronans ägo, torde knappast utgöra tillräcklig anledning att behandla dylika räntor annorlunda än öfriga genom privat initiativ fränskilda räntor. Jag anser alltså äfven dessa räntor böra omfattas af den nu föreslagna lagstiftningens stadganden, och desamma hafva i det af mig anförda inbegripits under frälse-skatte-räntorna.

Emellertid torde det skäl, som föranledt att i fråga om skattefrälseräntors inlösen undantag ansetts påkalladt för räntor, hvilka efter en viss tidpunkt varit i jordägarens hand, göra sig gällande äfven med hänsyn till aflösningen af de icke inlösningsbara räntorna. Anledningen till berörda undantag är, att man velat förebygga att ränta, som förenats med jorden, skall åter fränskiljas i syfte allenast att inlösen skall komma till stånd. Skall nu statsbidrag lämnas äfven till räntors aflösning, kan på samma grund befaras att en jordägare, som innehar den af jorden utgående räntan, skall afhända sig denna för att därefter begära aflösning och sålunda komma i åtnjutande af statsbidraget. Jämväl i förevarande lagstiftning erfordras därför en viss tidsbegränsning; och synes det mig ur praktisk synpunkt vara ändamålsenligt att i detta afseende stanna vid samma tid som i fråga om skattefrälseräntornas inlösen samt alltså draga gränsen vid den 1 april 1911. Det torde emellertid icke vara lämpligt eller behöfligt att från lagens tillämpning alldeles utesluta de räntor, som vid nämnda tidpunkt äro eller därefter blifva förenade i samma hand med jordäganderätten men sedermera åter skiljas från denna. För statsverkets skyddande

synes vara tillräckligt stadga, att vid aflösning af räntor af sistnämnda slag statsverket icke gäldar någon del af löseskillingen.

I enlighet med de af mig nu angifna hufvudgrunder har jag låtit utarbета ett förslag till *lag om aflösning af vissa frälseräntor*. Innan jag ingår på en närmare redogörelse för en del detaljer i detta förslag, torde det emellertid tillåtas mig att till behandling upptaga en annan härmed nära sammanhängande lagstiftningsfråga.

*Frälseränta,
som är för-
enad med
jorden.*

Då jag nyss redogjorde för den föreslagna aflösningens omfattning, förutsatte jag, att aflösning icke skall kunna ske, om frälseräntan vid den tid, då sådan åtgärd kommer ifråga, innehafves af jordens ägare. Att jag ställt mig på denna ståndpunkt beror icke på något underkännande af önskvärdheten, att äfven dylika med jorden förenade räntor må upphöra. Tvärtom anser jag att, ehuru de ekonomiska skälen icke göra sig med samma styrka gällande i fråga om räntor, som icke utgå och som — så länge detta förhållande fortfar — icke äro någon tunga på jorden, det dock är af vikt, att en verklig, bestående sammanläggning mellan dem och jorden åstadkomes. Innan en sådan blifvit genomförd, finnes alltid möjlighet, att räntan åter skiljes från jorden. Dessutom äro ju icke de ekonomiska skälen de enda, som ligga till grund för sträfvandet att aflägsna frälseräntorna. För ändamålet att undanröja ett föräldradt rättsinstitut äga de med jorden förenade räntorna samma betydelse som de öfriga.

I en del af de yttranden myndigheterna afgifvit i aflösningsfrågan hafva äfven de med jorden förenade räntorna berörts. Sålunda hafva flere af Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställt om meddelande af förbud mot att ränta, som kommit i jordägarens hand, åter skiljes från jorden. Lagberedningen har erinrat att, om man vore betänkt på att utfärda ett sådant stadgande, det måste beaktas, att sammanläggning icke kunde äga rum, i händelse räntan häftade för inteckning, som icke på alldeles samma sätt besvärade äfven jorden. Vid sådant förhållande och då det alltid komme att stå jordägaren öppet att, innan den nya lagstiftningen trädde i kraft, föryttra räntan eller belasta den med inteckning och såmedelst undgå tillämpningen af dylika restriktiva bestämmelser, syntes det kunna ifrågasättas, huruvida icke det föreslagna aflösningsförfarandet borde blifva tillämpligt äfven i det fall att jordägaren själf innehade räntan. Kammarkollegiet har framhållit vikten af en bestämmelse innefattande förbud mot föryttring af frälseränta, som förenats med jordäganderätten, men ej själf framställt något förslag i detta ämne, och dess aflösningsförslag afser

tydiligen endast sådana fall, då räntan och jorden icke äro förenade på samma hand.

Att Riksdagen redan den 5 maj 1893 i skrifvelse till Kungl. Maj:t begärt lagstiftning i syfte, att ränta och jord, som förenats med hvarandra, icke skulle få åter skiljas, har jag förut omnämnt, och jag har tillika redogjort för de åtgärder, som i anledning af denna skrifvelse hittills vidtagits.

Då åstadkommande af lagstiftning i den i sistnämnda riksdags-skrifvelse angifna riktning visat sig vara förenadt med svårigheter, vore det oförnekligen ur vissa synpunkter fördelaktigt, om det åsyftade ändamålet kunde, såsom lagberedningen ifrågasatt, tillgodoses därigenom, att äfven de med jorden förenade räntorna finge aflösas under medverkan af det allmänna. Jag har dock svårt att tänka mig några lämpliga grunder för en dylik aflösning. För den, som äger både jorden och räntan, kan ju, åtminstone om den senare är gravationsfri, sammanläggningen icke medföra några kostnader, och det synes då icke förefinnas någon anledning vare sig att af statsmedel till honom utbetala en del af räntans värde eller att erbjuda honom ett lån af staten. Är åter räntan besvärad af in-teckning, kunde det möjligen ifrågasättas att staten skulle träda emellan för att aflyfta in-teckningen och sålunda bereda tillfälle till räntans samman-läggning med jorden. Härvid borde väl snarast tillgå på det sätt, att statsverket öfvertog de i frälseräntor in-tecknade fordringarna efter att hafva genom lagstiftning fått sig tillförsäkrad annan trygghet för deras utbekommande än in-teckningarnas fortbestånd. En sådan anordning, hvilken närmast vore jämförlig med att staten exproprierade nämnda fordringar, synes hufvudsakligen beröra in-teckningshafvarna; dessa, som skulle tvingas att mottaga likvid för icke förfallna fordringar, torde med mera fog än ränteägarna kunna göra anspråk på någon godtgörelse från det allmännas sida. Huruvida statsverket skall för frälseräntornas upphäfvande anlita expropriation eller därmed likställda åtgärder är emellertid en fråga, som synes i denna del lika väl som i öfriga förut af mig omförmälda böra tillsvidare lämnas å sido.

*Aflösning
jämväl af
ränta, som
är förenad
med jorden.*

Då jag alltså beträffande de med jorden förenade frälseräntorna icke anser mig kunna förorda aflösning eller annan åtgärd af ekonomisk natur, ställes jag inför spörsmålet, huruvida icke förhållandena medgifva, att utan samband med sådan åtgärd sammanläggning af jord och ränta kan föreskrifvas eller utväg därtill kan beredas. Det förefaller mig otillfredstäl-
ande, om just i afseende å dessa räntor, hvilka redan upphört att utgå

*Samman-
läggning af
jord och
ränta.*

och hvilkas upphäfvande därför skulle innebära den minsta förändringen af det bestående, lagstiftningen skulle sakna möjlighet att få jorden definitivt frigjord från ränteskyldighet. I många fall äro jorden och räntan förenade sedan lång tid tillbaka och under sådana förhållanden, att ett förnyadt frånskiljande, om än rättsligen möjligt, dock faktiskt icke gärna kan komma i fråga. En sammanläggning skulle då endast innebära en formell bekräftelse på något som redan föreligger.

Det i anledning af 1893 års riksdagsskrivelse utarbetade lagförslaget gick, såsom jag förut nämnt, ut på att den, som ägde både jorden och räntan, skulle på ansökning hos domstol under vissa förutsättningar kunna få dem med hvarandra sammanlagda. Anledningen till att detta lagförslag fick förfalla var hufvudsakligen att, enligt hvad högsta domstolen anmärkte, förslaget icke kunde antagas få någon större verkan, då jord- och ränteägaren i allmänhet icke skulle finna sig föranlåten att påkalla en sammanläggning, som endast komme att inskränka hans förfoganderätt öfver jorden och räntan. Högsta domstolen framhöll att, om det föresatta syftet skulle i någon verklig afsevärd mån vinnas, det vore nödvändigt att ränta och jord, som förenats med hvarandra, genom själfva lagen gjordes oskiljaktiga.

Äfven jag håller före, att frågans lösning, om en sådan skall stå att finna, måste förnämligast sökas på sistberörda väg. Det synes mig också att under vissa förutsättningar något afgörande hinder icke förefinnes att låta jord och ränta sammanläggas utan därom af ägaren framställd begäran eller till och med mot hans bestridande. I själfva verket torde i ganska många fall ägarens intressen jämförelsevis litet beröras. Om man bortser från förlusten af en viss frihet i förfogandet, hvilken knappast kan antagas hafva någon större ekonomisk betydelse, lär ägaren, då befintliga gravationer icke försvåra sammanläggning, ej löpa någon verklig och afsevärd risk att få sin ställning försämrad genom en dylik åtgärd. Hvad han förlorar genom ränterättens upphörande bör nämligen uppvägas af den värdestegring fastigheten erhåller på grund af befrielse från ränteplikten. Det torde erfordras mera säregna förhållanden för att jorden och räntan såsom själfständiga rättsobjekt skulle tillsammans hafva ett nämnvärdt högre penningvärde än jorden efter räntans försvinnande ensam besitter. Hänsyn till ägaren torde under angifna förutsättningar icke behöfva afhålla det allmänna från att taga initiativet till en sammanläggning, som är önskvärd från allmän synpunkt.

Besväras jord eller ränta eller båda af gravationer, kunna andra förhållanden göra sig gällande. I vissa fall måste då sammanläggning anses utesluten af hänsyn till inteckningshafvares eller andra, med dem likställ-

da fordringsägares rätt. I allmänhet är detta händelsen, då både jorden och räntan äro på angifvet sätt besvärade samt dessa gravationer icke fullständigt sammanfalla med hvarandra. I andra fall kan sammanläggning vara äfventyrlig för ägaren och bör då gifvetvis icke sättas i verket mot hans vilja.

Sammanläggningsförfarandet synes lämpligen kunna i hufvudsak ordnas på följande sätt. Hafva på grund af något vid vederbörande häradsrätt handlagdt lagfarts- eller inteckningsärende sådana förhållanden inträdt, att sammanläggning kan få äga rum, skall domstolen från ägaren af jorden och räntan infordra yttrande, huruvida han har något att erinra mot att dylik åtgärd vidtages. Visar då ägaren skäligen anledning till att sammanläggning skulle lända honom till förfång, må föreskrift därom ej meddelas, men i annat fall skall domstolen förordna, att räntan sammanlägges med jorden. I regel torde domstolen på grund af föreliggande förhållanden kunna med ganska stor säkerhet bedöma, huruvida genom sammanläggning särskild rättsförlust kan uppstå för ägaren. Skulle något mera tvifvelaktigt fall förekomma, ligger det i sakens natur att domstolen måste förfara med synnerlig försiktighet. Med hänsyn härtill torde det ej böra anses möta hinder att åt domstolen uppdraga en sådan pröfningsrätt.

För att sammanläggning skall komma till stånd i så många fall som möjligt är det önskvärdt att, då förutsättningar för sådan åtgärd förefinnas i ett eller annat hänseende, desamma icke må göras om intet. Af denna anledning kan ifrågasättas inskränkning dels i rättigheten att, sedan ränta och jord blifvit förenade i samma ägares hand, åter skilja dem från hvarandra dels i befogenheten att vidtaga åtgärder, genom hvilka räntan och jorden blifva olika graverade.

En bestämmelse af hufvudsakligen det innehåll att, då ränta och jord kommit i samma persons ägo, ingendera egendomen må öfverlätas utan att öfverlåtelsen omfattar jämväl den andra egendomen, synes ej böra möta något afgörande hinder på grund af inteckningshafvares intresse, om blott från bestämmelsen gjordes det undantag, att för intecknad fordran hvardera egendomen finge för sig säljas efter utmätning eller eljest i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad. Däremot torde ett dylikt stadgande, hvars öfverträdande väl skulle föranleda öfverlåtelsens ogiltighet, få anses betänkligt med hänsyn till fastighetsägaren och de personer, till hvilka öfverlåtelse kunde komma att äga rum. Särskildt om det gäller styckning af fastigheten för försäljning till olika personer, synes detsamma vara ägnadt att medföra olägenheter, som svårigen skulle kunna på ett fullt tillfredsställande sätt förebyggas genom lagstiftningen. Huru fördel-

*Förbud mot
åtskiljande
af ränta
och jord, som
förenats.*

aktig en bestämmelse i denna riktning än kunde vara i vissa hänseenden, finner jag mig därför icke böra föreslå dess införande.

*Förbud mot
åtgärder,
hvarigenom
ränta och
jord i samme
ägares hand
blifva olika
graverade.*

Hvad åter beträffar möjligheten att förhindra åtgärder, genom hvilka ränta och jord i samma persons hand blifva olika besvärade, synes meddelande af vissa bestämmelser i detta syfte kunna förordas. Sålunda torde böra stadgas att inteckning, som sökes i den ena egendomen, skall, om ansökningen bifalles, fastställas att gälla jämväl i den andra egendomen. För att hvad man vill vinna med denna bestämmelse ej skall kunna omintetgöras genom åtgärder vidtagna efter intecknings fastställande, erfordras ytterligare ett stadgande att, om räntan och fastigheten äro intecknade för samma fordran, inteckningen ej må i någondera egendomen nedsättas eller helt och hållet eller till viss del dödas, med mindre liknande åtgärd vidtages i afseende å den andra egendomen.

*Begränsning
af rätten
att inteckna
frälseränta.*

Förbud mot att öfver hufvud taget meddela inteckning i frälseränta kan icke stadgas i afseende å ränta, som är i fastighetsägarens hand. Det kan ju nämligen icke komma i fråga att förhindra fastighetens intecknande, och på det jord och ränta skola vara lika graverade måste inteckning i fastigheten erhålla giltighet äfven i räntan. Det bör då med lika skäl vara medgifvet att för samma fordran söka inteckning i både jorden och räntan eller att söka inteckning i räntan med den verkan att jämväl jorden blir graverad.

För det fall att räntan är skild från jorden synes man däremot kunna gå ett steg längre i fråga om meddelande af förbud mot intecknings beviljande. Att frälseränta, en rätt till förmåner, som enligt nuvarande rättsåskådning skulle för sitt tryggande kunna vara i behof af inteckning, efter gällande lagstiftning får själfv intecknas för fordran, är ett förhållande, som kanske starkare än något annat ger uttryck åt denna lagstiftnings ytterst föräldrade och otillfredsställande beskaffenhet. Denna inteckningsrätt synes därför böra så snart som möjligt borttagas. En sådan förändring torde också, i olikhet med själfva frälseräntornas upphäfvande, kunna genomföras omedelbart och utan särskilda svårigheter. Om undantag göres för de fall, i hvilka rätt till inteckning förut vunnits, lär det icke kunna betraktas såsom något obehörigt ingrepp i enskilda rättigheter att helt och hållet förbjuda meddelande af inteckning i en från jorden skild frälseränta. För öfrigt torde frälseränta i allmänhet endast i förening med jorden kunna äga någon afsevärd betydelse såsom säkerhet för fordran. Jag anser det därför böra stadgas att inteckning i frälseränta, som tillhör annan än fastighetsägaren, icke må beviljas, med mindre inteckningen är utfäst, då den föreslagna lagen träder i kraft, eller inteckning för fordran, för

hvilken räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken vid nämnda tid häftar, sökes inom den i samma paragraf angifna tid.

De af mig nu senast angifna hufvudgrunder hafva tjänat till ledning vid utarbetande af ett förslag till lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om in-teckning i frälseränta.

Att under hela den föreslagna lagstiftningen om aflösning och sammanläggning af frälseräntor ligger uppfattningen, att nya sådana räntor icke kunna bildas, är uppenbart. Det vore ju ändamålslost att söka bringa de nuvarande frälseräntorna ur världen, om nya kunde komma i deras ställe. Ifrågasätts kan emellertid, huruvida det icke skulle vara lämpligt att i förevarande lagstiftning gifva ett direkt uttryck åt att räntor af de gamla frälseräntornas natur numera icke få läggas på jorden. Måhända skulle dock af ett sådant stadgande kunna dragas den slutsatsen, att först i och med den nya lagstiftningens trädande i kraft hinder för frälseräntors skapande uppstått. Giltigheten af dylika åtgärder vidtagna dessförinnan skulle alltså kunna anses erkänd. Man lär helst böra undvika att meddela en bestämmelse, som sålunda möjligen skulle få en icke åsyftad verkan, och då bestämmelsen synes vara obehöflig för det ändamål, som därmed skulle afses, torde den icke böra ingå i lagstiftningen.

Nya frälseräntor få ej bildas.

Från regeln, att frälseräntor numera icke kunna uppkomma, torde dock finnas ett undantag. Enligt nädiga kungörelsen den 17 maj 1861 angående försäljning till skatte af de Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter gäller nämligen, att efter sådan försäljning hospitalets frälsemannarätt till hemman eller lägenhet kvarstår, så att hospitalet förblifver i besittning af den hemmanet eller lägenheten vid skatteköpet åliggande ränta. De räntor, som sålunda förbehållas hospitalet, synas vara verkliga frälseräntor. Kammarkollegiet har i sitt utlåtande föreslagit att, helst i samband med utfärdande af bestämmelser om frälse-skatte-räntornas aflösning, nämnda kungörelse måtte, om ej helt hållet upphävas, åtminstone till förekommande af frälseräntors bildande omarbetas, i hvad anginge sättet för dylika hemmans försäljning. Denna fråga, som icke ankommer på min föredragning, torde emellertid icke behöfva nu upptagas till afgörande.

Enligt omförmälda båda lagförslag skola i vissa fall anteckningar i lagfarts- och in-teckningsprotokollen göras om förhållanden, som böra anmärkas äfven i lagfarts- och in-teckningsböckerna. Stadgande i sistberörda afseende har sin plats i förordningarna om lagfart och in-teckning. Jag

har därför låtit utarbete jämväl förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 samt lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom af samma dag».

Sedan föredragande departementschefen uppläst samtliga de anmälda lagförslagen, yttrade han vidare:

»I fråga om vissa bestämmelser i förstberörda båda lagförslag synes, utöfver hvad jag förut anfört, erfordras redogörelse för de skäl, som ligga till grund för desamma.

Förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor.

2 §.

Kammarkollegiet har föreslagit, att förskott af statsmedel skall lämnas fastighetsägaren endast om han därom framställer begäran. Med hänsyn till de fördelaktiga villkoren för dylikt förskott torde det dock, såsom lagberedningen erinrat, vara obehöfligt förutsätta, att fastighetsägaren skulle vilja omedelbart med egna medel gälda det erforderliga beloppet.

3 och 4 §§.

Enligt förordningen den 11 september 1885 har ägare af skattefrälseränta att, om han vill begagna sig af den bestämda inlösen, därom göra anmälan hos kammarkollegiet eller Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken senare bör ofördröjligen till kollegiet insända inkomna anmälningar af ifrågavarande slag. Kammarkollegiet har därefter att i hvarje fall pröfva befogenheten af det väckta anspråket och enligt stadgade grunder bestämma lösesummans belopp.

Handläggningen af dylika inlösningsfrågor tillkommer sålunda kammarkollegiet. Det nu ifrågasatta aflösningsförfarandet synes mig däremot, såsom ock kollegiet förordat, lämpligare förläggas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Detsamma förutsätter nämligen kännedom om ortsförhållandena samt en förhandling med parterna, som lättare genomföres af myndighet i orten. Ansökning om aflösning skall därför enligt förslaget alltid ingifvas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande och skall jämväl af denna myndighet pröfvas.

För att den utredning, på hvilken Kungl. Maj:ts befallningshafvande har att bygga sin pröfning af inkommen ansökning, må blifva så fullständig som möjligt, synes det böra åligga nämnda myndighet att, innan vidare åtgärd i anledning af ansökningen vidtages, från kammarkollegiet införskaffa de för kollegiet tillgängliga upplysningar i ärendet. Den utredning kollegiet kan åstadkomma torde dock för flertalet dylika ärenden icke äga på långt när den betydelse som beträffande skattefrälseräntors inlösen. Frälsekatte-räntorna, om hvilka det ju nu förnämligast är fråga, finnas nämligen i allmänhet icke upptagna i jordeböckerna eller andra officiella handlingar af kameral natur. I regel kan därför icke antagas att kollegiet har tillgång till särskilda uppgifter om en dylik räntas tillkomst och innehåll. Angående kronofrälseräntorna och de skattefrälseräntor, som kunna komma i fråga till aflösning, äro däremot värdefulla upplysningar alltid att erhålla från kollegiet.

5 §.

Innan aflösning genomföres, bör den part i ränteförhållandet, som icke begärt dylik åtgärd, få tillfälle att yttra sig öfver ansökningen. Begagnar parten icke detta tillfälle, bör dock ärendets fortgång icke härigenom förhindras. Hans underlåtenhet att yttra sig kan emellertid, såsom senare bestämmelser i förslaget utvisa, inverka på aflösningförfarandet.

Vistas den icke sökande parten å okänd ort eller utrikes å sådan ort, att hans hörande skulle föranleda synnerlig svårighet eller tidsutdräkt, torde god man lämpligen kunna förordnas att företräda honom i aflösning-ärendet. För aflösningssummans bestämmande skola ju synnerligen be-tryggande grunder gälla, och partens intresse af att få personligen bevaka sin rätt synes därför icke vara så stort, att de allmänna och enskilda in-tressen, som påkalla aflösningen, böra få stå tillbaka i anledning af hans bortovaro.

6 och 7 §§.

Aflösningförfarandets första hufvudafdelning har till uppgift att få innehållet af den till aflösning anmälda räntan fastslaget. För undvikande af kostnad och tidsutdräkt synes det vara önskvärdt, att denna fråga i allmänhet ordnas inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande och att hänvisning till domstol alltså icke blir behöfelig. En förutsättning härför är emellertid, att mellan parterna icke uppstår tvist angående skyldigheten att utgifva ränta eller räntas belopp. I motsatt fall kan aflösning icke ifrågakomma, innan genom domstols laga kraftägande utslag blifvit afgjort, att och i hvilken omfattning sådan skyldighet finnes.

Angående forum i mål om frälseränta finnas särskilda stadganden i nådiga brefvet den 13 januari 1789, som innehåller hufvudsakligen, att tvister om frälse-skatteräntas utgörande, ehvad de uppkomma om räntans varelse eller angående dess förvandling, höra till allmänna domstolarna på landet, där de ej äro så tydliga, att de kunna hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande afgöras. Talan mot Kungl. Maj:ts befallningshafvandes utslag i dylika mål skall fullföljas i vederbörande hofrätt. Dessa stadganden, i hvad de gå ut på frälseräntetvisternas afgörande af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, böra uppenbarligen icke erhålla tillämpning i afseende å tvist, som kan uppkomma i anledning af ansökning om frälseräntas aflösning. Frågan om ordnande för all framtid af förhållandet mellan räntegifvaren och räntetagaren är nämligen, med hänsyn jämväl till de särskilda rättsanspråk som kunna häfta vid räntan, af allt för stor vikt att, i händelse af tvist, kunna i första instans undandragas allmän domstols pröfning. Stadgandena i 6 och 7 §§ af föreliggande förslag innefatta därför i sådant hänseende en begränsning af nämnda nådiga brefs tillämpningsområde. I öfrigt lämnas samma bref — hvars hänvisning till Kungl. Maj:ts befallningshafvande lär icke så sällan användas i enkla tvister om utbekommande af förfallna frälseränteprestationer — orubbadt af förslaget.

I fråga om sättet för utrönande af de i räntan ingående förmånerna hafva kammarkollegiet och lagberedningen uttalat olika meningar. Den förra myndigheten har föreslagit, att man vid lösesummans beräkning skall utgå från medeltalet af de belopp, hvarmed räntan bevisligen utgjorts under de tre åren 1905, 1906 och 1907. Mot detta förslag har lagberedningen anmärkt, dels att icke det faktiskt erlagda frälseräntebeloppet, hvars storlek kunde hafva berott på tillfälliga omständigheter, syntes böra vara afgörande utan hvad rätteligen bort i penningar eller enligt markegång utgöras, efter hvad tillgänglig utredning gäfvit vid handen, dels ock att man vid räntans beräkning lämpligen syntes böra taga i betraktande de tre år, hvilka närmast föregått det då frågan om räntans aflösande väcktes.

Om man kan utfinna räntans rätta belopp, sådant detsamma genom det ursprungliga ränteaftalet eller sedermera med fortfarande laga verkan blifvit bestämdt, synes det mig vara gifvet att detta belopp bör läggas till grund för aflösningen. Med hvilket belopp räntan faktiskt utgått under en längre eller kortare tid torde då icke äga någon betydelse i annan mån än däri kan anses ligga ett uttryck för en förändring i ränterätten.

Ofta nog torde det dock icke låta sig göra att utröna det rätta räntebeloppet. Frälse-skatteräntorna erbjuda i sådant hänseende vida större svårigheter än skattefrälseräntorna. I fråga om de senares innehåll finnes en säker utgångspunkt i det offentlighetsrättsligt fastställda räntebelopp stats-

verket afhändt sig. De förra däremot hafva ju till både uppkomst och innehåll varit beroende af enskildt aftal. Endast mera sällan finnas tillräckliga skäl att antaga, att vid bestämmande af den ränta, som skulle utgå från ett frälseskatt hemman, hänsyn tagits till kronans ränta af ett motsvarande skatt hemman. För det stora flertalet räntor är icke någon som helst ledning att hämta af en jämförelse med räntorna till kronan. Den enda säkra grunden är de ingångna aftalen. Men af flera skäl kan upplysning om dessa numera i många fall icke vinnas. Stundom hafva de icke ens träffats i skriftlig form, och de skriftliga aftal som upprättats hafva mången gång under tidernas lopp förkommit. Lagstiftningsåtgärder, åsyftande att bereda erforderlig publicitet åt ifrågavarande slags aftal, hafva tyvärr aldrig blifvit meddelade. Äfven om aftalet är bevaradt, kan för öfrigt någon närmare upplysning om räntans innehåll ofta icke hämtas från detsamma. Aftalen hafva nämligen i allmänhet varit ytterst knapphändigt affattade.

Befinnes det vara omöjligt att afgöra, med hvilket belopp ränta rätteligen skall utgå, får man nöja sig med att, sedan det visats huru räntan erlagts under ett lämpligt antal år, genom en medeltalsberäkning komma till ett belopp, som kan antagas ungefär motsvara det riktiga.

För att Kungl. Maj:ts befallningshafvande skall kunna anse räntas rätta innehåll vara utrönt, måste förutsättas att parterna förklara sig vara ense därom eller åtminstone att en af någondera parten lämnad uppgift ej bestrides af motparten, vare sig denne iakttagit inställelse och yttrar sig i frågan eller icke. En mellan parterna uppkommen tvist angående beloppet kan nämligen, såsom förut framhållits, ej få afgöras af Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Äfven om tvist ej föreligger, kan emellertid en i ärendet lämnad uppgift ej utan vidare tagas för god. Då statsverket skall till aflösningen lämna ett bidrag, som är beroende af lösesummans storlek, måste i det allmännas intresse fordras utredning, att det uppgifna räntebeloppet ej till förfång för staten afviker från det verkliga. Jämväl för motpartens skull synes det i vissa fall vara af behovet påkalladt, att den lämnade uppgiften i någon mån styrkes. Detta anspråk på utredning torde dock redan med hänsyn till önskvärdheten att undvika rättegång icke böra sträckas därefter, att en fullt bindande bevisning angående det rätta räntebeloppet skulle fordras. För öfvervakande af att en sådan fordran uppfylldes vore ju ej Kungl. Maj:ts befallningshafvande rätt myndighet. Det torde få anses vara tillräckligt, om Kungl. Maj:ts befallningshafvande finner förebragta omständigheter göra sannolikt, att de intressen som böra skyddas icke blifva lidande genom uppgiftens godkännande. Finnes tillgång till aftal, hvari-

genom räntans innehåll blifvit från början bestämdt eller sedermera förändradt, bör sådant aftal naturligtvis företes.

I förbigående vill jag erinra om, att rättslig betydelse till bestämmande af en frälseränta icke alltid kan tillerkännas ett i detta syfte ingånget aftal, äfven om detsamma tillkommit i laga ordning. Så t. ex. torde ett under senare tider träffadt aftal, hvarigenom en frälseräntas belopp förhöjts, icke kunna anses hafva laga verkan annat än såsom aftal angående afkomsträtt eller dylik förmån. Det nytillkomna beloppet kan därför icke blifva föremål för aflösning såsom frälseränta.

Saken synes för öfrigt ställa sig något olika, allteftersom endast det allmännas intresse beröres eller äfven den icke sökande partens rätt står på spel. Hafva parterna förklarat sig ense om en lämnad uppgift, torde tvifvelsmål angående dess riktighet i ett eller annat hänseende ej böra utgöra hinder för dess godkännande, om blott Kungl. Maj:ts befallningshafvande på grund af den åstadkomna utredningen finner sannolikt, att förinånerna ej blifvit för högt upptagna och att statsverkets rätt alltså är skyddad. På samma sätt förhåller det sig, om uppgiften lämnats af räntans ägare och ej blifvit bestridd från motsidan. Synes uppgiften icke vara för hög, kan nämligen räntegifvaren förmodas icke hafva något att invända mot densamma, och hans underlåtenhet att yttra sig bör därför kunna betraktas lika med ett godkännande. I öfriga fall däremot måste fordras sannolikhet för att det uppgifna beloppet icke är vare sig för högt eller för lågt.

I det nu anförda har ej tagits någon hänsyn till att jämte parterna och statsverket äfven innehafvare af inteckningar i räntan och fastigheten kunna hafva intresse af räntebeloppets fastställande. Till detta förhållande anhåller jag att sedermera få återkomma.

Uppstår mellan parterna tvist angående räntans rätta innehåll eller kan detta af annan anledning ej anses vara utrönt, måste — liksom för den händelse uppgift om räntebeloppet ej lämnats af någondera parten — ett annat förfarande väljas. Frågan torde dock icke böra omedelbart hänvisas till domstol, utan synes det, såsom förut antydts, vara lämpligt att först söka komma till ett resultat på grundval af de faktiskt erlagda räntebeloppen. Från statsverkets sida lär det icke böra möta någon större betänklighet att låta räntan aflösas efter medeltalet af de belopp, hvarmed den utgått under någon lämpligt bestämd tidsperiod. För parterna bör denna utväg i allmänhet vara att föredraga framför anställande af rättegång. Endast om någondera parten vill till sin fördel göra gällande, att de erlagda beloppen öfver- eller understiga de riktiga, har han anledning att motsätta

sig berörda lösning af frågan. Mot parts bestridande bör densamma icke vinna tillämpning.

Sistberörda utväg kan emellertid tydligen icke leda till målet i annat fall än då ränta utgår i årliga prestationer. Kunna rättigheter af annat slag icke bestämmas till sin omfattning genom det först nämnda förfarandet, är rättegång den enda utväg som står till buds.

Enligt hvad nyss nämndes skulle jämlikt kammarkollegiets förslag medeltalet af de belopp, med hvilka räntan bevisligen utgjorts under de tre åren 1905, 1906 och 1907, läggas till grund för bestämmande af räntans värde, men har däremot lagberedningen ansett, att man lämpligen borde taga i betraktande de tre år, som närmast föregått det, då frågan om räntans aflösande väcktes. Den sålunda ifrågasatta tiden af tre år synes mig, oafsedt om det ena eller det andra förslaget i öfrigt äger företräde, vara för kort och lämna tillfälliga omständigheter för stor möjlighet att inverka. Skall man komma till ett medeltal, som med större säkerhet kan antagas återgifva räntans fortbestående värde, torde det vara nödvändigt att utgå från en längre period, lämpligen tio år. I fråga om periodens förläggning kan mot lagberedningens förslag göras den anmärkningen, att om undersökningsmaterialet hämtas från en tid, då den föreslagna lagstiftningen gäller, det icke är uteslutet att parterna, i syfte att förhöja statsbidraget, genom konstlade åtgärder gifva räntan skenet af att utgå med högre belopp än det verkliga. Det synes därför vara lämpligt att, såsom kammarkollegiet tillstyrkt, bygga undersökningen på förhållandena under en tid, som ligger före det berörda lagstiftning får tillämpning. I enlighet härmed innefattas i förevarande förslag bestämmelse, att beräkningen skall göras efter medeltalet af de belopp, med hvilka räntan utgått under de tio åren närmast innan den föreslagna lagen trädte i kraft. Erinras må att markegången är utan betydelse vid ifrågavarande undersökning, som afser de verkligen erlagda beloppen i penningar eller persedlar och icke grunden för förvandling af persedlarnas värde i penningar.

Förhållandena kunna emellertid vara sådana, att ehuru från parternas sida icke göres någon invändning mot bestämmande af räntans innehåll på sistnämnda sätt, ändamålet likväl icke vinnes. Bortsedt från möjligheten, att en bestående ränta af en eller annan anledning under någon tid icke utgått, kan en medeltalsberäkning förhindras däraf, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke finner den förebragta utredningen om de erlagda räntebeloppen vara tillförlitlig. Kungl. Maj:ts befallningshafvande skall då enligt förslaget hänvisa sökanden att vid domstol föra talan till styrkande af de i räntan innefattade förmåner.

Den talan, som af sådan anledning kan komma att anställas, blir särskildt i vissa fall af en för vår rättegångsordning mera ovanlig beskaffenhet. Den skall ju afse icke utkräfvande af ett anspråk utan endast att få tillvaron och omfattningen af en rättighet eller skyldighet fastslagna. Föres talan af räntans ägare, kommer den att utgöra hvad man brukar kalla en positiv fastställsetalan. Är däremot fastighetsägaren käreande i målet, torde hans yrkande i allmänhet innebära, att räntan skall förklaras utgå *endast* med visst uppgifvet innehåll, ett påstående sålunda som snarast tillhör den så kallade provokatoriska rättegången. Det torde emellertid icke möta något hinder att låta domstolarnas handläggning pakallas för dylika frågor, hvarförutan en någorlunda betryggande grund för aflösningen säkerligen i många fall icke skulle kunna åstadkommas. Att inför domstolen vanliga bevisningsregler gälla synes knappt behöfva framhållas.

9 §.

Då frågan om frälseräntas innehåll blifvit af domstol afgjord genom laga kraft ägande utslag, har part, som vill fullfölja aflösningsärendet, att åter anmäla detsamma hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Det torde kunna tagas för gifvet, att i en rättegång af berörda slag domstolen alltid skall stanna vid ett resultat, som gör det möjligt att bringa aflösningsärendet till slut; rättigheter och förpliktelser, som domstolen icke kunnat finna styrkta, lära sakna rättslig betydelse. Kungl. Maj:ts befallningshafvande har därför endast att öfvergå till aflösningsförfarandets andra hufvudafdelning, ersättningsens bestämmande.

Har räntans innehåll utan hänvisning till domstol blifvit bestämdt enligt hvad i 7 § sägs, företager naturligtvis Kungl. Maj:ts befallningshafvande omedelbart därefter frågan om ersättningsens fastställande.

10 §.

Huru aflösningssumman enligt förslaget skall bestämmas har jag förut i hufvudsak angifvit.

Kammarkollegiets majoritet har vid sitt förslag, att ersättningen skall utgå med tjugufem gånger räntans värde för år, fogat förbehållet, att denna beräkningsgrund skall tillämpas endast om ej annorlunda aftalats. Minoriteten inom samma ämbetsverk, hvilken såsom regel förordat en beräkningsgrund af tjugutvå gånger räntans värde, har velat låta denna användas blott, om ränteägaren eller vederbörande intecknings-

hafvare ej begär aflösningssummans bestämmande af gode män, samt tillika förutsatt, att denna summa skulle kunna genom öfverenskommelse mellan jordägaren och ränteägaren äfvensom, om räntan är in-tecknad, in-teckningshafvaren sättas till lägre belopp än det regelmässiga. I fråga om det förra förslaget synes, såsom lagberedningen framhållit, kunna erinras att, om aflösningen ordnas på ett för båda parterna fördelaktigt sätt, det ej torde vara erforderligt att medgifva giltighet åt aftal om aflösningssummans bestämmande efter annan grund än den såsom regel stadgade, men att, i händelse sådant medgifvande göres, därvid bör fästas nödigt förbehåll för iakttagande af in-teckningshafvares rätt. Jämväl beträffande minoritetens förslag gäller att det förefaller obehöfligt förutsätta ersättningens bestämmande till lägre belopp än det ränteägaren skall hafva rätt att fordra. Hvad åter beträffar den i sistnämnda förslag ifrågasatta värdering af gode män, synes ett stadgande i denna riktning ej heller vara erforderligt, om den fördelaktiga beräkningsgrunden af tjugufem gånger räntans årsvärde antages såsom regel.

Att emellertid äfven efter nu föreliggande förslag värdering af gode män i visst fall skall förekomma har jag förut nämnt. För ett annat sådant fall skall jag strax redogöra.

Då årliga ränteprestationer äro bestämda i persedlar, är deras förvandling i penningar erforderlig för att finna det årsvärde, efter hvilket aflösningssumman skall uträknas. Har särskild grund för sådan förvandling blifvit bestämd genom aftal, som ingåtts med laga verkan och fortfarande gäller, skall detta aftal naturligtvis följas. I annat fall bör förvandlingen, om persedlarna äro upptagna i länets markegångstaxa, ske med ledning af denna. Härvid, liksom eljest då det är fråga om frälseränteprestationer, skall den årliga markegången enligt litt. A i markegångstaxan läggas till grund. För att icke en tillfälligt hög eller låg markegång skall kunna få för stark inverkan på aflösningssumman synes man emellertid äfven här böra utgå från en medeltalsberäkning. Enligt förslaget skall medeltalet af den årliga markegången för de tio sist förflutna åren vara bestämmande. Någon betänklighet att i detta fall hålla sig till tioårsperioden närmast före det aflösningen äger rum kan icke förefinnas. Till det efter markegång funna årsvärdet kommer forsellönsersättning enligt vanliga regler.

Med den omväxling, som gör sig gällande i afseende å frälse-skatte-räntors innehåll, kan det emellertid icke antagas, att de i dessa ingående persedlarna alltid skola vara upptagna i vederbörande markegångstaxa. I de fall, då ledning af markegången alltså saknas, torde det få uppdragas åt

gode män att bestämma förmånens värde för år. Det på sådant sätt funna årsvärdet får därefter ingå i frälseräntans hela årsvärde.

Innefattar frälseräntan förmåner, som ej utgå med visst belopp för år, lägges slutligen det genom gode mäns uppskattning funna värdet å desamma till det belopp, som erhålles genom uträkning af tjugufem gånger de årliga prestationernas värde.

För att aflösningsförfarandet skall kunna skyndsamt och med minsta möjliga kostnad bringas till slut synes det vara lämpligt att så långt sig göra låter inskränka ej blott hänvisning till domstol utan äfven användande af gode män, i synnerhet som de värderingsfrågor, för hvilka sådana enligt förslaget må anlitas, ofta torde röra ganska små belopp. Med hänsyn härtill har stadgats att, om parterna äro ense om visst värde, som Kungl. Maj:ts befallningshafvande finner ej vara för högt, värdering af gode män icke skall vara erforderlig. I nästa paragraf moddelas bestämmelse till förebäggande af att inteckningshafvares rätt härigenom kränkes.

11 §.

Om frälseränta besväras af beviljad eller sökt inteckning, är, jämte statsverket och parterna i ränteförhållandet, äfven inteckningshafvaren intresserad af aflösningsförfarandet, och likställd med honom i detta afseende är den, som på grund af ogulden köpeskilling har fordran, för hvilken frälseräntan enligt 11 kap. 2 § jordabalken häftar. Med aflösningens fullbordande upphör frälseräntan att finnas, och inteckningshafvarens rätt får göras gällande i löseskillingen. Det är därför af vikt för honom, att denna icke bestämmes lägre än att den förslår till betalning af hans fordran.

Såsom den förut lämnade redogörelsen visar, tillmättes enligt föreliggande förslag ganska stort vitsord åt sådana af parterna lämnade uppgifter, som icke synas leda till en för hög ersättningssumma och alltså icke kunna äfventyra statsverkets rätt. Inteckningshafvarens intresse går här i motsatt riktning. Hvad som för honom innebär en viss våda synes vara, dels att aflösning kan äga rum utan att frågan om räntans belopp varit underställd domstols pröfning, dels att värdering af gode män, i de fall då sådan är stadgad, kan eftergifvas på grund af en mellan parterna träffad öfverenskommelse. Det torde därför vara nödvändigt att, i den mån sådant är påkalladt för inteckningshafvarens skyddande, i dessa delar afstå från det mera enkla och formlösa förfarande, som eljest kan vara fördelaktigt. Olika utvägar kunna härvid komma i fråga. Närmast öfversstämmande med hvad i expropriations- och vattenlagstiftningen stadgas för jämförliga fall skulle vara att låta inteckningshafvarna genom kungörelse

inkallas till aflösningssummans fördelning, med rätt för inteckningshafvare, som ej erhåller full betalning, att påfordra pröfning af domstol, om sådan ej förut ägt rum, samt värdering af gode män, om sådan kan förekomma och ej förut skett. Det förefaller mig emellertid lämpligt att gå ett steg längre och stadga att, innan aflösningssumman fastställs, hänvisning till domstol och eventuellt gode män alltid skall äga rum, om ej sökanden visar, att ersättningsbeloppet — utan förhöjning öfver hvad då föreslagits — förslår till full betalning af de intecknade fordringarna eller att inteckningshafvarna ändock åtnöjas med ersättningsbestämmande till nämnda belopp. Om det aftalade värdet är skäligt och frälseräntan ej för högt intecknad, är utredning i det förra afseendet tydligen lätt att åstadkomma.

En hänvisning till domstol kan dock icke anses utan vidare innebära tillräcklig trygghet för att aflösningssumman kommer att motsvara frälseräntans verkliga värde. Om räntegifvaren och rättagaren äro ense om viss uppgift angående ränteprestationernas belopp, har nämligen domstolen icke att ingå i någon pröfning, huruvida denna uppgift är riktig, med mindre yrkande om sådan pröfning göres af någon, hvars rätt är däraf beroende. Inteckningshafvarna böra därför erhålla tillfälle att sasom mellankommande parter vid domstolen yrka fastställande af räntan till det verkliga beloppet eller så stor del däraf, som erfordras för deras fordringars gäldande. För att i sådant syfte bereda dessa rättsägare kännedom om frågans hänvisning till domstol synes det lämpligen kunna föreskrivas, att skriftlig underrättelse därom med posten skall sändas till kända rättsägare samt att, om rättsägare är okänd, offentlig kungörelse skall utfärdas.

Genom berörda stadganden synas innehafvarna af inteckningar i frälseräntan vara ganska väl skyddade i sin rätt. Aflösningen kan emellertid äga en viss betydelse äfven för personer, som hafva inteckningar i den fastighet, från hvilken räntan utgår. Statsverkets fordran för de förskjutna tre fjärdedelarna af löseskillingen skall nämligen enligt 15 § i förslaget betryggas på ett sätt, som ger densamma företräde i fastigheten framför inteckningar. I regel kan detta icke antagas vara till förfång för inteckningshafvarna, då nämnda belopp bör fullt motsvaras af den värdeförhöjning fastigheten erhåller genom räntepliktens upphörande. Endast om löseskillingen skulle bestämmas oskäligt högt, kan ett annat förhållande tänkas uppstå. Tillräcklig anledning att med hänsyn till sådana fall låta ifrågakvarande inteckningshafvare i en eller annan form utöfva inflytande på löseskillingens bestämmande torde knappast föreligga, så mycket mindre som deras intresse sammanfaller med statsverkets och alltså tillgodoses genom den kontroll ämbetsmyndigheterna utöfva. Det torde för öfrigt vara

svårt att finna en lämplig begränsning för den rätt, som i berörda hänseende skulle kunna tilläggas nu nämnda inteckningshafvare, hvilka icke hafva anspråk på andel i löseskillingen.

12 §.

Med hänsyn till det bidrag statsverket skall lämna till aflösningen förefaller det berättigadt att låta alla gode männen utses af offentlig myndighet. Genom detta uppdrags fördelning mellan Kungl. Maj:ts befallningshafvande och domaren torde förebyggas att ensidighet kunde göra sig gällande vid valet.

Enligt förslaget skall gode männens värdering — i likhet med expropriationsnämnds uppskattning — vara för parterna bindande och ej få öfverklagas. Ett sådant stadgande synes mig vara önskvärdt och utan våda kunna meddelas, särskildt som de föreliggande värderingsfrågorna i allmänhet torde vara ganska enkla och obetydliga.

Såsom jag förut nämnt, anser jag mig böra föreslå, att kostnaden för godemansförrättningen skall gäldas af allmänna medel. Det synes, i detta hänseende liksom i andra förut omförmälda, vara angeläget, att aflösningförfarandet ordnas på ett för parterna billigt sätt. I vissa fall då parterna äro ense skall ju för öfrigt gode männens värdering påkallas omedelbart i det allmännas intresse. Att bestämma en rättvis grund för kostnadens fördelning mellan olika intressenter torde äfven vara förenadt med svårigheter. Någon väsentligare förökning af det allmännas utgifter för aflösningen lär icke kunna föranledas af ett dylikt åtagande från statsverkets sida.

14 §.

I förordningen den 11 september 1885 stadgas, att ränta som inlöses skall af säljaren frånträdas med nytt kalenderår. En motsvarande regel bör, såsom kammarkollegiet och lagberedningen påpekat, vinna tillämpning vid aflösning af ränta. I allmänhet torde aflösningen böra gå i fullbordan och räntan följaktligen upphöra med ingången af kalenderåret närmast efter det år, då det utslag, hvarigenom aflösningens ansökningen bifallits, vunnit laga kraft. På parts ansökning eller af annan särskild anledning synes dock uppskof till annat årsskifte kunna medgifvas. Lagberedningen har vidare framhållit, att i nämnda utslag bör utsättas tiden för räntans upphörande och lämnas uppgift å det belopp, som under amorteringstiden årligen skall af jordägaren erläggas såsom ränta och afbetalning å statslånet. Detta har i förslaget iakttagits.

Enär det är af vikt att erhålla säkerhet om tidpunkten, då beslutet kommer att blifva slutgiltigt, och jämlikt förordningen den 14 december 1866 besvärstiden skall räknas från det vederbörande part erhållit del af beslutet, har, jämväl i öfverensstämmelse med hvad lagberedningen förordat, i förslaget upptagits stadgande, att beslutet skall genom Kungl. Maj:ts befallningshafvandes försorg delgifvas den icke sökande parten.

Enligt 19 § i förslaget skall advokatfiskalen i kammarkollegiet äga att mot Kungl. Maj:ts befallningshafvandes beslut i dessa ärenden föra talan för bevarande af statsverkets rätt. Äfven han bör därför erhålla del af utslaget.

15 §.

Uppenbarligen bör full trygghet för återbekommande af de till frälseräntors aflösning förskjutna medel tillförsäkras statsverket. Någon bättre utväg torde härvid icke stå till buds än den af kammarkollegiet angifna att låta dessa lån i likhet med odlingslånen antecknas i jordeboken och därmed erhålla samma rätt i den af räntan förut besvärade jorden, som i vederbörande fastigheter åtnjutes för de i 17 kap. 6 § handelsbalken omnämnda afgälder. Skälig hänsyn till dem, som hafva in-teckningar i fastigheten, torde icke böra anses förbjuda ett sådant stadgande. De anmärkningar, som, särskildt ur synpunkten af önskvärd publicitet, kunna riktas mot att en dylik företrädesrätt till fast egendom får skapas genom anteckning i jordebok, torde i hufvudsak undanröjas, om tillika stadgas, att anmälan om statslånet och dess antecknande i jordeboken skall göras hos vederbörande domare och föranleda motsvarande anmärkning i in-teckningsprotokollet. Bestämmelse härom har införts i nästa paragraf. Jag vill erinra om att ett liknande stadgande i fråga om odlingslånen föreslagits af lagberedningen i ett den 31 december 1907, i samband med andra afdelningen af förslaget till jordabalk, framlagdt förslag till lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

16 §.

Att meddelande om beslut, hvarigenom Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnat om frälseräntas aflösning, skall införas i länskungörelserna har föreslagits af kammarkollegiet och äger motsvarighet i hvad lagen den 19 april 1907 stadgar angående beslut om aflösning af afgäld från afsöndrad lägenhet.

På sätt lagberedningen, delvis i öfverensstämmelse med kammarkollegiet, ifrågasatt, torde ock böra meddelas föreskrift, att anteckning om räntans upphörande skall göras i lagfarts- och inteckningsprotokollen. Att äfven statslånet skall anmärkas i inteckningsprotokollet framgår af hvad jag vid nästföregående paragraf yttrat. Enligt stadganden i de särskilda förslagen till förändringar i lagfarts- och inteckningsförordningarna skall hvad sålunda blifvit antecknad i protokollen anmärkas jämväl i lagfarts- och inteckningsböckerna.

Det torde tillåtas mig i detta sammanhang nämna, att kammarkollegiet, som förutsatt att i lag skulle stadgas förbud mot föryttring, lagfarande och intecknande af ränta, hvars aflösning blifvit sökt, tillika föreslagit, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle draga försorg om aflösningssumman i lagfarts- och inteckningsprotokollen samt lagfarts- och inteckningsböckerna redan omedelbart efter det ansökningsinkommit. Lagberedningen har ansett, att meddelande af sådant förbud icke är behöfligt eller lämpligt och att vid detta förhållande nämnda förslag, i hvad det afser aflösningssumman i lagfartsprotokollet och lagfartsboken, bör förfalla. Med instämmande häri har jag funnit anteckning om dylika ansökningar äfven hvad inteckningsprotokollet och inteckningsboken beträffar icke vara påkallad af något större behof utan kunna undvaras.

17 §.

Aflösningssumman torde lämpligen komma ränteägaren tillhanda på det sätt, att statskontoret vid början af det kalenderår, från och med hvilket frälseräntan upphört att utgå, på rekvisition af Kungl. Maj:ts befallningshafvande öfversänder medlen till denna myndighet, som därefter utbetalar dem till ränteägaren. Har räntan häftat för fordran, som skall utgå ur lösesumman, bör emellertid före utbetalningen likvid anställas mellan ränteägaren och vederbörande fordringsägare. Kammarkollegiet och lagberedningen hafva föreslagit, att härvid skall förfaras i enlighet med hvad som är stadgad om fördelning af löseskillingen för intecknad fastighet som exproprierats. Det synes emellertid vara lämpligare att hänvisa till utsökningslagens stadganden om fördelning af köpeskillingen för utmättningsvis såld fast egendom, hvilka bättre än gällande expropriationsförordnings ofullständiga bestämmelser gifva uttryck åt hvad äfven de senare torde åsyfta. Härutöfver erfordras stadgande om inteckningshafvares och andra med dem likställda fordringsägares kallande till sammanträde för fördelningen.

Kammarkollegiets förslag innehåller bestämmelse, att expropriationsförordningens föreskrifter skola i tillämpliga delar iakttagas jämväl beträffande dödande af ej till fullo gulden inteckning i aflöst frälseränta. Denna bestämmelse torde, såsom lagberedningen anfört, kunna uteslutas, då själfva föremålet för inteckningsrätten med ränteaflösningen upphört att finnas till.

Äfven om frälseränta innehafves såsom fideikommiss, synes dess aflösande enligt de föreslagna bestämmelserna böra vara medgifvet, utan att särskildt tillstånd af Kungl. Maj:t för hvarje fall skall vara erforderligt. Aflösningssumman eller öfverskottet å denna kan dock icke i dylika fall utan vidare utbetalas till räntans innehafvare utan bör af Kungl. Maj:ts befallningshafvande hållas inne, till dess Kungl. Maj:t förordnat huru med medlen skall förfaras.

Ifrågasättas kan huruvida särskilda stadganden böra meddelas för det fall att den fastighet, från hvilken räntan utgår, innehafves såsom fideikommiss. Därförutan kommer, om ej jämväl räntan tillhör samma fideikommiss, den genom aflösningen föranledda förhöjningen af fastighetens värde att medföra förökning äfven af fideikommisset. Denna fråga synes emellertid kunna lämnas å sido. En sådan förökning kan visserligen ej anses vara i och för sig lämplig från det allmännas synpunkt och öfverensstämmer ej heller med grunderna för gällande lagstiftning om fideikommiss, men å andra sidan är det fördelaktigt att äfven i dylika fall frälseräntorna upphöra. Aflösningen innebär ju för öfrigt i sak ej annat än att en gravation afflyftes från fideikommissfastigheten, och hinder mot sådana åtgärder har aldrig förefunnits.

18 §.

Enligt förslaget skall uppgörande af annan amorteringsplan än den såsom regel stadgade icke kunna från början eller sedermera påfordras. Däremot bör det vara fastighetsägaren obetaget att efter uppsägning när som helst under afbetalningstiden inbetala hela det å lånet återstående beloppet jämte ränta.

19 §.

Att klagan öfver Kungl. Maj:ts befallningshafvandes beslut i här förevarande ärenden bör blifva föremål för kammarkollegiets pröfning synes vara uppenbart. Kammaradvokatfiskalens befogenhet att föra talan i desamma innebär också en ökad trygghet för att statsverket — och på

samma gång enligt hvad jag förut nämnt innehafvare af inteckning i fastigheten — får sin rätt behörigen iakttagen. Särskildt stadgande, att klagan öfver kammarkollegiets beslut får föras hos Kungl. Maj:t, lär icke vara erforderligt.

20 §.

Genom nådigt bref den 12 maj 1876 indrogos från hospitalen till statsverket åtskilliga räntor, som torde vara att anse såsom frälsekatte-räntor. Vederbörande jordägare hafva därefter genom nådiga förordningen den 5 juni 1909 erhållit rätt att enligt de i samma förordning meddelade närmare bestämmelser inlösa dessa räntor. Det synes icke finnas någon anledning att göra ändring i hvad sålunda redan är stadgadt om villkoren för berörda räntors affyftande från jorden, och förevarande lagförslag bör därför icke erhålla tillämpning beträffande desamma.

Ifrågasätts kan huruvida icke undantag borde göras jämväl för de »räntor i följd af skatteköp», som utgå från de jämlikt nådiga kungörelsen den 11 september 1863 till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen. I den till 1908 års Riksdag aflättna proposition, som ligger till grund för nådiga förordningen den 20 november 1908 angående aflösning af afgälder från berörda hemman, har emellertid uttalats att dessa räntor visserligen kunna synas äga en viss likhet med frälsekatte-räntorna men i själfva verket väsentligt skilja sig från dem och, såsom endast utgörande vederlag för obetald skatteköpeskilling, snarare äro i viss mån jämförliga med afgälder från afsöndrad lägenhet, om hvilkas aflösning stadgas i lagen den 19 april 1907. Vid sådant förhållande kan det icke anses behöfligt eller lämpligt att gifva särskildt uttryck åt, att lagförslaget icke afser omförmälda räntor.

Förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta.

2 §.

I denna paragraf angifvas de förhållanden, som utgöra ovillkorligt hinder för sammanläggning. Hvad i första stycket stadgas öfverensstämmer med föreskrifterna i 2 § andra stycket af den förevarande lagförslag i vissa afseenden närstående lagen den 26 maj 1899 angående förändring

af tomts område. Stadgandena i andra stycket däremot skilja sig från de motsvarande bestämmelserna i nämnda lags 3 § däri, att sammanläggning i vissa fall kan få äga rum, äfven om hvarken räntan eller jorden är gravationsfri. Såsom högsta domstolen framhöll i sitt förut omfördalade utlåtande öfver det tidigare förslaget till lag om frälseräntas sammanläggning med jorden, kan, när jord och ränta besväras allenast af gemensamma gravationer, hänsyn till dessa icke skäligen utgöra hinder för att sammanläggning sker. Ej heller synes hinder för sådan åtgärd i allmänhet möta, om annan inteckning än de, för hvilka egendomarna gemensamt häfta, finnes blott i endera egendomen och ej är förenad med bättre eller lika rätt.

3 §.

Enligt förslaget är det alltid någon utifrån tillkommande omständighet, som angifver den tidpunkt, då det skall åligga domstolen att taga initiativ till räntas sammanläggning med jorden. Denna omständighet kan utgöras antingen däraf, att lagfart å fång till endera egendomen meddelas för den, som förut har eller samtidigt erhåller lagfart jämväl å den andra, eller ock af någon under domstolens pröfning kommande ändring i förhållande, som enligt 2 § utgjort hinder att sammanlägga de för samme ägare lagfarna egendomarna.

Sammanläggning kan lända till förfång för ägaren särskildt om jorden eller räntan besväras af gravationer, för hvilka ägaren icke personligen svarar och som öfverstiga denna egendoms värde. Genom sammanläggning skulle nämligen bördan af dessa gravationer utsträckas till den andra egendomen. Visar ägaren sådant förhållande som nu angifvits, föreligger alltså ett fall, då domstolen gifvetvis icke bör förordna om sammanläggning.

Då sammanläggningsfrågan upptages i sammanhang med beviljande af lagfart å egendom, som förvärfvats genom köp, är det nödvändigt att afvakta utlöpanDET af den i 11 kap. 2 § jordabalken angifna tiden från lagfarten. För att icke detta dröjsmål med afgörandet möjligen skall kunna föranleda att ärendet helt och hållet undanskjutes, har stadgats att, om i öfrigt hinder för sammanläggningen ej möter, den väckta frågan ej må afföras från rättens handläggning utan endast skall förklaras hvilande.

4 §.

Bestämmelsen, att sammanläggning kan äga rum på ansökning af ägaren, äfven om denne ej erhållit lagfart, afser särskildt den möjligheten, att räntan eller fastigheten förvärfvats genom fång, hvarmed ägaren enligt äldre lag ej varit skyldig lagfara.

5 §.

Är frälseränta gravationsfri, synes det böra alltid stå ägaren fritt att i laga ordning få slut på densamma, om han det vill. Det torde ej finnas någon anledning att ställa denna rätt i beroende af att han äger äfven fastigheten. Tänkbart är också att han därförutan har intresse af räntans upphörande, t. ex. om han förut varit ägare af fastigheten men öfverlätit denna eller någon del däraf till annan person med åtagande att frigöra det öfverlåtna från ränteplikt.

7 §.

Bestämmelser i hufvudsak liknande de i denna paragraf meddelade ingingo i det förut omförmälda äldre förslag, som var underställt högsta domstolens pröfning, och återfinnas jämväl i lagen angående förändring af tomts område.

8 §.

Att anteckning om räntas sammanläggning med jorden göres i lagfarts- och inteckningsprotokollen är behöfligt af samma skäl, som föranledt stadgandet om motsvarande anteckning beträffande räntas upphörande genom aflösning. I enlighet med hvad i nämnda äldre förslag var ifrågasatt och i 1899 års lag finnes stadgadt om anteckning i lagfartsprotokollet, har emellertid i förevarande förslag uppställts fordran på anteckning äfven därom att ansökning i dylikt ärende gjorts. Jämlikt förslagen till förändringar i lagfarts- och inteckningsförordningarna skall jämväl om nu berörda förhållanden anmärkning göras i lagfarts- och inteckningsböckerna.

12 §.

Om frälseränta innehafves såsom fideikommiss, bör sammanläggning, vare sig på domstolens initiativ eller på ägarens ansökning, icke ifrågakomma, med mindre fideikommisset omfattar äfven fastigheten, Det kan nämligen ej vara lämpligt att utan vidare göra ett fideikommiss af frälseränta om intet genom räntans sammanläggning med en fastighet af annan natur. Är det åter fastigheten, som innehafves såsom fideikommiss, under det att frälseräntan är fri egendom, skulle det tydligen innebära en orätt mot ägaren att utan hans medgifvande ikläda äfven den senare fideikommisssegenskap. Stadgandena i 3 § torde emellertid vara tillräckliga att förebygga en åtgärd af sistberörda slag.

Frälserränta, som besväras af gravationer, bör icke få sammanläggas med en fastighet af fideikommissnatur, med mindre äfven frälserräntan tillhör samma fideikommiss eller gravationerna redan förut häfta vid fastigheten.

Bestämmelsen att, om räntan och fastigheten äro i samme ägares hand, en inteckning, som beviljas i den ena egendomen, skall fastställas att gälla äfven i den andra synes ingifva betänkligheter, om endera egendomen men ej båda innefattas under ett fideikommiss. Å ena sidan skulle det nämligen vara äfventyrligt att låta fideikommissegendomen blifva graverad genom intecknande af den egendom, som är i fri ägo, och å andra sidan skulle ägaren kunna lida förfång, om hans fria egendom blefve ansvarig för en inteckning, som toges i fideikommisset, så mycket mer som ju för tillstånd att inteckna fideikommiss plägar uppställas det villkor, att det intecknade beloppet skall användas till fideikommissets bästa. Jämväl från öfriga bestämmelser till förhindrande däraf att jord och ränta blifva olika graverade torde böra göras undantag för det fall, att den ena egendomen men ej den andra är fideikommiss.»

Föredragande departementschefen hemställde härefter, att lagrådets utlåtande öfver de förut nämnda, såsom bilagor till detta protokoll fogade lagförslagen måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag af protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Förslag

till

L a g**om aflösning af vissa frälseräntor.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Frälseränta, som ej, efter hvad särskildt är stadgadt, må inlösas för statsverkets räkning, må, i enlighet med hvad nedan sägs, aflösas mot ersättning i penningar, om räntans ägare eller ägaren af den fastighet, af hvilken räntan utgår, det begär.

2 §.

Af ersättningen varde en fjärdedel af statsmedel gulden och tre fjärdedelar af statsmedel förskjutna.

Såsom afbetalning och ränta å hvad sålunda förskjutits skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för hvarje år lika belopp, så bestämdt, att det förskjutna beloppet jämte fyra procent årlig ränta å hvad vid hvarje tid däraf återstår oguldet är fyrtio år från förskottets utgifvande till fulllo betaldt till statsverket.

3 §.

Ansökning om aflösning af frälseränta skall göras hos Konungens befallningshafvande i det län, där fastigheten är belägen; och bifoge sökanden

- 1) bevis, att han äger röntan eller fastigheten, samt uppgift å ägaren i förra fallet af fastigheten och i senare fallet af röntan,
- 2) för sökanden tillgängliga upplysningar om röntans tillkomst och de i röntan ingående förmåner samt
- 3) gravationsbevis angående röntan.

4 §.

Då ansökning om aflösning af frälserönta inkommit, gifve Konungens befallningshafvande kammarkollegiet del af ansökningen; och åligger det kollegiet att meddela Konungens befallningshafvande de upplysningar, som må vara för kollegiet tillgängliga och äga betydelse för pröfning af ansökningen.

5 §.

Finner Konungens befallningshafvande frälseröntan vara af beskaffenhet att kunna aflösas, gifve ägare af fastigheten eller röntan, den där icke är sökande, tillfälle att yttra sig öfver ansökningen.

Vistas sakägare som nu är nämnd å okänd ort, eller är han utrikes å sådan ort, att hans hörande skulle föranleda synnerlig svårighet eller tidsutdråkt, och finnes ej ombud, som äger för honom i ärendet föra talan, förordne, på anmälan af Konungens befallningshafvande, domstolen i den ort, där fastigheten är belägen, god man att i ärendet företräda den frånvarande.

6 §.

Yppas under ärendets handläggning tvist angående skyldigheten att utgifva frälserönta, hänvise Konungens befallningshafvande sökanden att därom vid domstol föra talan.

7 §.

Lämnas i fråga om de i frälseröntan ingående förmåner från någondera sidan uppgift, som ej från motsidan bestrides, och styrkes uppgiften eller göres den sannolik, lägge Konungens befallningshafvande nämnda uppgift till grund för ersättnings bestämmande. Lag samma vare, om parterna enas angående dylik uppgift eller en af röntans ägare lämnad uppgift från motsidan ej bestrides, samt Konungens befallningshafvande finner sannolikt, att förmånerna ej blifvit för högt upptagna.

Uppstår mellan parterna tvist i fråga, som nyss omförmäldes, eller finner Konungens befallningshafvande erforderlig utredning om räntans rätta belopp ej vara förebragt, skola, om sådant ej från någondera sidan bestrides, de i räntan innefattade förmåner, som utgå för år, beräknas efter medeltalet af de belopp i penningar eller persedlar, med hvilka räntan utgått under de tio åren närmast före det denna lag trädte i kraft.

Kan räntan ej bestämmas efter hvad nu är sagdt, hänvise Konungens befallningshafvande sökanden att vid domstol föra talan till styrkande af de i räntan innefattade förmåner.

8 §.

Anställes talan vid domstol, hålle Konungens befallningshafvande den af kammarkollegiet lämnade utredning och öfriga handlingar i ärendet domstolen till handa.

9 §.

Hafva de i frälseräntan ingående förmåner blifvit behörigen utrönta, skall ersättningen för räntan bestämmas.

10 §.

Ersättningen för sådan i frälseräntan innefattad förmån, som utgöres med visst belopp för år, skall uppgå till tjugufem gånger nämnda belopp. Utgår årlig förmån i annat än penningar, och är ej särskild grund för beräkning af dess värde i penningar med laga verkan bestämd, varde värdet för år beräknadt efter medeltalet af markegångsprisen för de sist förflutna tio åren med tillägg af stadgad forsellönersättning.

Kan ej beräkning, som nu är sagd, ske efter länets markegångstaxa, varde förmånens värde för år bestämdt af gode män.

Innefattar frälseräntan förmån, som ej utgår med visst belopp för år, skall värdet af förmånen bestämmas af gode män.

Äro i fall, som i andra eller tredje stycket sägs, parterna ense om visst värde, som Konungens befallningshafvande finner ej vara för högt, vare värdering af gode män ej erforderlig.

11 §.

Har frågan om bestämmande af ersättningen för frälseränta, som be-
sväras af sökt eller beviljad inteckning eller kan jämlikt 11 kap. 2 §
jordabalken häfta för ogulden köpeskilling, företagits utan att de i räntan
ingående förmåner blifvit af domstol fastställda, och visar ej sökanden, att
det belopp, som funnits skola såsom ersättning utgå, förslår till full be-
talning af de fordringar, för hvilka räntan sålunda ansvarar, eller att inne-
hafvarna af de fordringar, som ej skulle till fullo gäldas, åtnöjas med er-
sättningens bestämmande till nämnda belopp, hänvise Konungens befall-
ningshafvande sökanden att vid domstol föra talan enligt hvad i 7 § tredje
stycket sägs. Underrättelse om sådant beslut skall genom Konungens be-
fallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af
fordringar, för hvilka räntan ansvarar, så ock, om innehafvare af dylik
fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten
tre gånger. Har kungörelse som nu är nämnd utfärdats, må ej frågan
vid domstol företagas, förrän fjorton dagar förflutit från det kungörelsen
sista gången infördes i tidningarna.

Svarar frälseränta för fordran efter hvad förut är sagdt, äge hvad i
10 § fjärde stycket stadgas ej tillämpning, med mindre sökanden i afscende
& det belopp, hvartill ersättningen enligt det af parterna föreslagna värde
skulle uppgå, visar förhållande, som nyss omförmäldes.

12 §.

Gode män, som i 10 § omförmälas, skola vara tre, af hvilka en utses
af Konungens befallningshafvande och två af domaren i orten.

I fråga om jäf mot gode männen skall hvad enligt lag gäller om
jäf mot skiljemän äga tillämpning.

Uppkomma mellan gode männen olika meningar, gälle den mening,
om hvilken de flesta förena sig. Gode männens beslut skall affattas skrift-
ligen och af dem undertecknas samt till Konungens befallningshafvande
insändas. Öfver beslutet må klagan ej föras.

Gode männen vare berättigade till ersättning af statsmedel enligt
tredje klassen i gällande resereglemente.

13 §.

Är aflösningen ej begärd af fastighetens ägare, och finnes, att hvad
denne enligt 2 § skulle blifva pliktig årligen erlägga såsom afbetalning

och ränta å det af statsmedel förskjutna beloppet öfverstiger hvad han är skyldig såsom frälseränta för hvarje år utgifva, med beräkning efter hvad i 10 § sägs af värdet å årlig förmån, som utgår i annat än penningar, varde ansöknigen afslagen, därest ej fastighetsägaren medgifver, att aflösningen ändå må äga rum.

14 §.

Möter ej enligt hvad i 13 § sägs hinder mot bifall till ansöknigen, skall Konungens befallningshafvande genom utslag fastställa ersättningen, med iakttagande af värde, som må hafva blifvit af gode män bestämdt, samt tillika föreskrifva, från och med hvilket kalenderår frälseräntan skall upphöra att utgå; skolande, där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för räntans upphörande bestämmas till ingången af kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft. Konungens befallningshafvande gifve ock i utslaget tillkänna, hvad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande af ränta å det belopp statsverket förskjuter samt beloppets återgåldande.

Utslaget varde genom Konungens befallningshafvandes försorg delgifvet ägare af räntan eller fastigheten, den där icke är sökande, så ock advokatfiskalen i kammarkollegiet.

15 §.

Angående förskott, som nu är sagdt, skall anteckning ske i jordeboken, på sätt om lån från odlingslånefonden är stadgadt; och åtnjute därefter statsverket för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i den fastighet, från hvilken frälseräntan utgått, som för afgäld af fast egendom, hvarom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

16 §.

Sedan utslag, som i 14 § omförmäles, vunnit laga kraft, låte Konungens befallningshafvande verkställa anteckning enligt 15 § samt genom tryck kungöra meddelande om utslaget så som med Konungens befallningshafvandes kungörelser vanligen förfares. Konungens befallningshafvande insände ock till domaren i orten anmälan ej mindre om frälseräntans upphörande än äfven om förskottet samt de årliga afbetalnings- och räntebeloppen äfvensom den i jordeboken införda anteckning; och varde å nästa rättegångsdag under lagtima ting anteckning om räntans upphörande gjord i lagfarts- och in-teckningsprotokollen samt anteckning om förskottet och hvad därtill hör införd i in-teckningsprotokollet.

17 §.

Ersättningen varde vid början af det kalenderår, från och med hvilket frälseräntan enligt laga kraftägande utslag upphört att utgå, till Konungens befallningshafvande på dess anhållan af statskontoret utbetald.

Konungens befallningshafvande skall därefter utbetala ersättningen till frälseräntans ägare. Besvärades räntan af sökt eller beviljad in-teckning eller kunde den jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpe-skilling, äge hvad om fördelning af köpeskilling för utmätningssvis såld fast egendom är stadgadt motsvarande tillämpning, och skall kallelse till sammanträde för fördelningen genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af fordringar, för hvilka räntan ansvarade, samt, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger, sista gången minst fjorton dagar före sammanträdet.

Innehades frälseräntan såsom fideikommiss, hälle Konungens befallningshafvande den ägaren tillkommande ersättning inne, till dess Konungen förordnat, huru med medlen skall förfaras.

Uppstår tvist om rätten till ersättningen, eller möter eljest hinder för utbetalande af denna, låte Konungens befallningshafvande, om så begäres, insätta medlen i bankinrättning för att innestå mot ränta; och komme räntan den till godo, som finnes vara berättigad till ersättningen.

18 §.

Fastighetens ägare vare berättigad att när som helst, sex månader efter uppsägning hos statskontoret, inbetala hela det å förskottet återstående beloppet jämte därå upplupen ränta.

19 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i ärende, hvarom här ofvan sägs, må klagan föras hos kammarkollegiet.

Advokatfiskalen i kammarkollegiet äge att mot sådant beslut föra talan för bevarande af kronans rätt.

20 §.

Hvad i denna lag stadgas äge ej tillämpning i afseende å frälseränta, som, då aflösning begäres, är med fastigheten förenad i samme ägares hand.

Begäres aflösning af frälseränta, som varit med fastigheten förenad men blifvit åter därifrån skild, och har föreningen inträdt eller fortfarit efter den 31 mars 1911, skall ej någon del af ersättningen galdas af statsmedel, men varde ersättningen i sin helhet förskjuten af dylika medel och äge i öfrigt stadgandena i denna lag motsvarande tillämpning.

I fråga om de från hospitalen till kronan indragna räntor äge hvad i denna lag stadgas ej tillämpning.

Förslag

till

L a g

om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Frälseränta må, i enlighet med hvad nedan sägs, sammanläggas med den fastighet, hvaraf räntan utgår.

2 §.

Sammanläggning må ej ske, om i lagfartsprotokollet finnes antecknad, att klander blifvit instämmt å fång till egendom, hvarom fråga är, eller rätten därtill eljest finnes tvistig eller sådan egendom är utmätt eller beslut är meddeladt om dess försäljning i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad.

Ej heller må sammanläggning äga rum, utan så är att antingen endera egendomen icke är besvärad af sökt eller beviljad inteckning eller ock, om båda egendomarna äro sålunda besvärade, den ena häftar allenast för sådana inteckningar, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i den andra, samt i denna icke finnes annan inteckning med bättre eller lika rätt.

Hvad nu sagts i fråga om inteckning äge tillämpning beträffande fordran, som afses i 11 kap. 2 § jordabalken.

3 §.

Meddelas lagfart å fång till endera egendomen för den, som förut har eller samtidigt erhåller lagfart jämväl å den andra, och möter ej för sammanläggning hinder efter hvad i 2 § första eller andra stycket sägs,

höre rätten ägaren, huruvida han har något att erinra mot att dylik åtgärd vidtages. Är ej sådant fall för handen, att enligt 2 § sammanläggning ej må ske, och visar ej ägaren skälig anledning till att sammanläggning skulle lända honom till förfång, förordne rätten, att rântan skall vara med fastigheten sammanlagd.

Möter allenast på den grund, att egendom kan häfta jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, hinder att meddela föreskrift om sammanläggning, förklare rätten frågan därom hvilande, intill dess den i samma § angifna tid för in-tecknings sökande är ute.

Förekommer till rättens handläggning ärende angående ändring i förhållande, som i 2 § första eller andra stycket afses, och varder förefintligt hinder för sammanläggning därigenom undanröjdt, vare lag som i första stycket af denna § sägs.

4 §.

Äro frälserântan och fastigheten förenade i samme ägares hand och gör ägaren ansökning om sammanläggning, äge rätten, ändå att lagfart ej blifvit ägaren beviljad, meddela föreskrift som i 3 § första stycket omför-mäles, därest ägarens åtkomst styrkes.

5 §.

Gör ägare af frälseränta, som ej besväras af sökt eller beviljad in-teckning eller kan häfta för fordran enligt 11 kap. 2 § jordabalken, an-sökning om rântans sammanläggning med fastigheten, vare, äfven om ej jämväl denna är i sökandens hand, lag som i 4 § sägs.

6 §.

Frälseränta upphöre, då den sammanlægges med fastigheten.

7 §.

Sammanlægges frälseränta, hvari in-teckning är beviljad, med fastighe-ten, gälle in-teckningen i denna. Varder efter sammanläggning men på grund af tidigare rätt till rântan ansökning om in-teckning gjord eller fullföljd, skall in-teckningen, om ansökningen bifalles, fastställas att gälla i fastigheten.

8 §.

Angående väckt fråga om sammanläggning och rättens beslut där-öfver skall anteckning göras i lagfarts- och in-teckningsprotokollen. Skall

enligt hvad i 7 § sägs inteckning gälla i annan egendom än den, hvori den är beviljad, göre ock rätten anteckning därom i inteckningsprotokollet.

9 §.

Sökes, då frälseräntan och fastigheten äro förenade i samme ägares hand, inteckning i endera egendomen, skall den, om ansökningen bifalles, fastställas att gälla jämväl i den andra egendomen.

10 §.

Är ej sådant fall som i 9 § sägs för handen, må inteckning i frälseränta ej beviljas, med mindre inteckningen är utfäst då denna lag träder i kraft, eller inteckning för fordran, för hvilken räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken vid nämnda tid häftar, sökes inom den i samma § angifna tid.

11 §.

Äro frälseräntan och fastigheten förenade i samme ägares hand och för samma fordran intecknade, må inteckningen ej i någondera egendomen nedsättas eller helt och hållet eller till viss del dödas, om ej liknande åtgärd vidtages i afseende å den andra egendomen.

12 §.

Frälseränta, som innehafves såsom fideikomiss, må ej sammanläggas med fastigheten, med mindre fideikommisset omfattar äfven denna.

Utgår af fastighet, som innehafves såsom fideikommiss, frälseränta, som ej omfattas af fideikommisset, och besväras räntan af sökt eller beviljad inteckning, som ej gäller äfven i fastigheten, eller kan räntan häfta för fordran jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, må sammanläggning ej äga rum, ändå att hinder därför enligt hvad i 2 eller 3 § sägs ej möter.

Innehafves frälseräntan eller fastigheten såsom fideikomiss, äge stadgandena i 9 och 11 §§ ej tillämpning, med mindre fideikommisset omfattar jämväl den andra egendomen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

Härigenom förordnas, att 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid rätten skall föras bok i öfverensstämmelse med lagfartsprotokollet, så inrättad att däraf lätteligen kan ses: hvarje egendom därå lagfart blifvit sökt, tiden då det skett, sökandens namn, fånget samt sådant vid fånget fästadt villkor, som i 11 § omförmäles, så ock tiden då lagfart blifvit beviljad eller afslagen.

Då anteckning skett efter 13 och 16 §§ i denna förordning eller enligt lagen angående förändring af tomts område eller på grund af lagen om aflösning af vissa frälseräntor eller jämlikt lagen om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta, varde ock det i boken anmärkt.

De närmare föreskrifterna om bokens förande meddelas af Konungen.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom
den 16 juni 1875.

Häri genom förordnas, att 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vid rätten skall i öfverensstämmelse med inteckningsprotokollet föras bok så inrättad, att däraf lätteligen kan ses hvarje egendom, däri inteckning blifvit sökt, tiden då det skett, sökandens namn, beloppet af fordran eller beskaffenheten af annan rättighet hvarför inteckning är sökt, så ock, där inteckning blifvit beviljad eller afslagen, förnyad, nedsatt, annorledes förändrad eller dödad, eller ock ansökning om inteckning blifvit förklarad hvilande eller därefter åter hos rätten anmäld, tiden då sådant skedde.

Då anteckning i protokollet skett angående utmätning eller eljest enligt 38 § i denna förordning eller efter lagen om aflösning af vissa frälseräntor eller på grund af lagen om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta, varde ock det i boken anmärkt.

De närmare föreskrifterna om bokens förande meddelas af Konungen

---

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd tisdagen den 2 januari
1912.

Närvarande:

Justitieråden SUNDBERG,
BORGSTRÖM,
SKARSTEDT,
Regeringsrådet ERNBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 juni 1911, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmåler, inhämtas öfver utarbetade förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 samt lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

De remitterade förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits af andre ledamoten å afdelningen för lagärenden Herman Falk.

Förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor.

Justitieråden *Borgström* och *Skarstedt* förenade sig om följande yttrande:

Att på ett eller annat sätt bringa äfven de icke inlösningsbara frälseräntorna till upphörande torde få anses utgöra en af de mera angelägnare uppgifterna för lagstiftningen men är också en af de mera svår-

lösta. Val kunna meningarna knappast vara delade i fråga om hvilka utvägar man härvid har att anlita; vill man ej rent af tillgripa expropriation af ifrågavarande frälseräntor, återstår näppeligen annat än vidtagandet af åtgärder i syfte att åstadkomma antingen frälseräntas sammanläggning med den fastighet, hvaraf räntan utgår, eller i sådana fall, då förutsättningarna för sammanläggning icke äro för handen, aflösning af räntan. Men det närmare ordnandet af lagstiftningen i dessa ämnen erbjuder invecklade spörsmål. Hvad beträffar aflösning, föremålet för det nu föreliggande lagförslaget, möter genast frågan, å hvilken myndighet — administrativ myndighet eller domstol — bestyret med aflösningens genomförande bör läggas. Att tvivel om det behöriga i att låta administrativ myndighet handhafva aflösningssärendena öfverhufvud kan göra sig gällande beror naturligtvis på att i hvarje sådant ärende, innan aflösning må ske, det måste stå fast, att en ränta verkligen finnes att aflösa och hvad som utgör det verkliga innehållet i ränterätten. Och att härutinnan träffa det rätta afgörandet kan understundom vara förenadt med betydande svårigheter. Med hänsyn härtill kan det nog ifrågasättas, huruvida icke man borde helt och hållet förlägga aflösningssärendena till domstol, naturligtvis med undantag för hvad som rör själfva utbetalningen af aflösningssbeloppen och därmed sammanhängande förhållanden. Häremot talar dock den omständigheten att man sålunda för de tvistiga fallens skull komme att belasta domstolarna med en mängd aflösningssärenden, hvilka vore klara nog och fördenskull i själfva verket skulle te sig såsom rena ansökningsärenden men hvilka, såsom sådana betraktade, ingalunda vore af beskaffenhet att böra tillhöra domstols behandling. Hvad beträffar förslagets ståndpunkt, skulle väl enligt dettas syftning domstolarna hållas fria från dylika klara aflösningssärenden; men huruvida detta i praktiken skulle kunna upprätthållas är mer än tvifvelaktigt i betraktande däraf att skiljaktighet parterna emellan rörande ränteförhållanden alltid skulle enligt förslaget föranleda handläggning inför domstol. Sistnämnda förhållande har medfört den olägenheten att förslagets bestämmelser i förevarande fråga kommit att blifva i hög grad omständliga och svårhandterliga. Enligt förslaget kan sålunda inträffa, att väckt fråga om aflösning kommer att behandlas först inför Konungens befallningshafvande, så af häradsrätt och, efter klagan, af hofrätt och högsta domstolen, därpå åter inför Konungens befallningshafvande, så af gode män, vidare ånyo af Konungens befallningshafvande och, efter klagan, af kammarkollegiet och regeringsrätten samt slutligen af Konungens befallningshafvande för utbetalning af aflösningssumman och, om fördelning af denna ifrågakommer och part är missnöjd med fördelningen, ånyo af två instanser. Med förslagets utgångspunkt att hvarje

tvistigt förhållande skall utredas vid domstol innan Konungens befallningshafvande får meddela aflösningsbeslut är ock helt visst den nyssnämnda olägenheten oundviklig; ett konsekvent genomförande af förslaget's ståndpunkt medgifver nog icke att från förslaget's bestämmelser göres afvikelse i vidare mån än beträffande några detaljer. Men vid sådant förhållande synes det fara värdt att aflösning icke skall komma att i önskvärd grad påkallas af vare sig ränteägare eller fastighetsägare. Det kan befaras, att de omständigheter, som enligt föredragande departementschefens yttrande kunde antagas komma att utgöra motiv för den ene eller den andre att i eget intresse begära aflösning, skola väsentligen motverkas däraf att sökanden i så godt som obegränsad utsträckning utsättes för tvånget att vid domstol anhängiggöra en tvist, som kan blifva både långvarig och kostsam. Kommer så härtill att sökanden, äfven om den andra parten i rättsförhållandet är eller under ärendets fortgång blir med honom ense i alla ärendet rörande frågor, likväl kan med hänsyn till kronans eller fordringsägares intresse blifva nödsakad att anhängiggöra rättegång, vill det synas, som om med bibehållande af förslaget's ståndpunkt det skulle behövas vida starkare driffjädrar än de antydda omständigheterna för att icke utsikterna till tvister vid domstol skola athålla vederbörande rättsägare från att allmänneligen påkalla aflösning.

Den förenkling af aflösningsproceduren, som sålunda måste anses vara ett oundgängligt villkor för att man skall kunna förvänta att rätterna blifva i mera afsevärd utsträckning bragta ur världen på deuna väg, synes icke kunna vinnas, med mindre man tager steget fullt ut och åt administrativ myndighet — Konungens befallningshafvande — anförtror pröfningen af aflösningsfrågan i hela dess vidd. Med fästadt afseende å den säregna beskaffenheten af det efter offentligträttslig förebild grundade rättsförhållandet mellan ränteägare och räntegifvare synes något afgörande hinder häremot icke böra möta däraf att sålunda äfven privaträttsliga frågor kunna komma att slutgiltigt bedömas af administrativ myndighet. Frånsedt att det icke läser kunna anses alldeles oberättigadt att, när något allmänt intresse af stor betydelse fordrar det, rubba på den allmänna grundsatsen om rätt för den enskilde att i privata rättsärenden söka domstol, torde man för öfrigt knappast behöfva i en sådan anordning som den nämnda se någon verklig fara för rättssäkerheten. De tvistiga frågor, som uppkomma i ett aflösningsärende, lära i regel icke kunna lösas annorledes än efter granskning af äldre urkunder; och den utredning, som härigenom står att vinna, är i allmänhet af beskaffenhet att kunna ävåbringas lika väl hos Konungens befallningshafvande som vid domstol. Naturligtvis skall det understundom möta svårigheter att få tillgång till

de handlingar, som kunde tjäna till upplysning i ärendet; men dessa svårigheter blefve i allmänhet icke mindre för domstolen än för Konungens befallningshafvande, som tydligtvis skulle äga att anlita såväl kammarkollegiet som vederbörande domstol för införskaffande af tillgängliga urkunder. Skulle någon gång för ärendets afgörande blifva nödigt att få parter eller vittnen afhörda vid domstol, borde uppenbarligen Konungens befallningshafvande äga rätt att föranstalta om dylikt förhör. Tydligt är vidare, att, då Konungens befallningshafvande vid sin pröfning borde äga att taga hänsyn till alla på saken inverkan omständigheter, det följaktligen skulle stå Konungens befallningshafvande öppet att låta med den slutliga pröfningen anstå i afbidan på utgången af en rättegång, som ränteägaren anhängiggjort för utfående af förfallna ränteprestationer och hvars utfall kan vara beroende på verkan af gjord invändning i fråga om existensen af frälseränter eller ock beskaffenheten af däri ingående förmåner. Det bör slutligen icke förbises, att lagförslaget afser icke blott frälse-skatte-räntor utan äfven för visst fall skattefrälseräntor. Räntor af skattefrälse natur hafva i allmänhet sedan åtskillig tid varit inlösningsbara; och inlösningsförfarandet är helt och hållet lagdt i administrativ myndighets hand. Ehuru naturligtvis i ärende angående inlösen kunna uppkomma samma tvifvelaktiga spörsmål, som skulle kunna uppstå i ett ärende angående aflösning af en icke inlösningsbar skattefrälseränta, har dock icke för de af inlösnings intresserade — ränteägaren och fordringsägare — försports någon olägenhet däraf att pröfningen uteslutande tillkommer administrativ myndighet.

Då, såsom af det ofvan sagda torde framgå, några principiella betänkligheter icke synas möta mot att till Konungens befallningshafvande öfverlämna pröfningen af aflösning ärendet i hela dess vidd och sådant uppenbarligen är det mest ändamålsenliga, hemställes, att förslaget omarbetas i angifven riktning. Denna omarbetning torde böra byggas på följande hufvudgrunder, nämligen:

att Konungens befallningshafvande skall, vare sig tvist uppkommer mellan de egentliga parterna eller icke, hafva att bedöma aflösningfrågan allsidigt;

att följaktligen, innan aflösningfrågan pröfvas, Konungens befallningshafvande skall hafva lämnat alla rättsägare tillfälle att yttra sig i ärendet;

att för sådant ändamål Konungens befallningshafvande skall hafva att förordna särskildt ombud för bevakandet af kronans rätt äfvensom angående den väckta frågan meddela fordringsägare, kända eller okända, underrättelse på sätt i förslagets 11 § föreskrifves för där afsedt fall;

att Konungens befallningshafvande skall äga rätt att, där sådant finnes nödigt, förordna om undersökning vid domstol genom förhör med parter eller vittnen;

att de i räntan ingående förmåner, som utgå för år, skola bestämmas på sätt angifves i 7 § andra stycket, därest det skulle visa sig omöjligt att vinna tillfyllestgörande utredning angående förmånernas rätta belopp;

samt att, för den händelse beräkningen af den ersättning i penningar, hvarmed förmån, som utgår in natura, skall aflösas, icke kan ske på sätt stadgas i första stycket af 10 § eller fråga är om förmån, som ej utgår med visst belopp för år, Konungens befallningshafvande skall beräkna förmånens penningvärde efter ty skäligt pröfvas, med rätt för Konungens befallningshafvande i dessa fall att förut inhämta yttrande af sakkunniga, hvilka skola njuta ersättning af allmänna medel.

Härefter anförde beträffande

3—5 §§

Lagrådet:

Med hänsyn till de ingripande rättsverkningar aflösning af frälseränta medför såväl för fastighetsägaren och ränteägaren som för innehafvare af in-teckning eller af fordran, för hvilken räntan häftar jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, är det uppenbarligen af stor vikt ej mindre att det tillses, att aflösningsfrågan väckts af behörig person, än äfven att tillfälle beredes öfriga sakägare att under aflösningsförfarandets fortgång bevaka sin rätt i fråga om fastställandet af ersättningens belopp. De bestämmelser i antydt syfte, som finnas upptagna i lagförslaget, torde emellertid knappast vara härför tillfyllest, särskildt med hänsyn därtill att Konungens befallningshafvande icke torde komma att erhålla kännedom om förändringar, som under tiden efter utfärdandet af de vid ansökningen om aflösning fogade äganderätts- eller gravationsbevis eller efter det Konungens befallningshafvande erhållit kompletterande upplysningar men före aflösningsfrågans afgörande äga rum med afseende å de i bevisen upptagna eller af de erhållna upplysningarna berörda förhållandena. Och då de nya rättsägarna, där de icke underrättats om det pågående aflösningsförfarandet, sakna anledning att anmäla sig hos Konungens befallningshafvande, skulle det kunna tänkas inträffa, att Konungens befallningshafvande afgör aflösningsfrågan utan att de verkliga sakägarna eller åtminstone alla dessa erhållit tillfälle att yttra sig i ärendet. Till undvikande af denna olägenhet är det uppenbarligen ej tillräckligt, att Konungens befallningshafvande omedelbart före ärendets afgörande föranstaltar om komplettering af ägande-

rätts- eller gravationsbevis. En tillfredsställande lösning af ifrågavarande spörsmål skulle däremot vinnas genom upptagande i lagförslaget af bestämmelser, som ginge därpå ut, att sedan ett aflösningsärende blifvit anhängiggjort, anteckning därom så fort ske kunde skulle införas i lagfarts- och inteckningsprotokollen. Därest någon, efter det en dylik anteckning införts, förvärfvar fastigheten, frälseräntan eller fordran, för hvilken räntan svarar, är man berättigad fordra, att sådan ny rättsägare, om han åstundar att varda i ärendet hörd, skall utan anmaning inställa sig hos Konungens befallningshafvande. Underlåter han detta, synes han böra hafva sig själf att skylla, vare sig underlåtenheten beror däraf att han icke tagit del af de upplysningar protokollen innehålla eller af likgiltighet för frågans afgörande. Och det komme alltid att stå Konungens befallningshafvande öppet att genom att föranstalta om komplettering af de vid ansökningen fogade äganderätts- och gravationsbevis erhålla de enligt protokollen tillgängliga upplysningar för tiden mellan bevisens utfärdande och anteckningens införande.

På grund af det anförda hemställes, att i förslaget måtte intagas föreskrift om skyldighet för Konungens befallningshafvande att, då ansökan om aflösning af frälseränta inkommit, därom hos domaren i orten göra anmälan för anteckning i lagfarts- och inteckningsprotokollen.

Justitieråden Sundberg, Borgström och Skarstedt:

I öfverensstämmelse med hvad i 13 § utsökningslagen för där afsedt fall finnes stadgadt torde i förevarande lagförslag böra upptagas uttrycklig bestämmelse, att där fastighet eller frälseränta blifvit af en till annan öfverlåten, ansökan om aflösning må, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgifvas förre ägaren.

Regeringsrådet Ernberg:

Till vinnande af nödig stadga i aflösningsförfarandet synes lämpligt, att i förslaget införas bestämmelse därom att ansökan om aflösning må med laga verkan delgifvas, om ränteägaren är sökande, den, som senast erhållit lagfart å fastigheten, och om fastighetsägaren är sökande, den, som senast undfått lagfart å räntan, dock att där i ärendet styrkes, att äganderätten till i förra fallet fastigheten och i det senare räntan öfvergått till annan, jämväl denne bör erhålla tillfälle att yttra sig i ärendet.

Justitierådet Sundberg och regeringsrådet Ernberg:

Då enligt förslaget, därest aflösning kommer till stånd, en fjärdedel af aflösningssumman skall gäldas af statsmedel och återstoden på vissa villkor

förskjutas af sådana medel, har kronan uppenbarligen del i ärendet. Härtill tager visserligen förslaget hänsyn i så måtto, att det skall åligga Konungens befallningshafvande att, oberoende af ränteägarens eller fastighetsägarens uppgifter, vid bestämmande af de förmåner, som ingå i räntan, tillse, att nämnda förmåner icke blifva för högt upptagna, hvarjämte i förslaget stadgas, att Konungens befallningshafvandes utslag i ärendet skall delgifvas advokatfiskalen i kammarkollegiet, hvilken äger att å kronans vägnar öfverklaga utslaget. Men det synes dock riktigare att åt kronan redan från början beredes verklig partställning i ärendet genom att särskildt ombud förordnas för bevakande af kronans rätt.

Äfven innehafvare af inteckning i räntan och innehafvare af annan fordran, för hvilken räntan häftar, hafva i saken intresse såtillvida att deras rätt är beroende af att ränteförmånerna icke sättas för lågt. Detta intresse söker förslaget tillgodose på det sätt, att det ålagts sökanden att hos Konungens befallningshafvande visa, att det belopp, som funnits skola såsom ersättning för räntan utgå, förslår till full betalning af de fordringar, för hvilka densamma svarar, eller att innehafvarna af de fordringar, som ej skulle till fullo gäldas, åtnöjas med ersättningens bestämmande till nämnda belopp, vid påföljd att, om sådant ej ådagaläggas, sökanden skall erhålla hänvisning att vid domstol utföra talan till styrkande af de i räntan innefattade förmåner; och skall underrättelse om beslutet med posten tillsändas kända fordringsägare samt kungörelse därom införas i tidningarna (11 §). Berörda bestämmelser äro ej tillfyllestgörande. Oafsedt nämligen att föreskrift saknas, i hvilken form ränteförmånernas utfunna belopp skall konstateras af Konungens befallningshafvande på ett tidigare stadium i ärendet än då slutligt beslut däri gifves, hänföra sig bestämmelserna endast till det fall att ränteförmånerna icke förut blifvit fastställda af domstol. Men har Konungens befallningshafvande på grund af stadgandet i 7 § tredje stycket hänvisat frågan till tvist vid domstol, tages i förslaget ej samma hänsyn till fordringsägarnas rätt. Förslaget torde fördensskull böra undergå omarbetning härutinnan. Detta synes lämpligen kunna ske på sådant sätt, att i förslaget upptages föreskrift därom att Konungens befallningshafvande skall i sammanhang med ansökningens kommunikation med fastighetsägaren eller ränteägaren och i den i 11 § för där afsedda fall stadgade ordning bereda vederbörande fordringsägare tillfälle att bevaka sin rätt i aflösningsärendet inför Konungens befallningshafvande. Införes en dylik bestämmelse, torde däraf följa att, om Konungens befallningshafvande på grund af bestämmelserna i 6 eller 7 § hänvisar frågan om ränteförmånernas fastställande till tvist vid domstol, fordringsägare, som icke genom att hos Konungens befallningshafvande inställa sig blifvit parter i

ärendet, hafva att vid domstol utan vidare kallelse bevaka sin rätt. Föreskrift i nu angifvet hänseende synes hafva sin rätta plats i 5 § af förslaget.

6 och 7 §§.

Justitierådet *Sundberg*:

Den ståndpunkt förslaget intager därutinnan att tvist, som i ett aflösningsärende yppas om frälseräntans tillvaro eller beträffande de i räntan ingående förmåner, icke må i administrativ ordning afgöras utan skall hänvisas till domstol står i full öfverensstämmelse med vår allmänna rättsåskådning, äfven sådan densamma fått sitt uttryck i kungl. brefvet den 13 januari 1789, hvilket tillkommit på grund af allmogens klagan öfver att tvister om frälseränta behandlades af de administrativa myndigheterna; och ett fasthållande af denna ståndpunkt i förevarande fall betingas särskildt af kronans ställning såsom part i ärendet, vikten af de spörsmål tvisten kan afse och svårigheten att lösa desamma samt den omständighet att, äfven om det medgäfvades administrativa myndigheter att döma om de tvistiga frågorna, man icke därmed förhindrade att frågor af alldeles enahanda innebörd i annan ordning blefve dragna under domstol.

Med den angifna ståndpunkten låta emellertid ej väl förena sig stadgandena i 7 § af förslaget rörande verkan af parts underlåtenhet att bestrida en å motsidan lämnad uppgift. Att, såsom dessa stadganden synas afse, sådan underlåtenhet under vissa förutsättningar skall likställas med ett medgifvande af uppgiftens riktighet innebär en afvikelse från vanliga bevisregler, hvilken måste tydligt utsägas för att kunna lända till efterrättelse. Skulle åter detta ej vara afsedt, utan det stå part fritt att i högre instans framkomma med sitt bestridande med enahanda verkan, som om det framställts hos Konungens befallningshafvande, komme stadgandena att leda till ett ytterligare intrasslande af den äfven eljest ganska omständliga och svårhandterliga procedur ansökan om aflösning kan hafva att genomgå.

Jag hemställer fördenskull om sådan omarbetning af 7 §, att Konungens befallningshafvande skall äga att utan hänvisning till domstol slutbehandla aflösningsärendet allenast i det fall att enighet råder mellan samtliga parter angående räntans tillvaro och innehåll, men att hänvisning till domstol skall ske såväl då sådan enighet emellan räntegifvare och ränteägare ej uppnåtts som ock då kronans ombud påstår ränteförmånerna vara för högt upptagna eller annan rättsägare, som hos Konun-

gens befallningshafvande inställt sig, till skyddande af sin rätt framkommit med påståenden, som befinnas stridande mot öfriga parterers uppgifter.

Oafsedt frågan om dylik omarbetning torde, då det ej låter tänka sig att i anledning af den nu föreslagna lagen vid domstol skulle kunna anhängiggöras särskilda tvister rörande räntans tillvaro och angående dess innehåll, 6 § i förslaget böra samarbetas med 7 §.

Då såsom parter i rättegången vid domstol böra instämmas, förutom ägare af fastigheten eller räntan, den där icke är sökande, jämväl kronan äfvensom annan rättsägare, som bevakat sin rätt hos Konungens befallningshafvande, torde förslaget böra undergå häraf betingad ändring.

Regeringsrådet *Ernberg*:

Jag är i hufvudsak ense med justitierådet Sundberg i hvad af honom anförts angående förslagens allmänna ståndpunkt i afseende å sättet för handläggningen af uppkommande tvister rörande frälseränta och däri ingående förmåner samt om parterers instämmande i eventuell rättegång vid domstol äfvensom beträffande samarbetande af 6 och 7 §§ i förslaget.

Därest den af justitierådet Sundberg och mig vid 3—5 §§ gjorda hemställan bifalles, följer däraf, att bestämmelserna i 7 § böra i viss mån omarbetas. Då nämligen åt kronan beredes ställning såsom part i ärendet, bortfaller behovet af särskilda bestämmelser i syfte att Konungens befallningshafvande skall vid ränteförmånernas bestämmande taga hänsyn till statsverkets intresse äfven för det fall att parterna äro i berörda hänseende ense. Däremot synes hvad förslaget innehåller i fråga om verkan af parts underlåtenhet att bestrida af annan part lämnad uppgift angående ränteförmånerna böra, till undvikande såvidt möjligt af onödig rättegång, bibehållas i hufvudsak oförändradt, detta dock under förutsättning att i förslaget införes uttryckligt stadgande därom att vid ett i högre instans gjordt bestridande i sådant hänseende icke må fastas afseende, med mindre visas laga förfall eller annat förhållande, på grund hvaraf nämnda underlåtenhet må anses ursäktlig.

En omläggning af det processuella förfarandet, på sätt i fråga om 5 § föreslagits, föranleder vidare därtill att, om kronans ombud påstår, att ränteförmånerna böra beräknas lägre än öfriga parter yrkat, eller fordringsägare, som icke skulle ur ersättningssumman utfå sin fordran, därest ränteförmånerna bestämdes på sätt af öfriga parter äskats, påstår, att desamma böra beräknas högre, ärendet jämväl i dessa fall bör hänskjutas till tvist vid domstol.

9 §.

Justitierådet *Sundberg* och regeringsrådet *Ernberg*:

Innebörden af det i förevarande § intagna stadgandet är, såsom framgår af föredragande departementschefens yttrande, ingen annan än den, att frågan om rätteförmånernas värdesättning icke må företagas förr än tvist vid domstol angående rätans tillvaro eller innehåll slutligen afgjorts eller det i ärendet blifvit klart, att hänvisning till sådan tvist ej är erforderlig. Då emellertid detta såsom själfallet ej behöft särskildt utsägas i den föreslagna lagen, synes ifrågavarande stadgande lätteligen kunna erhålla sådan felaktig tolkning, att detsamma innehölle föreskrift därom att rätteförmånerna skulle, då tvist vid domstol icke förekommit, af Konungens befallningshafvande fastställas genom särskildt förberedande beslut, innan ärendet finge vidare behandlas. Med hänsyn härtill hemställes, att förevarande § ur förslaget uteslutes.

10 §.

Justitierådet *Sundberg* och regeringsrådet *Ernberg*:

Hvad förslaget i 10 och 12 §§ innehåller därom att värdet af de behörigen utrönta rätteförmånerna i vissa fall skall bestämmas af utsedda gode män synes icke vara af beskaffenhet att böra vinna godkännande. En dylik anordning komme nämligen att i hög grad tynga aflösningsproceduren, isynnerhet på grund däraf att det måste tillerkännas parterna rätt att inför gode männen förhandla i de till dem hänskjutna frågor, att göra jäf mot gode männen och framkomma med andra invändningar af processuell art samt att fullfölja talan mot beslut, som i dessa hänsenden gäfves; och det torde ej heller, för vinnande af ett tillfredsställande resultat, vara nödigt att sålunda främtaga Konungens befallningshafvande hvarje verklig pröfning af förevarande frågor, åtminstone icke därest genom uttryckligt stadgande medgifves rätt för Konungens befallningshafvande att på statsverkets bekostnad anlita sakkunniga personers biträde.

Med hänsyn härtill hemställes, att andra, tredje och fjärde styckena af förevarande § måtte utbytas mot stadgande af innehåll att i där afsedda fall Konungens befallningshafvande äger bestämma förmånernas värde på sätt skäligt pröfvas, med rätt för Konungens befallningshafvande att, i den mån detta värde ej kan uträknas enligt den årliga markegangen eller Konungens befallningshafvande eljest så finner erforderligt, inhämta utlåtande härutinnan af sakkunniga personer, samt att dessa härför skola vara berättigade till ersättning af allmänna medel.

11 och 12 §§.

Justitierådet *Sundberg* och regeringsrådet *Ernberg*:

Bifall till hvad vid 3—5 och 10 §§ föreslagits bör medföra, att förevarande båda §§ ur förslaget uteslutas, i sammanhang hvarmed 14 § första stycket bör underkastas någon jämkning i affattningen.

Bestämmelsen i 12 § sista stycket att ersättningen åt gode män skall utgå enligt tredje klassen i gällande resereglemente är i hvarje fall icke af beskaffenhet att böra upptagas i den föreslagna lagen.

Justitieråden *Borgström* och *Skarstedt* yttrade, att därest hvad de föreslagit i fråga om aflösningsärendenas processuella behandling ej vunne godkännande utan förslagets ståndpunkt härutinnan bibehölles, justitieråden biträdde hvad af justitierådet *Sundberg* och regeringsrådet *Ernberg* anförts vid 3—5, 9, 10 samt 11 och 12 §§ äfvensom hvad justitierådet *Sundberg* hemställt beträffande samarbetande af 6 och 7 §§ i förslaget samt om parters instämmande i rättegång vid domstol.

Vidare afgåfvos följande yttranden:

14 §.

Lagrådet:

Enligt förslaget kommer tiden för anförande af besvär öfver Konungens befallningshafvandes utslag att räknas från delfäendet af utslaget. Detta förhållande låter väl försvara sig med förslagets ståndpunkt, enligt hvilken, förutom advokatfiskalen i kammarkollegiet, endast ägare af fastighet eller ränta torde äga rätt att öfverklaga utslaget. Därest emellertid, såsom af lagrådets ledamöter förordats, jämväl åt in-teckningshafvare och innehafvare af annan fordran, för hvilken räntan svarar, beredes tillfälle att föra talan inför Konungens befallningshafvande i aflösningsärendet, följer däraf, att äfven åt sådan sakägare måste tillerkännas klagerätt. Under dessa förhållanden lämpar det sig tydligen mindre väl att låta besvärstiden räknas från det vederbörande erhållit del af själfva utslaget, särskildt med hänsyn därtill att samtliga sakägare ej alltid äro till namn eller vistelseort kända. Ändamålsenligare synes vara att låta besvärstiden löpa från den dag, då utslaget gifves, med föreskrift tillika att kungörelse om att utslag meddelats och tiden då det skett skall införas i allmänna tidningarna äfvensom i tidning inom orten och att kända rättsägare genom Konungens befallningshafvandes försorg skola med posten erhålla särskild underrättelse i berörda hänseende. Besvärstiden synes i så fall lämpligen kunna bestämmas till sextio dagar.

Införas bestämmelser af nu antydt innehåll i fråga om klagan öfver Konungens befallningshafvandes utslag, böra motsvarande stadganden jämväl meddelas beträffande klagan öfver kammarkollegiets utslag.

15 och 16 §§.

Justitierådet Sundberg:

Att uppkomsten af förmånsrätt för lån ur odlingslånefonden bundits vid anteckning i jordeboken har sin gifna förklaring däri att bestämmelserna rörande sådana lån tillkommo på en tid, då fastighetsboksvesendet ännu ej blifvit hos oss infördt, hvadan jordeboken var bäst ägnad att till vederbörandes kännedom förvara upplysningar om dylika gravationer i fastighet. Numera är anteckning i jordeboken för nämnda ändamål af ytterst ringa betydelse, då det i regeln är i inteckningsprotokollet och inteckningsboken man har att söka upplysningar om en fastighets gravationer. Det synes fördenskull vara olämpligt att, såsom förslaget innehåller, göra den förmånsrätt, hvilken bör tillkomma statsverket för förskott, som lämnats genom frälseräntas aflösning, beroende af anteckning därom i jordebok. Fasthellre synes en sådan förmånsrätt utan vidare böra knytas vid utbetalningen af aflösningssumman, i ty att genom förskottets lämnande icke, såsom genom lämnande af lån ur odlingslånefonden, uppkommit någon ny fordran, för hvilken förmånsrätt bör åtnjutas, utan den förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken, som skall tillkomma förskottet, i själfva verket är just den, som jämlikt samma lagrum tillkom afkastningen af frälseräntan före dennas upphörande genom aflösningen.

Jag hemställer fördenskull om sådan ändring af 15 §, att statsverket för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen å förskottet kommer att åtnjuta förmånsrätt oberoende af anteckning därom i jordeboken.

Ett stadgande i sådant hänseende utgör naturligtvis intet hinder för verkställande i jordebok af de anteckningar rörande frälseräntas aflösning, som finnas böra och kunna där införas, likasom ej heller för sådana anteckningar i lagfarts- och inteckningsprotokollen, hvarom stadgas i 16 § af förslaget.

Lagrådet:

Förebilden till de i lagförslaget upptagna föreskrifter angående förskotts antecknande i jordeboken och verkan därpå är att söka i gällande bestämmelser angående odlingslån. Dessa bestämmelser innehålla emellertid icke någon motsvarighet till de i 16 § af förslaget intagna stad-

ganden därom att Konungens befallningshafvande skall till domaren i orten göra anmälan om förskottet samt de årliga afbetalnings- och räntebeloppen äfvensom den i jordeboken införda anteckning samt att anteckning om förskottet och hvad därtill hör skall införas i in-teckningsprotokollet. Vid dylikt förhållande kan det ifrågasättas, huruvida icke samtidigt med införande af nu föreslagna stadganden motsvarande föreskrifter böra meddelas med afseende å de ur den synpunkt, som föranledt stadgandenas upptagande, mycket mera betydelsefulla odlingslånen.

Sådana föreskrifter torde böra få tillämpning jämväl i fråga om lån, som redan antecknats i jordeboken och ej blifvit till fullo inbetalda.

Justitieråden *Sundberg* och *Borgström* samt regeringsrådet *Ernberg*:

Den i 15 § upptagna bestämmelse att anteckning om förskott skall ske i jordeboken kan icke vinna tillämpning med afseende å frälseränta, utgående från fastighet, som genom inkorporering förenats med eller eljest lyder under stad och således icke finnes upptagen i jordeboken. Sådän frälseränta är följaktligen utesluten från den föreslagna lagens tillämplighetsområde. Och torde, därest förslagets ståndpunkt härutinnan skall bibehållas, en erinran i berörda hänseende böra i förslaget intagas.

Justitierådet *Skarstedt*:

Huru man bör förfara i det fall att den fastighet, hvaraf frälseränta utgått, vid tiden för aflösningen kommit att lyda under stad, kan vara tvifvelaktigt; men då äfven efter skedda inkorporeringar jordeboken kommer att äga betydelse med hänsyn till däri redan förut införda anteckningar om odlingslån eller om förskott, som i förslaget afses, synes det icke heller böra möta hinder att i förstnämnda fall begagna jordeboken såsom underlag för nya anteckningar af förevarande slag.

Lagrådet:

Stadgandena i förslaget synas böra kompletteras med föreskrift för Konungens befallningshafvande att, när förskottet blifvit till fullo återbetaldt, därom göra anmälan hos domaren i orten för anteckning i in-teckningsprotokollet.

17 och 18 §§.

Lagrådet:

Då frälseränta i och med aflösningen upphör att vara till, är det uppenbarligen icke af nöden att meddela bestämmelser angående den i 17 § omförmälda likvids inverkan med afseende å befintliga in-tecknin-

gars giltighet i frälseräntan. Däremot kan ifrågasättas, huruvida icke för det fall att aflöst frälseränta varit intecknad gemensamt med den fastighet, af hvilken räntan utgått, eller med annan fast egendom uttrycklig föreskrift erfordras därom att inteckningen i sådan egendom skall vara utan verkan för hvad af densamma kunnat utgå ur ersättningsbeloppet för frälseräntan. Föreskrift af dylik art har sin rätta plats i förordningen angående inteckning i fast egendom; och erinras i detta sammanhang om de motsvarande stadganden, som finnas upptagna i det den 12 september 1910 till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändring i nämnda förordning.

Dessutom böra i förevarande förslag införas bestämmelser i syfte att nämnda förhållande må fortast möjligt komma till domarens kännedom för att antecknas i inteckningsprotokollet.

Vidare må erinras, att föreskrifterna i 17 § första stycket att aflösningssumman skall af statskontoret utbetalas till Konungens befallningshafvande och i 18 § att uppsägning af förskott skall ske hos statskontoret icke synas vara af beskaffenhet att böra upptagas i den föreslagna lagen.

Däremot torde, i öfverensstämmelse med den grundtanke hvarpå förslaget är byggdt, genom uttryckligt stadgande böra beredas sökanden i aflösningssärende jämväl sådan ekonomisk lättnad, att uppkommande kostnad för kungörelser, delgifningar och dylika åtgärder, som ske genom myndighets försorg, bestrides af statsmedel.

19 §.

Justitierådet *Sundberg* och regeringsrådet *Ernberg*:

Enär i förevarande § stadgas, att klagan öfver Konungens befallningshafvandes beslut i ärende, hvarom förut i förslaget sägs, må föras hos kammarkollegiet, torde på grund af detta stadgandes plats det missförstånd kunna uppstå, att stadgandet är afsedt att gälla jämväl Konungens befallningshafvandes beslut angående fördelning af ersättningen för aflöst frälseränta (17 §). Till förekommande häraf hemställes, att berörda stadgande antingen underkastas någon jämkning i redaktionen eller ock flyttas framför 17 § i förslaget.

Lagrådet erinrade slutligen, att på grund af det sammanhang, som förefunnes emellan nu förevarande och öfriga remitterade lagförslag, tiden för ikraftträdandet borde vara densamma i samtliga förslagen och förty i förevarande förslag, såsom skett i det näst härefter anmärkta, bestämmas till den 1 januari 1913.

**Förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om
inteckning i frälseränta.**

Lagrådet yttrade:

Förslaget är byggt på den grundsats att åtgärder för åstadkommandet af sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, icke skola från rättens sida vidtagas, med mindre särskild anledning därtill förekommer. Förslaget bestämmer nämligen, att rättens befattnings med dylik sammanläggning skall vara beroende antingen af därom gjord ansökning eller ock däraf att till rättens handläggning förekommer visst annat ärende, som rör fastigheten eller räntan eller bådadera. I förslaget behandlas först de fall, då oberoende af ansökan om sammanläggning rätten har att taga initiativet till genomförandet af sådan. Härutinnan innehåller förslaget, att, när lagfart å fastigheten och å räntan meddelas för samma person eller ock lagfart meddelas å endera egendomen för någon, som redan har lagfart å den andra, rätten skall tillse huruvida vissa andra i förslaget angifna förutsättningar för sammanläggning äro för handen och, därest dessa finnas, förordna om sammanläggning. Skulle mot sammanläggning möta något af de hinder, som omförmålas i första och andra styckena af 2 §, skall visserligen förfarandet afstanna, men när — förr eller senare — rätten vid handläggning af något ärende angående ändring i det förhållande, som sålunda utgjort hinder, finner detta vara undanröjdt, skall, enligt föreskrift i 3 § tredje stycket, frågan af rätten tagas upp på nytt. På grund af det sammanhang, hvori sistnämnda stycke står till de föregående, synes förslaget tydligt därutinnan att det åliggande, som enligt sagda stycke skall åhvila rätten, icke ifrågakommer i andra fall än då, såsom nyss sagts, rätten redan på ett tidigare stadium haft att inlåta sig på frågan om sammanläggning.

Hvad åter beträffar det andra i förslaget förutsatta alternativet i fråga om inledande af sammanläggningsförfarande eller det fall att ansökning därom sker, läser det, oaktadt den något dunkla affattningen af 4 §, vara förslagets mening, att dylik ansökning må göras af ägaren till fastigheten och räntan äfven i det fall att han redan före lagens ikraftträdande erhållit lagfart å båda egendomarna; likasom det för tillämpning af 5 § saknar betydelse huruvida lagfart å fastigheten eller å räntan meddelats före eller efter ikraftträdandet.

Den ståndpunkt förslaget sålunda intager med afseende å 4 och 5 §§ gifver helt visst icke anledning till anmärkning. Däremot är det tvifvelaktigt, huruvida det kan vara riktigt att i fråga om tvångssam-

manläggning binda domstolens rätt och skyldighet härutinnan vid det förhållandet att å någondera egendomen meddelas lagfart först efter lagens ikraftträdande. Att man icke får hysa några större förväntningar att vederbörande rättsägare själf skall genom ansökning taga initiativ till konsolidering af den söndrade äganderätten, torde vara obestriddigt och har alltsedan frågan om lagstiftningsåtgärder i ämnet bragts å bane städe framhållits. Insikten härom är det också som föranledt, att sammanläggningsfrågan nu ställts på ett vidare plan. Några principiella betänkligheter mot införande af tvångssammanläggning synas icke heller förefinnas. Men om man sålunda öfverhufvud taget tilltror sig att äfven utan ägarens begäran genomföra sammanläggning, synes man också böra bereda utrymme för anlåtande af detta förfarande i största möjliga utsträckning. Med förslaget ståndpunkt kommer i alla de fall, då vid lagens ikraftträdande samma person enligt lagfartsprotokollet är ägare till både fastigheten och räntan, frågan om tvångssammanläggning att undanskjutas till en tidpunkt, då för ny ägare till båda egendomarna meddelas lagfart. Äfven bortsedt från sådana fall, då egendomarna tillhöra ett bolag eller annan association och på grund häraf egendomarnas öfvergång till annan innehafvare måhända icke kan påräknas inom öfverskådlig tid, kan nämnda tidpunkt blifva långt aflägsen, särskildt då egendomarna icke direkt öfvergå till en och samma person utan först komma på skilda händer. Medan egendomarna tillhöra olika ägare, skall visserligen enligt den föreslagna lagen om aflösning af vissa frälseräntor räntan kunna bringas ur världen genom aflösning; men fränsedt att sådant beror på ett initiativ från vederbörande rättsägarers sida, som ingalunda alltid är att påräkna, torde dock sammanläggning af fastighet och ränta få anses vara ett vida naturligare sätt för räntans bringande till upphörande än aflösning och lagstiftningen på grund häraf böra vara inriktad på att så mycket som möjligt befordra sammanläggning och såmedelst förebygga anledningar till anlåtande af aflösningsförfarande.

Vill man nu för tillgodoseende af den föreslagna lagens syfte utvidga förutsättningarna för rättens ingripande, synes saken kunna ordnas sålunda, att rätten vid *hvarje* inskrifningsärende angående räntan eller fastigheten eller ock angående bådadera har att, oberoende af huruvida fråga om sammanläggning redan förut blifvit väckt eller icke, ingå i undersökning angående möjligheten af sammanläggning. Det rationella i en dylik anordning torde genast framgå, om man med förevarande bestämmelser i förslaget sammanställer hvad detta innehåller angående inteckning i frälseränta. Enligt 9 § skall för där afsedt fall vid ansökan om inteckning i endera egendomen intecknin-

gen fastställas att gälla jämväl i den andra. Grunden till detta stadgande är naturligtvis att icke genom inteckningens meddelande i allenast den ena egendomen må skapas ett hinder för blifvande sammanläggning af räntan och fastigheten. Det låge då nära till hands att i sammanhang med dylikt inteckningsärende se till att sammanläggningsförfarande må sättas i gång. Men enligt förslaget kan sådant ske allenast för den händelse vid samma rättegångstillfälle lagfart meddelas å båda egendomarna för samma person eller å endera egendomen för den, som förut har lagfart å den andra, alltså icke, om lagfart å båda egendomarna är meddelad före lagens ikraftträdande. Hvarför man i det senare fallet måste lämna obegagnadt ett tillfälle att få till stånd en sammanläggning, som måhända sedermera till följd af förändring i äganderätten icke kan äga rum, synes svårt att förstå. Lika oegentligt synes det vara att, såsom förslaget gör, låta tiden för lagfart spela en roll för det fall att genom dödning eller postposition af en inteckning, som utgjort hinder mot sammanläggning, detta hinder undanröjes. Hvad beträffar ärende angående förnyelse af inteckning, kan enligt förslaget dylikt ärende i och för sig icke under några förhållanden föranleda initiativ från rättens sida till sammanläggning. Men äfven med sådant ärende torde böra förbindas skyldighet till dylikt initiativ.

Det kan måhända invändas, att en lagstiftning, som på sätt nu angifvits låter rättens initiativ inträda vid hvarje inskrifningsärende, i allt fall icke är ägnad att i mera afsevärd mån befordra sammanläggning, all den stund rätten icke skulle äga befogenhet att för sammanläggningsfrågans skull vägra sitt bifall till en inteckningsåtgärd, hvarigenom just uppkommer ett förut icke befintligt hinder mot sammanläggning, eller ens att uppskjuta inteckningsärendet till dess sammanläggningen genomförts. Denna invändning träffar dock äfven förslaget. Det bör för öfrigt påpekas, hurusom densamma skulle förlora i betydelse, därest, på sätt lagrådet kommer att hemställa längre fram, allt intecknande af frälseränta för framtiden förbjödes.

Att tillämpningen af den föreslagna lagen, affattad i öfverensstämmelse med hvad ofvan angifvits, skulle blifva förenad med några särskilda praktiska svårigheter, synes icke vara att befara. Visserligen komme i inteckningsärende, som allenast angår en fastighet men icke den däraf utgående räntan, stora kraf att ställas på domarens uppmärksamhet. Men med hänsyn till den betydelse, en granskning af lagfartsboken äger jämväl vid handläggning af flertalet inteckningsärenden, och då enligt gällande lagstiftning frälseränta skall vara uppförd å samma upplägg i fastighetsboken som den fastighet, hvaraf räntan utgår, skulle, så länge nämnda lagstiftning gäller, det säkerligen endast i sällsynta undantagsfall komma

att inträffa, att en frälseränta, hvarå lagfart är meddelad, icke blefve behörigen beaktad. Och faran härför lärer icke blifva större efter genomförandet af en sådan förändrad anordning af fastighetsböckerna, att dessa komma att grundas på ökad specialisering. Det må för öfrigt erinras, att äfven med förslaget ståndpunkt under vissa förhållanden — nämligen vid tillämpning af föreskriften i 3 § tredje stycket — domaren kan blifva pliktig att i inteckningsärende verkställa en uteslutande af sammanläggningsfrågan påkallad granskning af lagfartsboken.

En annan möjlig utväg vore att rent af ålägga domstolarna att äfven utan föranledande af något inskrifningsärende, efter granskning af lagfarts- och inteckningsprotokollen samt fastighetsböckerna, ex officio vidtaga åtgärder, i den mån det är möjligt, för sammanläggning af alla sådana frälseräntor och fastigheter, hvarå lagfart vid den föreslagna lagens ikraftträdande är meddelad för samma person. I den mån åter sammanläggning sålunda icke kunnat ske, skulle rätten alltjämt hafva sin uppmärksamhet fäst vid inträdandet af sådana förhållanden, att förutsättningarna för sammanläggning förefinnas. Det vill emellertid synas, som om man icke bör anlita denna utväg, då möjlighet icke finnes till kontroll öfver att sammanläggningsförfarande i hvarje fall kommer att inledas på den rätta tidpunkten.

På grund af det anförda hemställes, att förslaget måtte omarbetas i här ofvan först angifna riktning. Härvid synes böra iakttagas, att befogenheten för vederbörande rättsägare att genom ansökan påkalla sammanläggning, hvilken befogenhet är i förslaget mera förutsatt såsom gifven än uttalad, kommer att uttryckligen lagfästas; och då sammanläggningsförfarandets inledande genom ansökning, om än sådant faktiskt skulle komma att blifva undantag, likväl för en naturlig uppfattning är af beskaffenhet att böra träda i förgrunden, torde föreskrifter härutinnan lämpligen böra lämnas innan reglerna för tvångssammanläggning meddelas.

Justitierådet *Sundberg* tillade:

Med lagrådets förslag i fråga om rätt och plikt för domstolen att taga initiativ till sammanläggning när man icke de fall, där lagfarten å fastigheten och räntan meddelats för ett bolag eller annan association före den föreslagna lagens trädande i kraft och ägaren låter egendomarna vara ointecknade. Såväl för dessa visst ej otänkbara fall som äfven för andra fall, då det är antagligt att lång tid kommer att förflyta innan tillfälle yppar sig för domstolen att igångsätta tvångssammanläggning, synes lämpligen böra till hvad lagrådet föreslagit fogas tillägg af innehåll att domstolen äger att väcka fråga om sammanläggning äfven i andra än förut omförmälda

fall, då domstolen finner sådana omständigheter föreligga, att sammanläggning sannolikt kan äga rum.

Lagrådet yttrade vidare beträffande

2 §.

Innehafvare af nyttjanderätt, som enligt 48 § i förordningen angående inteckning i fast egendom skall gälla mot ny ägare, har jämlikt 49 § i samma förordning enahanda rätt som enligt 11 kap. 2 § jordabalken tillkommer ogulden köpeskilling, och gäller detsamma beträffande rätt till afkomst eller annan förmån, som åt någon upplåtes att utgå af fast egendom, samt rätt till servitut. Vid sådant förhållande och med hänsyn till den grund, som föranledt upptagande i förevarande § af bestämmelsen i tredje stycket, läser, i öfverensstämmelse med hvad som iakttagits i lagen den 26 maj 1899 angående förändring af tomts område, nämnda bestämmelse böra utvidgas till att omfatta äfven sådan rättighet till den ifrågasvarande fastigheten, som nyss nämnts.

4 och 5 §§.

För de i dessa §§ åsyftade fall af sammanläggning skulle det enligt förslaget icke under några förhållanden vara erforderligt att lagfart är meddelad för sökanden eller, där tillämpning af 5 § är i fråga, för ägaren af fastigheten. Det synes dock knappast tillrådligt att afstå från krafvet på den formella bekräftelse af äganderätten, som lagfarten innebär; och torde fördenskull villkoret om lagfart icke böra eftergifvas för annat fall än då rättsägaren före den 1 januari 1876 åtkommit egendomen genom fång, hvarmed han enligt äldre lag ej varit pliktig att lagfara.

8 §.

Då den egendom, hvari jämlikt stadgandena i 7 § inteckning, som är sökt eller beviljad i frälseränta, skall efter skedd sammanläggning gälla, icke kan vara någon annan än fastigheten, torde andra punkten i förevarande § böra erhålla en förenklad affattning.

Lagrådet anförde härefter:

Af bestämmelserna i förslaget 9 och 10 §§, sammanställda med hvarandra, framgår, att, med vissa i 10 § angifna undantag, in-teckning icke skall få meddelas enbart i en frälseränta, vare sig denna äges af samma person, som äger fastigheten, eller räntan och fastigheten äro på skilda händer, och ej heller gemensamt i en frälseränta och annan fast egendom än den, hvaraf räntan utgår. Däremot innehåller förslaget för det fall att räntan och fastigheten äro i samma ägares hand så mycket mindre förbud mot meddelandet af gemensam in-teckning i dessa båda egendomar, som förslaget för nämnda fall fastmera i 9 § påbjuder, att, när in-teckning sökes allenast i endera egendomen, in-teckningen skall, om ansökningen bifalles, fastställas att gälla i båda egendomarna. Den ledande synpunkten härvidlag har uppenbarligen varit att, likasom beviljandet af en i båda egendomarna sökt in-teckning i och för sig icke är af beskaffenhet att kunna ligga i vägen för räntans sammanläggande med fastigheten, så bör man genom att jämnväl utan därom gjord ansökan fästa en i endera egendomen sökt in-teckning äfven vid den andra förebygga det hinder för dylik sammanläggning, som kan uppkomma i följd däraf att egendomarna på olika sätt graveras. Och från denna synpunkt får det i förslaget upptagna förbudet mot allt in-tecknande af en frälseränta, som icke äges af fastighetsägaren, anses lika välgrundadt som förbudet mot in-teckning enbart i en frälseränta, hvilken är i samma ägares hand som fastigheten.

Stadgandet i 9 § är emellertid, till den del det innehåller något annat än förbud mot in-tecknande af frälseränta enbart, icke af beskaffenhet att kunna godkännas. Först och främst drabbas stadgandet af den anmärkningen att det hänför sig icke blott till in-teckning för fordran utan äfven till in-teckning för nyttjanderätt, afkomsträtt och servitut; men det är uppenbarligen icke möjligt att låta en till fastigheten upplåten rättighet af dylikt slag häfta äfven vid räntan. Vidare lider stadgandet i ett annat hänseende af otydlighet. Det får antagas vara förslagets mening, att om en i fastigheten sökt in-teckning för fordran icke kan varda meddelad tillika i räntan — t. ex. därför att ägaren fatt ansökan om lagfart å räntan förklarad hvilande eller tvist yppats rörande äganderätten till räntan — sådant likväl icke skall medföra, att in-teckningen icke heller får meddelas i fastigheten. Men denna otvifvelaktigt riktiga mening kan icke sägas hafva kommit till uttryck på ett sätt, som utesluter möjligheten af en motsatt tolkning af förevarande §.

Äfven om förslaget i nu angifna hänseenden underkastas omarbetning, måste dock angående själfva ändamålsenligheten af ett sålunda omarbetadt stadgande råda starka tvifvelsmål. Då det, såsom redan

erinrats, icke kan ifrågasättas att förhindra meddelandet af in-teckning i fastigheten för nyttjanderätt eller därmed likartad rätt, kommer ju redan härigenom det syfte att motverkas, som ligger till grund för stadgandet i 9 §; genom en efter rättighetens in-tecknande tillkommen gemensam penningin-teckning uppkommer just den situationen att, så länge ej ändring skett i gravationerna, sammanläggning icke får äga rum. Saken ställer sig icke bättre, om man tager i betraktande de förhållanden, som uppkomma i följd af gällande bestämmelser angående verkan af in-teckning för ogulden köpeskilling. Därest på grund af utfästelse af ägaren in-teckning sökes i fastigheten eller i räntan, skall enligt förslaget in-teckningen, om ansökningen bifalles, fastställas i båda egendomarna. Om nu vid den tiden fastigheten häftar för ogulden köpeskilling och in-teckning därför sedermera i laga tid sökes, kommer denna in-teckning i brist på annan lagbestämmelse att i räntan gälla med förmånsrätt först från dagen för ansökningen d. v. s. efter den förut fastställda gemensamma in-teckningen, hvaremot den i fastigheten gäller före samma in-teckning; och har sålunda uppkommit det förhållandet att dessa båda gemensamma in-teckningar icke i samma inbördes ordning gälla i båda egendomarna, hvadan på grund af bestämmelserna i 2 § af förslaget hinder mot sammanläggning inträdd. Detta skulle naturligtvis afhjälpas, därest man tilltror sig att införa särskildt stadgande därom att i sådant fall som det förevarande köpeskillingsin-teckningen skall fastställas i räntan med rätt från samma dag som i fastigheten. Förutom att detta skulle innebära en anordning, som alltför mycket bär prägeln af konstruktion, synes det dock betänkligt att på nämnda sätt till följd af ett förhållande, som allenast rör fastigheten, inskränka den rätt till räntan, hvilken redan vunnits genom den in-teckning, som meddelats för annan än säljaren af fastigheten. För sammanläggningssyftet menliga komplikationer kunna äfven uppkomma för det fall att en i fastigheten eller i räntan sökt in-teckning finnes icke kunna genast bifallas. För den händelse t. ex. en ansökan om in-teckning allenast i fastigheten måste uppskjutas eller förklaras hvilande, skall väl, när ärendet sedermera kommer i det skick, att intet hinder möter mot in-teckningens beviljande, in-teckningen — under förutsättning att fastighetsägaren fortfarande har lagfart å räntan — fastställas jämväl i denna. Men med hänsyn till frågan om sammanläggning vinnes föga härmed, såvida icke in-teckningen äfven i räntan fastställes med förmånsrätt från den dag, då in-teckningen söktes, och således med verkan framför in-teckning, som under tiden må hafva meddelats i räntan och fastigheten. Sådant torde emellertid med hänsyn till rättssäkerheten icke vara möjligt, med mindre man ordnar saken så, att såväl medgif-

vandet till inteckning i fastigheten som själfva ansökningen skall anses afse jämväl räntan. En dylik anordning skulle för öfrigt äfven medföra det från synpunkten af sammanläggning gynnsamma förhållandet att inteckningen kunde komma att fastställas jämväl i räntan oberoende däraf att, när inteckningen skall beviljas, räntan tilläfventyrs finnes hafva kommit i annans hand än fastighetsägarens. Vore det allenast fråga om inteckningar, som äro grundade på utfästelse eller eljest äga verkan först från ansökningens dag, vill det också synas, som om en fullt tillfredsställande utväg kunde vinnas genom att ordna saken på sätt nu nämnts. Men då man har att taga hänsyn jämväl till inteckningar för ogulden köpeskilling, finge man, om man ville fullt tillgodose sammanläggnings-syftet, gå ett steg vidare och bestämma, att inteckning, som sökts i fastigheten för ogulden köpeskilling, skulle anses på grund af utfästelse sökt i räntan den dag, som är bestämmande för inteckningens förmänsrätt i afseende å fastigheten. Att detta emellertid icke bör ifrågasättas, framgår af hvad i det föregående nämnts.

Det anförda torde innebära tillräckligt stöd för det antagandet att en effektiv lagstiftning i förevarande ämne icke står att vinna annorledes än genom meddelandet af fullständigt förbud mot intecknande af frälseränta. Huruvida man verkligen kan gå så långt i restriktiv lagstiftning, beror allenast på om ränteägaren kan anses hafva så stort ekonomiskt intresse af räntan såsom belåningsföremål, att en dylik lagstiftning skulle praktiskt taget verka såsom intrång i en välförvärfvad rätt. Detta torde emellertid icke vara förhållandet. Visserligen skulle, när räntan och fastigheten äro förenade i samma ägares hand, ägaren icke i likhet med ägaren af en från jorden skild ränta kunna i form af räntans aflösning tillgodogöra sig dennas kapitalvärde. Men om räntan icke förut häftar för gäld, skulle han ju under alla förhållanden vara oförhindrad att vidtaga åtgärder för räntans sammanläggande med fastigheten och genom den härigenom inträdda ökningen af fastighetens värde vinna ersättning för räntans värde. Är åter räntan redan graverad, lærer det få anses höra till sällsynta undantag att ägaren i någon nämnvärd mån är i tillfälle att ytterligare tillgodogöra sig densamma i låneväg. Skulle ett dylikt undantagsfall föreligga, lærer det i allt fall icke ställa sig omöjligt för ägaren att göra sig öfverskottet till godo genom att sälja räntan. På grund häraf och då mellan förslaget förbud mot intecknande af en från jorden skild ränta och totalförbud mot räntas intecknande i själfva verket steget icke är stort hemställes, att 9 och 10 §§ af förslaget ersättas med ett stadgande, som innefattar sådant förbud, därvid dock måste göras undantag för de fall, då enligt förslaget den i 10 § upptagna regeln är underkastad modifika-

tion. Att ett allmänt förbud mot intecknande af frälseränta skulle komma att befordera sammanläggning äfven såtillvida att hinder mot sådan icke behöfver uppkomma just genom en ny inteckningsåtgärd, är redan i det föregående anmärkt.

Enär enligt hvad sålunda förordats inteckning i frälseränta för fordran, som afses i 11 kap. 2 § jordabalken, allenast under en öfvergångstid skall kunna äga rum, och äfven enligt förslaget sådan inteckning endast under vissa förutsättningar skall kunna meddelas, lärer, vare sig förslagets ståndpunkt vidhålles eller det på angifvet sätt omarbetas, påkallas ändring i nämnda lagrum.

I båda fallen äro gifvetvis bestämmelser i det syfte, 11 § afser, erforderliga. Denna § synes emellertid vara alltför sträng, såvidt angår intecknings nedsättande i fastigheten. Stadgandet i fråga innebär främst, att två eller flera i fastigheten och räntan gemensamt meddelade inteckningar icke få genom nedsättning i allenast endera egendomen i förhållande till hvarandra bringas i olika läge i den ena och i den andra. Häremot är så mycket mindre något att erinra som anledning att vidtaga dylik åtgärd knappast kan tänkas föreligga. Men hvad stadgandet innehåller angående nedsättning lärer icke kunna tolkas annorlunda än att det skall äga tillämpning jämväl i det fall att endast en enda gemensam inteckning finnes. Förekommer efter denna en särskild inteckning i fastigheten, och vill ägaren af fastighet och ränta låta den gemensamma inteckningen nedsättas efter nämnda särskilda inteckning, lärer sådant enligt förslaget icke kunna villfaras, då ju någon »liknande åtgärd» icke kan vidtagas beträffande räntan. Men att sålunda beröfva fastighetsägaren rätten att vidtaga en nedsättning, hvilken kan tänkas under vissa förhållanden vara af stor betydelse för honom, kan icke tillstyrkas, om än medgifvas måste att genom tillstånd till sådan åtgärd sammanläggningssyftet äfventyras. Hvad åter beträffar nedsättning i räntan lärer, med afseende å hvad förut nämnts angående den mindre vikt frälseränta i regeln besitter såsom belåningsföremål, icke någon betänklighet böra möta mot förslagets ståndpunkt härutinnan; och det vill synas, som om man skulle kunna utan olägenhet utsträcka förbudet till att gälla äfven för den händelse att räntan och fastigheten äro på skilda händer, hvarigenom sammanläggningssyftet skulle än ytterligare främjas.

Beträffande dödning af inteckning är icke annat att erinra mot hvad förslaget härutinnan innehåller än att, för den händelse det föreslagna totalförbudet mot intecknande af frälseränta kommer till stånd, det torde böra medgifvas dödning af gemensam inteckning enbart i räntan, försåvidt räntan efter vidtagande af en dylik åtgärd blifver gravationsfri. Det bör emeller-

tid i detta sammanhang erinras, att hvilka bestämmelser den blifvande lagen än kommer att innehålla beträffande dödning, dessa dock icke få inverka på den i gällande inteckningsförordning stadgade rättigheten att utan inteckningshandlingens uppvisande få sådan inteckning dödad, som till följd af exekutiv försäljning blifvit utan verkan i den sålda egendomen.

Lagrådet hemställde slutligen, att då rubriken till förevarande lagförslag kunde föranleda den oriktiga föreställningen att den nya lagen vore uttömmande i fråga om inteckning i frälseränta, rubriken måtte på lämpligt sätt ändras.

Förslagen till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och till lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Förslagen föranledde icke till annat yttrande än att *lagrådet* erinrade dels om den anmärkning, som vid granskning af förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta framstälts i fråga om samma förslags rubrik, dels ock därom att, af anledning som framhållits vid granskningen af förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor, tiden för nu ifrågavarande föreslagna lagars ikraftträdande borde bestämmas till den 1 januari 1913.

Ur protokollet

Erik Ölander.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 15 mars 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
 Statsråden PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELWARD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Sandström anmälde lagrådets den 2 januari 1912 afgifna utlåtande öfver de den 22 juni 1911 till lagrådet remitterade förslagen till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 samt lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde departementschefen följande.

*Förslaget
till lag om
aflösning af
vissa frälse-
räntor.*

»Enligt det remitterade förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor skall frågan om frälseräntas tillvaro eller innehåll hänvisas till afgörande af domstol, om i ett hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande an-

hängigt aflösningsärende mellan parterna uppstått tvist, huruvida skyldighet att utgifva frälseränta föreligger, eller ock räntans innehåll är tvistigt eller ej behörigen utredt och, i fråga om ränteförmåner som utgå för år, parts bestridande eller annan omständighet utgör hinder för att beräkna räntan efter medeltalet af de belopp i penningar eller persedlar, med hvilka densamma utgått under de tio åren närmast före det den föreslagna lagen trädte i kraft.

Två af lagrådets ledamöter hafva hemställt om sådan omarbetning af förslaget i denna del, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande skall hafva att bedöma aflösningsfrågan allsidigt, äfven om tvist uppstår mellan räntegärens och fastighetsägaren. En dylik förenkling af aflösningsproceduren har syntes dessa ledamöter vara ett oundgängligt villkor för att man skall kunna förvänta, att räntorna i mera afsevärd utsträckning bringas ur världen genom aflösning. Det förhållandet att meningskiljaktighet rörande ränteförmånerna alltid skulle föranleda handläggning inför domstol hade nämligen medfört att förslagets bestämmelser kommit att blifva i hög grad omständliga och svårhandterliga. Det ville synas som om med bibehållande af förslagets ståndpunkt i detta afseende det skulle behöfas vida starkare driffjädtrar för parterna än de i förslaget innefattade, för att icke utsikterna till tvister vid domstol skulle afhålla rättsägarna från att allmänt begära aflösning. Några principiella betänkligheter mot att för ärenden af nämnda slag rubba på grundsatsen om rätt för den enskilde att i privata rättsärenden söka domstol syntes icke möta, särskildt med hänsyn till den särregna beskaffenheten af det efter offentligrättslig förebild grundade frälseränteförhållandet samt till arten af den bevisning, som i dylika tvister hade den största betydelsen.

De båda återstående ledamöterna i lagrådet hafva i berörda hänseende anslutit sig till förslaget. En af dem, med hvilken den andre förklarar sig vara i hufvudsak ense, har framhållit, att förslagets ståndpunkt i denna del stode i full öfverensstämmelse med vår allmänna rättsåskådning och att fasthållande af denna ståndpunkt i förevarande fall betingades särskildt af kronans ställning såsom part i ärendet, vikten af de spörsmål tvisten kunde afse och svårigheten att lösa desamma samt den omständighet att, äfven om det medgäfves administrativa myndigheter att döma om de tvistiga frågorna, man icke därmed förhindrade, att frågor af alldeles enahanda innebörd i annan ordning blefve dragna under domstol.

Hvad som anförts till stöd för den ifrågasatta förändringen i grunderna för aflösningsförfarandet synes mig vara mycket beaktansvärdt. Oförnekligt är nämligen att under vissa förutsättningar detta förfarande kan blifva betungande för den, som vill få aflösning till stånd. En förenkling

skulle därför vara önskvärd, och säkerligen skulle härutinnan mycket vinnas genom att låta Kungl. Maj:ts befallningshafvande i händelse af tvist skilja mellan parterna. Jag håller också före, att beträffande ärenden af denna särregna art de principiella betänkligheterna mot att förlägga rättstvisters pröfning till administrativ myndighet icke äga anspråk på samma afgörande betydelse som eljest i allmänhet bör tillkomma dem. Men å andra sidan synes jämväl i dessa ärenden ganska stor vikt icke kunna fränkännas dylika betänkligheter. För att man skall frigöra sig från desamma måste ett synnerligen starkt praktiskt behof föreligga. Ehuru, såsom jag nyss nämnde, de föreslagna formerna för aflösningen äfven enligt min mening i tvistiga fall kunna blifva tunga, kan jag emellertid icke se utsikterna för aflösningens genomförande enligt förslaget så mörkt som de lagrådets ledamöter, hvilka hemställt om berörda förändring. Tvister om frälseränta hafva hittills varit jämförelsevis ovanliga vid domstolarna. Visserligen kommer ökad anledning till rätttegång att föreligga, då det nu gäller ränteförhållandets afveckling för alltid, men såsom motvikt häremot synes man kunna räkna på de för båda parterna fördelaktiga aflösningvillkor förslaget innefattar. Ränteägarers ersättning skall ju i fråga om årliga prestationer utgå efter den betryggande beräkningsgrunden af tjugufem gånger räntans värde för år. Af denna ersättning skall statsverket betala en fjärdedel samt förskjuta tre fjärdedelar att jämte fyra procent årlig ränta återgäldas af fastighetsägaren under fyrtio år. De annuiteter denne till följd häraf under nämnda tid skall erlægga komma att något understiga den årliga betalningsskyldighet som förut ålegat honom. Jämte det att han vid amorteringstidens slut är fri från följderna af ränteförhållandet, kommer sålunda aflösningen att för honom medföra omedelbar fördel. I betraktande häraf torde man hafva anledning förutsätta, att båda parterna skola finna angeläget att få aflösningen genomförd och att de skola undvika att genom ohemula anspråk lägga hinder i vägen härför. Det synes vara en berättigad förhoppning att, äfven då frågan om de i räntan ingående förmånerna ej är fullt klar utan skulle kunna gifva anledning till tvist, parterna oftast skola anse fördelaktigt att genom öfverenskommelse underlätta aflösningen. Förslaget erbjuder också för de fall, då ränteaftalets innehåll ej är styrkt, en utväg för räntans bestämmande, hvilken i regel bör vara tillfredsställande för båda parterna, nämligen att låta de årliga ränteförmånerna beräknas efter medeltalet af de belopp i penningar eller persedlar, med hvilka räntan utgått under de tio åren närmast före det den föreslagna lagen trädt i kraft. Det förefaller därför sannolikt, att rättsligt afgörande icke skall i större omfattning påkallas annat än då meningsskiljaktigheten mellan parterna afser mera betydande värden och

är af svårlöst natur; och dylika fall synas äfven i frälseräntetvister icke utan olägenhet kunna undandragas domstols pröfning. Jag anser förden skull öfvervägande skäl tala för att i berörda del lämna förslagets ståndpunkt oförändrad.

Lagrådet har hemställt, att i förslaget måtte intagas föreskrift om skyldighet för Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, då ansökan om aflösning af frälseränta inkommit, därom göra anmälan hos domaren i orten för anteckning i lagfarts- och in-teckningsprotokollen. Säsom vid remissen till lagrådet omnämndes af dåvarande departementschefen, har en liknande framställning gjorts redan af kammarkollegiet i dess utlåtande i ärendet, men har, efter det lagberedningen förklarar sig anse förslaget om anteckning i lagfartsprotokollet böra förfalla, departementschefen funnit äfven anteckning i in-teckningsprotokollet icke vara påkallad af något större behof utan kunna undvaras. Då emellertid anteckning i såväl det ena som det andra protokollet innebär en säkerhetsåtgärd, som i vissa afseenden kan vara till gagn, har jag låtit i förslagets 4 § införa bestämmelse därom.

Vidare har, i enlighet med hvad lagrådets flesta ledamöter hemställt, i 5 § upptagits uttryckligt stadgande att, där fastighet eller frälseränta blifvit af en till annan öfverlåten, ansökan om aflösning må, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgifvas förre ägaren.

Lagrådets samtliga ledamöter hafva tillstyrkt, att de i det remitterade förslaget innefattade bestämmelserna om bevakande af kronans rätt i aflösningssärenden skola utbytas mot stadgande att särskildt ombud för kronan skall förordnas i dylikt ärende. Äfven denna förändring torde kunna förordas. Visserligen kommer densamma att medföra en förökning af statsverkets utgifter för aflösningen, men med hänsyn till att nämnda uppdrag i allmänhet torde anförtros åt någon tjänsteman i länsstyrelsen och denne icke lär hafva anspråk på särskild ersättning för ärendets utförande inför samma myndighet, synes det kunna antagas att förökningen icke skall blifva särdeles betydande.

Den svåra frågan, huru in-teckningshafvares och andra med dem likställda fordringsägares rätt skall tillgodoses utan att aflösningförfarandet för mycket nedtynges, har i det remitterade förslaget lösts på sådant sätt att tillfälle att framträda såsom part beredes fordringsägare endast för det fall att räntans och fastighetens ägare inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande träffat öfverenskommelse om ränteförmånerna och en i enlighet härmed uträknad ersättningssumma skulle vara otillräcklig till full betalning åt de fordringsägare, som ej det oaktadt godkänt öfverenskommelsen. Har däremot tvist om ränteförmånerna uppstått mellan nämnda parter, skall enligt förslaget fordringsägarnas rätt anses betryggad där-

igenom att ränteägaren, hvars intresse af en tillräckligt hög ersättningssumma sammanfaller med fordringsägarnas, genom sin talan tillgodoser äfven dessa. En brist i förslaget är emellertid, såsom inom lagrådet påpekats, att hänsyn ej tagits till möjligheten att parterna visserligen tvista inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande men, sedan frågan i anledning häraf hänskjutits till domstol, där träffa öfverenskommelse. I sådant fall har en fordringsägare ej tillfälle att bevaka sin rätt, ehuru öfverenskommelsen tydligen kan för honom medföra samma risk som om den träffats inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande. För afhjälpande häraf har lagrådet föreslagit, att berörda fordringsägare alltid skola inkallas vid början af ett aflösningsärende. Ehuru i en sådan anordning ligger en fara för väsentlig förökning af procedurans inom lagrådet så starkt framhållna svårhandterlighet, ser jag mig icke kunna anvisa någon bättre utväg. Jag har därför i enlighet med lagrådets hemställan låtit i 5 § intaga bestämmelse att, om frälseränta besväras af sökt eller beviljad in-teckning eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskilling, under rättelse om aflösningsansökningen skall genom Kungl. Maj:ts befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af dessa fordringar och, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger.

11 §. I sammanhang härmed har 11 § i det remitterade förslaget utslutits.

6 och 7 §§. Enligt 7 § i det remitterade förslaget skall frälseräntas innehåll kunna anses styrkt och fastställas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande äfven utan att uttrycklig öfverenskommelse mellan parterna föreligger. Iakttagar part ej inställelse eller lämnar han eljest ett i ärendet framställt påstående obestriddt, skall nämligen Kungl. Maj:ts befallningshafvande äga att pröfva, huruvida påståendet kan godkännas. En ledamot af lagrådet har hemställt om sådan förändring häri, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande skall äga utan hänvisning till domstol slutbehandla aflösningsärendet allenast när enighet angående räntans tillvaro och innehåll råder mellan samtliga parter. En så sträng begränsning af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes bestämmanderätt synes mig emellertid kunna leda till att domstols pröfning komme att påkallas äfven för fall, då densamma måste anses obehöflig. Jag tänker mig exempelvis det fall att sökanden i ansökningen fullständigt utvecklat sina påståenden om räntans innehåll och styrkt desamma t. ex. genom ett af domstol nyligen meddeladt, laga kraftvunnet utslag, samt att motparten, efter det ansökningen delgifvits honom, uteblifvit med yttrande af den anledning att han icke haft något att invända. Om än fördenskull en förändring af den omfattning nämnde

ledamot föreslagit icke kan af mig tillstyrkas, finner jag en mindre jämkning af förslaget önskvärd, särskildt för att förebygga den af såväl honom som en annan ledamot framhållna olägenheten att det måhända enligt förslaget skulle anses stå part fritt att i högre instans framkomma med sitt bestridande med enahanda verkan som om det framställts hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande. För att parts underlåtenhet att bestrida viss uppgift skall tillerkännas verkan mot honom torde skäligen förutsättas att han fått del af uppgiften. En uttrycklig fordran härfpå har nu införts i 7 §. Efter denna förändring synes vara klart att vid ett i högre instans gjordt bestridande icke må fästas afseende, med mindre visas laga förfall eller annat förhållande, på grund hvaraf underlåtenheten att framföra bestridandet i första instans anses ursäktlig. Någon anledning att meddela särskildt stadgande härom, såsom sistberörde ledamot begärt, torde därför, oafsedt om det eljest varit lämpligt, icke vidare förefinnas.

6 och 7 §§ i det remitterade förslaget hafva enligt lagrådets önskan samarbetats till en paragraf, med nummerbeteckningen 7.

9 § i det remitterade förslaget har på lagrådets yrkande uteslutits. 9 §.

Enligt det remitterade förslaget har öfverlämnats åt gode män att 10 och 12 §§ värdera dels sådana årliga ränteförmåner, som ej äro upptagna i länets markegångstaxa, dels ränteförmåner, som ej utgå med visst belopp för år. Lagrådets ledamöter äro ense om att nämnda anordning icke bör bibehållas utan det bör anförtrös åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande att verkställa värderingen med rätt att förut inhämta yttrande af sakkunniga. Att en lättnad i aflösningsförfarandet härigenom skulle beredas synes vara gifvet, afven om det beaktas, att talan mot beslut i de med godemansvärderingen sammanhängande af lagrådet omförmälda processuella frågorna enligt förslagets mening icke skulle få föras, innan Kungl. Maj:ts befallningshafvandes utslag i hufvudsaken meddelats, samt att, under det gode männens uppskattning icke skulle få öfverklagas, talan mot Kungl. Maj:ts befallningshafvandes beslut i samma fråga måste medgifvas. Då det torde vara lämpligt bifalla lagrådets framställning — särskildt som uppskattningen oftast lär komma att afse ganska obetydliga värden — har 10 § i det remitterade förslaget omarbetats på sätt 9 § i det nya förslaget utvisar och 12 § i det förra förslaget fått utgå.

Om rätt att inför de administrativa myndigheterna uppträda såsom 14 §. parter i aflösningsärenden tillerkännes in-teckningshafvare och vissa andra fordringsägare, som ej alltid äro till namn och vistelseort kända, blir det, såsom lagrådet påpekat, ej lämpligt att låta besvärstiden för part löpa från det han erhållit del af myndighetens utslag, utan synes det, i fråga om såväl Kungl. Maj:ts befallningshafvande som kammarkollegiet, vara

ändamålsenligare att låta besvärstiden för parterna räknas från den dag, då utslaget gifvits, med föreskrift tillika att underrättelse om att utslag meddelats och om tiden då det skett skall genom myndighetens försorg ofördröjligen införas i tidningarna och med posten sändas till kända rättsägare. Stadgande härom, med besvärstidens bestämmande till sextio dagar, har införts i 12 §.

15 och 16 §§.

Lagrådets flesta ledamöter hafva erinrat att, då den i 15 § af det remitterade förslaget upptagna bestämmelsen om förskotts antecknande i jordeboken icke kunde vinna tillämpning med afseende å frälseränta utgående från fastighet, som genom inkorporering förenats med eller eljest lydte under stad och således icke funnes upptagen i jordeboken, sådan frälseränta vore utesluten från den föreslagna lagens tillämplighetsområde; och borde en erinran härom införas i förslaget, därest dess ståndpunkt i detta hänseende skulle bibehållas. En ledamot har anfört att, då äfven efter skedda inkorporeringar jordeboken komme att äga betydelse med hänsyn till däri förut införda anteckningar om odlingslån eller i förslaget afsedt förskott, det syntes icke böra möta hinder att äfven begagna jordeboken såsom underlag för nya anteckningar af förevarande slag.

Att jämväl frälseräntor från berörda fastigheter blifva föremål för lagens tillämpning synes mig vara önskvärdt; och då jag delar den af sistnämnde ledamot i lagrådet uttalade meningen att under tiden för frälseränteaflösningen jordeboken utan afsevärd olägenhet kan få bibehålla sin giltighet i fråga om dylika fastigheter, äfven såvidt angår nya anteckningar af förevarande slag, har jag låtit gifva det numera i 13 § innefattade stadgandet i ämnet sådan lydelse, att därunder kan inbegripas anteckning i jordebok, som i öfrigt upphört att gälla.

De förut i 16 § numera i 14 § ingående stadgandena hafva enligt lagrådets hemställan kompletterats med föreskrift för Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, när förskott blifvit till fullö återbetaladt, hos domaren i orten göra anmälan därom för anteckning i inteckningsprotokollet.

17 och 18 §§.

Lagrådet har funnit det kunna ifrågasättas, huruvida icke för det fall att aflöst frälseränta varit intecknad gemensamt med den fastighet, af hvilken räntan utgått, eller med annan fast egendom borde i inteckningsförordningen införas uttrycklig föreskrift att inteckningen i sådan egendom skall vara utan verkan för hvad af densamma kunnat utgå ur ersättningsbeloppet för frälseräntan. Ett med det sålunda berörda fallet jämförligt fall af väsentligt större betydelse föreligger, om fastighet, som är intecknad gemensamt med annan fastighet, exekutivt försäljes. För närvarande innehåller icke inteckningsförordningen för sistnämnda fall något sådant stadgande som det af lagrådet ifrågasatta, och så länge detta förhållande fort-

far, synes det icke vara lämpligt att meddela bestämmelse i ämnet för det nu förevarande fallet. Såsom lagrådet erinrat hafva emellertid i fråga om exekutiv försäljning af gemensamt in-tecknade fastigheter stadganden i angifna syfte upptagits i ett förslag till lag om ändring i in-teckningsförordningen, hvilket genom proposition den 19 januari 1912 förelagts riksdagen. En motsvarande bestämmelse för frälseräntors del synes därför förtjäna att komma under öfvervägande. Men då de förändringar, som innefattas i det nyss omförmälda redan framlagda förslaget, icke äro afsedda att träda i kraft förr än den 1 januari 1914, torde det vara lämpligt att låta nämnda fråga, hvad frälseräntorna vidkommer, anstå till 1913 års riksdag.

De i 17 och 18 §§ af det remitterade förslaget innefattade bestämmelserna att aflösningssumman skall af statskontoret utbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande och att uppsägning af förskott skall ske hos statskontoret hafva, såsom lagrådet hemställt, blifvit uteslutna. Närmare stadganden i nämnda och andra därmed sammanhängande ännen lära visserligen erfordras men torde lämpligen utfärdas i administrativ ordning.

På lagrådets hemställan har genom uttryckligt stadgande, som erhållit sin plats i en ny med nummer 17 betecknad paragraf, förklarats att kostnaden för vissa till aflösningsförfarandet hörande åtgärder skall gäldas af allmänna medel.

Slutligen har, jämväl på lagrådets begäran, för den föreslagna lagens ikraftträdande bestämts viss tid, den 1 januari 1913.

Hvad därefter beträffar förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om in-teckning i frälseränta bör tydligen, såsom lagrådet påpekat, hvad i 2 § stadgas om in-teckning förklaras äga tillämpning beträffande ej blott fordran utan äfven annan rättighet, för hvilken egendom kan hafva jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken.

Förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om in-teckning i frälseränta.

2 §.

3 §.

Enligt det remitterade förslagets 3 § skall rätten taga initiativ till sammanläggning endast då lagfart å fång till frälseräntan eller fastigheten meddelas för den, som förut har eller samtidigt erhåller lagfart jämväl å den andra egendomen, eller ock till rättens handläggning förekommer ärende, hvarigenom förut befintligt i 2 § angifvet hinder för sammanläggning undanröjes. Denna förslagets ståndpunkt har gifvetvis sin förklaring däri att man funnit betänkligheter mot ett allmänt åläggande för domstolarna att utan vidare undersöka och begagna möjligheterna till sammanläggning samt att, då man velat binda domstolarnas skyldighet att taga dylikt initiativ vid utifrån tillkommande omständigheter, man ansett sig böra taga hänsyn blott till sådana som äga betydelse för möjligheten till sammanläggning. Härigenom har emellertid, såsom lagrådet

framhållit, förslaget effektivitet väsentligt förminskats, och äfven jag anser därför önskvärdt att förslaget i denna del förändras.

Lagrådet har angifvit två olika möjligheter för en sådan förändring, nämligen dels att ålägga rätten att vid hvarje inskrifningsärende angående räntan eller fastigheten eller bådadera ingå i undersökning om möjligheten till sammanläggning dels att förplikta domstolarna att, äfven utan föranledande af något inskrifningsärende, vidtaga åtgärder för sammanläggning af alla frälseräntor och fastigheter, beträffande hvilka förutsättningar för sådan åtgärd finnas vid den föreslagna lagens trädande i kraft eller där-efter komma att föreligga.

Mot den förra utvägen, hvilken tillstyrkes af lagrådet, kan invändas, att långt ifrån alla inskrifningsärenden äga sådan betydelse för sammanläggningsfrågan att det finnes någon inre grund att ställa dennas upptagande i beroende af desamma. Bortsedt från de fall, då ny inteckning förhindrar en sammanläggning, som förut varit möjlig, är det med hänsyn till sammanläggningen ofta likgiltigt att inskrifningen äger rum, t. ex. om en inteckning förnyas eller inteckning sökes i den förut gravationsfria fastigheten, som är i samma hand förenad med den gravationsfria frälseräntan.

Ur praktisk synpunkt äger emellertid den af lagrådet tillstyrkta utvägen företräde framför den andra — eljest måhända mera rationella — särskildt därutinnan att rättens skyldighet att upptaga dylika frågor kommer att inträda efter hand på grund af särskilda omständigheter samt tillsyn å skyldighetens fullgörande underlättas. Vid omarbetningen af förevarande bestämmelser, som nu erhållit plats i 5 §, har jag fördensskull låtit den af lagrådet uttalade meningen lända till efterföljd.

Med lagrådets förslag i fråga om rätt och plikt för domstolen att taga initiativ till sammanläggning när man dock, såsom en ledamot i lagrådet crinrat, icke de fall, då antagligen lång tid skall förflyta, innan ett inskrifningsärende förekommer. Med hänsyn härtill har jag, i öfverensstämmelse med hvad nämnde ledamot föreslagit, ansett böra stadgas att domstolen skall vara berättigad att, äfven utan sammanhang med inskrifningsärende, väcka fråga om sammanläggning och därom förordna. Sådant stadgande har införts i 6 §.

4 och 5 §§.

För sammanläggning på ägarens ansökning är enligt det remitterade förslaget icke erforderligt att lagfart meddelats å frälseräntan och fastigheten. Det torde ock kunna sägas att, eftersom frälseräntan genom sammanläggningen upphör, lagfartens betydelse för reda och säkerhet i fastighetsförhållandena är väsentligt mindre än i vanliga fall. Är det fråga om en frälseränta af ringare värde, kan dessutom lagfartskostnaden komma

att motverka benägenheten för sammanläggning, särskildt som det icke sällan lär förekomma att frälseräntor länge gått ur hand i hand utan att lagfaras. Jag har dock ej velat motsätta mig lagrådets enhälliga hemställan, att lagfart skall fordras så snart det ej är fråga om fång, som enligt äldre lag icke behöft lagfaras. Bestämmelserna om den frivilliga sammanläggningen hafva enligt lagrådets önskan fått sin plats före stadgandena om sammanläggning på domstols initiativ och ingå nu i 3 och 4 §§ af det omarbetade förslaget.

Lydelsen af det remitterade förslagens 8 §, som i det omarbetade förslaget erhållit nummerbeteckningen 9, har enligt lagrådets hemställan undergått en redaktionell jämkning. 8 §.

Lagrådet har vidare hemställt, att 9 och 10 §§ i det remitterade förslaget måtte ersättas med ett stadgande, som innefattar fullständigt förbud mot in-tecknande af frälseränta i andra fall än de i 10 § särskildt angifna. Då man härigenom undviker de svårigheter, som äro förenade med genomförande af den i förslaget afsedda anordningen, och syftet för densamma vinnes på ett i hufvudsak tillfredsställande sätt, tillstyrker jag, att nämnda hemställan bifalles. Bestämmelser i enlighet härmed innefattas i 10 § af det omarbetade förslaget. 9 och 10 §§.

Mot 11 § i det remitterade förslaget har lagrådet först erinrat, att densamma syntes vara alltför sträng, såvidt anginge in-tecknings nedsättande i fastigheten. Denna erinran synes mig vara befogad under förutsättning att, såsom nyss omförmäldes, allmänt förbud mot in-tecknande af frälseränta stadgas och ägaren alltså beröfvas den enligt det remitterade förslaget förefintliga utvägen att bereda en in-teckning ensamt i fastigheten giltighet äfven i frälseräntan och sålunda möjliggöra nedsättande af en gemensam in-teckning under den förra in-teckningen. I sammanhang därmed att sådant förbud meddelas, bör därför 11 § omarbetas enligt lagrådets förslag. Jämval i öfrigt torde hinder ej möta att bifalla lagrådets yrkanden vid förevarande paragraf. 11 §.

I anledning af lagrådets hemställan om ändring af förslagens rubrik har åt densamma gifvits lydelsen: »förslag till lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår».

Utöfver hvad förut nämnts hafva i detta lagförslag, liksom i det föregående, vissa redaktionella jämkningar vidtagits.

Ett förslag till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken har föranledts af lagrådets erinran att, enär in-teckning i frälseränta för fordran, som afses i 11 kap. 2 § jordabalken, allenast under en öfvergångstid skall kunna äga rum, ändring i nämnda lagrum är påkallad. Öfriga lagförslag.

I fråga om förslagen till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående in-teckning i fast egendom af samma dag hafva lagrådets erinringar iakttagits. Sistnämnda lagförslag har tillika underkastats jämkning med hänsyn till ett ytterligare lagförslag, som jag på lagrådets hemställan funnit mig böra framlägga.

Lagrådet har nämligen erinrat, att förebilden till de i förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor upptagna föreskrifterna om förskotts antecknande i jordebok och verkan därpå vore att söka i gällande bestämmelser om odlingslån men att dessa icke innehölle någon motsvarighet till de i samma förslag — 16 § i det remitterade, 14 § i det omarbetade förslaget — intagna stadgandena om anteckning i in-teckningsprotokollet angående förskottet och därmed sammanhängande förhållanden. Det kunde enligt lagrådets mening ifrågasättas, huruvida icke samtidigt med införande af de nu föreslagna stadgandena motsvarande föreskrifter borde meddelas med afseende å de ur den synpunkt, som föranledt stadgandenas upptagande, mycket mera betydelsefulla odlingslånen. Sådana föreskrifter syntes böra få tillämpning jämväl i fråga om lån, som redan antecknats i jordeboken och ej blifvit till fullo inbetalda.

I den af lagberedningen den 31 december 1907 framlagda andra afdelningen af dess förslag till jordabalk innefattas ett förslag till lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade. Genom detta förslags antagande skulle det af lagrådet angifna syftet vinnas, och då nämnda syfte synes mig berättigadt, hemställer jag, att åtgärd nu vidtages för berörda förslags upphöjande till lag, endast med den jämkning, som föranledes därpå att förslaget kommer att behandlas före de till nya jordabalken hörande inskrifningsförfattningarna.

Beträffande förslaget till ändring i 61 § in-teckningsförordningen vill jag äfven erinra om att samma paragraf ingår i det förut omnämnda genom proposition den 19 januari 1912 riksdagen förelagda förslaget till lag om ändring i vissa delar af in-teckningsförordningen. Vid antagande af både sistberörda förslag och de nu anmälda förslagen torde vissa ändringar böra vidtagas i desamma för att i förevarande del bringa dem till öfverensstämmelse med hvarandra.»

Departementschefen uppläste härefter omförmälda enligt förut angifna grunder upprättade förslag till

lag om aflösning af vissa frälseräntor,

lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår,

lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken,
lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875
angående lagfart å fång till fast egendom,
lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875
angående inteckning i fast egendom samt
lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående
kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade;
och hemställde departementschefen, att nämnda förslag måtte jäm-
likt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande.

Denna hemställan, som biträdades af statsrådets
öfriga ledamöter, blef af Hans Maj:t Konungen bifallen;
och skulle till riksdagen aflåtas proposition af den lydelse
bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Erik Ölander.
